

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

189 (05) / 2026

ON
AIR BULGARIA

The China Syndrome

КИТАЙСКИ СИНДРОМ

Divide And Owe

РАЗДЕЛЯЙ И ДЪЛЖИ

Secret Societies

ТАЙНИТЕ ОБЩЕСТВА

CONTROLLING CANCER

Prof. Jellazko Arabadjiev, MD, PhD, MPH, talks to Bulgaria ON AIR
Проф. д-р Желязко Арабаджиев пред Bulgaria ON AIR

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

УЛОВИ СВОИТЕ ЛЕТНИ МОМЕНТИ С ТВОЯТА VISA ОТ ЦКБ

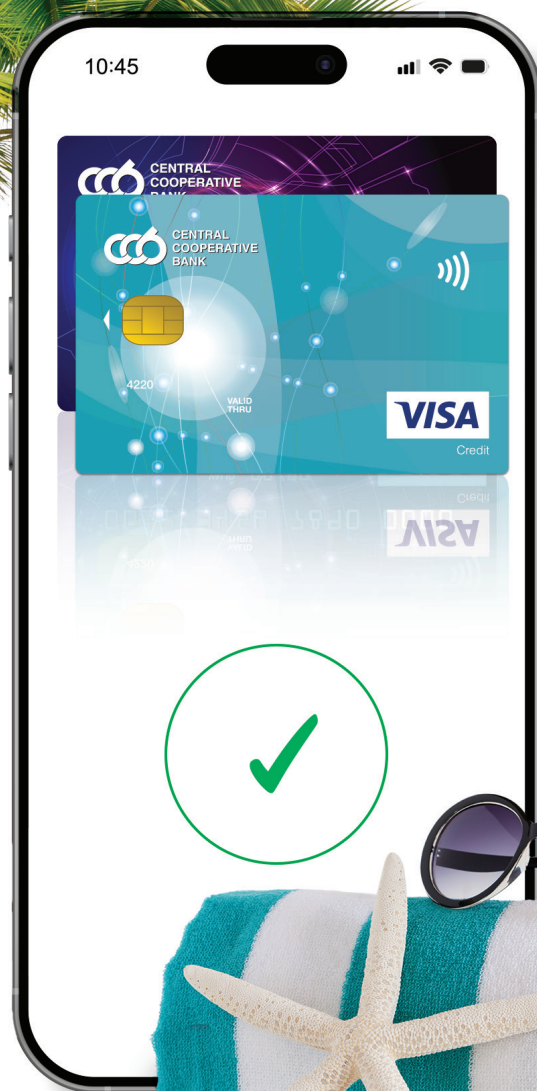
Спечели:

- ✓ 5x ваканция за гвама в Испания
- ✓ 10x спа уикенд за гвама

Направи 10 трансакции и участвай!

- плащане с карта = 1 участие
- плащане с GPay/Apple Pay = 2 участия
- плащане в чужбина = 3 участия

Научи повече
www.ccbank.bg

VISA

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

ОТКРИЙТЕ ПОРТУГАЛИЯ С „БЪЛГАРИЯ ЕЪР“

Една от най-далечните, но и най-интересните дестинации в Европа е по-гостъпна отвсякога с новото разписание на "България Еър". Националният превозвач единствен предлага директни полети от София до Лисабон и Порто, перлите на Португалия.

ЛИСАБОН: ГРАДЪТ НА ОТКРИВАТЕЛИТЕ. Единствената европейска столица, разположена на брега на океана, пази живи спомени за времето, когато е владяла световна империя. Започнете разходката си от емблематичния квартал Белем с едноименната кула и манастира Жеронимуш, където е гробът на Васко да Гама. Повозете се на емблематичните трамвайчета из живописни стари квартали като Байру Алту и Алфам (сърцето на прословутата музика фажо). Децата ви ще запомнят завинаги посещенията в океанариума и ботаническата градина. Лиса-

бон е дом и на най-старата книжарница в света – „Бертран“, отворила врати през 1732. Директните полети до Лисабон започват от 30 май и ще са три пъти седмично (в понеделник, сряда и събота). Цените започват от 139 евро.

ПОРТО: СЪРЦЕТО НА ПОРТУГАЛИЯ. Това пристанище на река Дуро е мястото, дало името на самата държава. Живописната крайречна зона Рибейра е под закрилата на ЮНЕСКО, а на отсрещния бряг ви очакват прословутите винарни на Вила Нова ду Гаи с гегустациите на портвайн. Богата архитектура, чудесна кухня и сърдечно гостоприемство очароват посетителите на този град. Полетите на "България Еър" до Порто се изпълняват от 9 април два пъти седмично (в четвъртък и неделя). Цените започват от 139 евро и включват кабинен багаж и безплатен кетъринг на борда. ■

DISCOVER PORTUGAL WITH BULGARIA AIR

One of the most distant, but also the most interesting destinations in Europe, is now more accessible than ever with the new schedule of Bulgaria Air. The national carrier is the only one to offer direct flights from Sofia to Lisbon and Porto, the pearls of Portugal.

LISBON: THE CITY OF DISCOVERERS. The only European capital located on the ocean coast keeps vivid memories of the time when it ruled a global empire. Start your walk from the emblematic district of Belem with the eponymous tower and the Jerónimos Monastery, where Vasco da Gama's grave is located. Take a ride on the emblematic trams through picturesque old neighbourhoods such as Bairro Alto and Alfama (the heart of the famous fado music). Your children will remember the visits to the oceanarium and the botanical garden. Lisbon is also home to the world's oldest bookstore, Bertrand's, which opened in 1732. Direct flights to Lisbon will start on May 30 and will operate three times a week (on Mondays, Wednesdays and Saturdays). Prices start at 139 euros.

PORTO: THE HEART OF PORTUGAL. This port on the Douro River is the place that gave the entire country its name. The picturesque Ribeira riverside area is under UNESCO protection, and on the opposite bank, the famous wineries of Vila Nova do Gaia await you with port wine tastings. Rich architecture, wonderful cuisine and warm hospitality charm visitors to this city. Bulgaria Air flights to Porto will operate from April 9 twice a week (on Thursdays and Sundays). Prices start at 139 euros and include cabin baggage and free catering on board. ■

SIENA
★ ★ ★ ★ ★
PREMIUM RETREAT

с. Лозенец / ул. Мизия 1

0877 033 233 – за резервации

info@sienapremiumretreat.bg

reservation@sienapremiumretreat.bg

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

28 | Китайски сингром
Европейската автоиндустрия е изправена пред своя "Nokia момент" - най-вече заради собствената си алчност

32 | The China Syndrome

10 | Капанът на ниската безработица
The Trap of Low Unemployment

12 | Разделяй и гължи

15 | Divide and Owe

20 | Как България печели от гръцките фотоволтаици

24 | How Bulgaria Benefits from Greek Photovoltaics

36 | Коу коу е в китайската автоиндустрия

38 | Who's Who in China's Auto Industry

**41 | ANALYSIS
POLITICS**

47 | Господари зад кулисите
Шест от най-влиятелните тайни общества в историята... или в поп културата

47 | The Puppet Masters

42 | Сянката на оргена и световният заговор

44 | The Shadow of the Order and the Global Conspiracy

52 | Теория и практика на конспирацията

54 | Conspiracy: Theory and Practice

**57 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

58 | Ракът вече не е присъга
Проф. Желязко Арабаджиев, член на борда на EU Cancer Mission, прег Bulgaria ON AIR

66 | Cancer is No Longer a Sentence

68 | Защита от Слънцето: защо, как и колко?

70 | Sun Protection: Why, When, and How Much?

72 | Когато автомобилът стане изкуство
When Car Becomes Art

78 | Агент под прикритие

82 | Undercover Agent

**85 | TRAVEL
LIFESTYLE**

90 | Малки радостни
10 от най-чаровните градчета на Европа, които да изберете прег лудостта на метрополиите

90 | Little Wonders

86 | Афиш
Poster

106 | Ъгълчето на картата

110 | The Corner of the Map

112 | Пиперът-самозванец
The Impostor Pepper

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW DESIGN
ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECBVBGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и сурови произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хайделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Деца на бащите", за който получи Голямата награда "Роберт Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ИВАЙЛО НИКОЛОВ е независим икономист с професионален опит и интереси, свързани с политиките на икономическия преход, развитието на финансовата система, институционалните промени и европейската интеграция на България. Доктор по икономика, обучавал се в Bank of England, Европейската централна банка и Федералния резерв.

IVAYLO NIKOLOV is an independent economist with professional experience and interests related to economic transition policies, financial system development, institutional changes and Bulgaria's European integration. He holds a PhD in Economics and has trained at the Bank of England, the European Central Bank and the Federal Reserve.

НОВОТО BMW 7.

ИЗИСКАНОСТ ВЪВ ВСЕКИ ДЕТАЙЛ.
РАЗРАБОТЕНО СЪС СТРАСТ.

За повече информация и оферта, моля свържете се с нашите търговски екипи от М Кар Груп.

М Кар Варна
9023, Варна
бул. "Вл. Варненчик" 320
contact@bmw-mcarvarna.bg
www.bmw-mcarvarna.bg
Тел.: +359 52 918 208

М Кар Плевен
5800, Плевен
кв. "Дружба" 1
contact@bmw-mcarpleven.bg
www.bmw-mcarpleven.bg
Тел.: +359 64 970 804

М Кар Пловдив
4003, Пловдив
бул. "Карловско шосе"
contact@bmw-mcar.bg
www.bmw-mcar.bg
Тел.: +359 32 571 296

М Кар София
1407, София
бул. "Черни Врх" 53
contact@bmw-mcarsofia.bg
www.bmw-mcarsofia.bg
Тел.: +359 2 49 28 335

BMW i7 60 xDrive Sedan: Консумация на енергия, комбинирана по WLTP в кВтч/100 км: 21,9 – 18,2 ;
електрически пробег, WLTP в км: 581 – 727

ЛЕТЕТЕ С НАС ДО ПАРИЖ - ВЕЧЕ И ОТ ВАРНА

FLY WITH US TO PARIS - NOW FROM VARNA AS WELL

"Париж е винаги добра идея", казва Огри Хепбърн в една от най-прочутите си роли. Хемингуей го наричаше "безкраен празник". Един творец няма друг дом освен Париж, пише преди това Фридрих Ницше. Френската столица е вдъхновявала много гениални творци, и малцина биха ѝ оспорили самоприсъденото звание на най-красивия град в света. От традиционните туристически сбиршища Нотр Дам, Лувъра, Монмартр и Айфеловата кула, до малко познатите бижута като музея "Мармотан-Моне" или Ботаническата градина, това място ще ви остави спомени за цял живот.

Пролетта е най-доброто време да се убедите лично в прелестите на Париж. А тази пролет можете да го направите не само с полетите на "България Еър" от София, но и с новата ни сезонна линия Варна - Париж - Варна. Летете комфортно с нас два пъти седмично, започвайки от 30 април. Нашите самолети кацат в удобни часове на летище "Шарл дьо Гол", а цените започват от 169 евро в икономична класа. За повече подробности проверете www.air.bg

"Paris is always a good idea," says Audrey Hepburn in one of her most famous roles. Hemingway called it "an endless feast". An artist has no other home than Paris, Friedrich Nietzsche wrote earlier.

The French capital has inspired many brilliant creators, and few would dispute its self-assigned title of the most beautiful city in the world. From the traditional tourist attractions of Notre Dame, the Louvre, Montmartre and the Eiffel Tower, to little-known jewels such as the Marmottan-Monet Museum or the Botanical Garden, this place will leave you with memories to last a lifetime.

Spring is the best time to see for yourself the charms of Paris. This spring, you can do it not only with Bulgaria Air flights from Sofia, but also with our new seasonal route Varna - Paris - Varna. Fly comfortably with us twice a week, starting from April 30. Our planes land at convenient times at Charles de Gaulle Airport, and prices start from 169 euros in economy class. For more details, check www.air.bg ■

ПЪТУВАЙТЕ СЪС СТИЛ В БИЗНЕС КЛАСА

TRAVEL IN STYLE IN BUSINESS CLASS

За тези, които превръщат полета в част от удоволствието, „България Еър“ предлага първокласно изживяване в своята бизнес класа.

Тя е създадена за пътешествениците, които ценят времето и комфорта си, за да се възползват от приоритетна регистрация за полет, качване на борда и достъп до бизнес салоните на летищата. Бизнес класата дава повече лично пространство на борда и специално 4-степенно меню, придружено от подбрани вина и напитки. Пътниците имат по-голям лимит за багаж - 2 броя регистриран багаж до 32 кг всеки, както и гъвкави условия за промени по полета.

For those who turn flying into part of the pleasure, Bulgaria Air offers a first-class experience in its business class.

It is designed for travellers who value their time and comfort, to benefit from priority check-in, boarding and access to business lounges at airports. Business class offers more personal space on board and a special 4-course menu accompanied by selected wines and beverages. Passengers have a larger baggage allowance - 2 pieces of checked baggage up to 32 kg each, as well as flexible conditions for flight changes. ■

It is time TO EMBRACE THE SUMMER

SUMMER DESTINATION A
STEP AWAY FROM THE SEA

SPA / WELLNESS
WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

info@hotelprimoretz.bg
+359 56 8 12345

ПОВЕЧЕ ПОЛЕТИ ЗА ТВОЕТО ЛЯТО

МАДРИД | АТИНА | ВАРНА

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПОЛЕТИ
ЗА ЛЕТНИЯ СЕЗОН

Билетът в икономична класа включва:

- 1 бр. ръчен багаж до 10 kg
- 1 бр. дамска/лаптоп чанта
- безплатен онлайн check-in
- безплатен кетъринг

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За повече информация и резервации посети www.air.bg

30 | **КИТАЙСКИ СИНДРОМ**
THE CHINA SYNDROME

10 | **КАПАНЪТ НА НИСКАТА БЕЗРАБОТИЦА**
THE TRAP OF LOW UNEMPLOYMENT

12 | **РАЗДЕЛЯЙ И ДЪЛЖИ**
DIVIDE AND OWE

Безработицата в България и други страни в ЕС, 2016-2026
Unemployment in Bulgaria and other EU countries, 2016-2026

БЪЛГАРИЯ И КАПАНЪТ НА НАЙ-НИСКАТА БЕЗРАБОТИЦА

BULGARIA AND THE LOW UNEMPLOYMENT TRAP

Помнете ли онзи стар виц за човека, който си ходел по улицата и срещнал тримата самураи? "Wie не бяхте ли седмина?", попитал ги, а те отговорили: "Ами няма хора бе, братче". Актуалността му се потвърди в края на май, когато публикация на Eurostat потвърди малко неочаквания нов статут на България като страната с най-ниска безработица в цяла Европа. Страните от бившия източен лагер от години имат ниски показатели за безработицата - естествен резултат от високата емиграция, от една страна, и от стабилния им икономически растеж, от друга. Но тези 2.8% безработица, които статистиката отчита в България през април, са най-ниският резултат в съвременната епоха, и над два пъти под средното равнище за Европейския съюз (6%).

След България се нареждат Полша (3%), дългогодишният лидер Чехия (3.1%), Кипър, Малта, Германия и Нидерландия. С най-висока безработица са Финландия (10.7%), Испания (10.3%), Гърция (9.5%), Швеция (8.5%) и Франция (8.2%). Като цяло в Европейския съюз безработните са около 13.2 милиона души, а в България - 86,000 души.

Ниската безработица е повод за гордост, разбира се, но тя си има и негативните страни. Недостигът на свободна ръка увеличава цената на труда и подклажда инфлацията. България е хрестоматиен пример. Доходите са нараснали с 13% само за последната година.

Средната работна заплата, която към април 2019 бе едва 612 евро по изчисления на Националния статистически институт, през 2022 достига 904 евро, през 2024 - 1178, а към края на април 2026 е била 1475 евро. При това положение не би трябвало да се изненадваме, че България е с втората най-висока инфлация в Европа тази пролет - макар че, разбира се, за това стоят и други фактори. ■

Remember that old joke about the man who was walking down the street and met the three samurai? "Weren't there seven of you?" he asked, and they replied: "Well, there are not enough people, bro." Its relevance was confirmed at the end of May, when a Eurostat publication cemented Bulgaria's somewhat unexpected new status as the country with the lowest unemployment rate in all of Europe. The countries of the former Eastern bloc have had low unemployment rates for years - a natural result of high emigration, on the one hand, and their stable economic growth, on the other. But these 2.8% unemployed that statistics reported in Bulgaria in April are the lowest rate in the modern era, and more than twice below the average level for the European Union (6%).

After Bulgaria are Poland (3%), the long-time leader, the Czech Republic (3.1%), Cyprus, Malta, Germany and the Netherlands. The countries with the highest unemployment rates are Finland (10.7%), Spain (10.3%), Greece (9.5%), Sweden (8.5%) and France (8.2%). Overall, the number of unemployed in the European Union is about 13.2 million, and in Bulgaria, 86,000 people.

Low unemployment is a cause for pride, of course, but it also has its negative sides. The shortage of free labour increases the cost of labour and fuels inflation. Bulgaria is a textbook example. Incomes have grown by 13% in the last year alone.

The average salary, which as of April 2019 was only 612 euros according to calculations by the National Statistical Institute, in 2022 reached 904 euros, in 2024 - 1178, and by the end of April 2026 it was 1475 euros. In this situation, we should not be surprised that Bulgaria has the second-highest inflation in Europe this spring - although, of course, there are other factors behind this. ■

ЯПОНСКОТО МАЙСТОРСТВО СРЕЩА ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО БЪДЕЩЕ

НОВАТА, ИЗЦЯЛО ЕЛЕКТРИЧЕСКА MAZDA 6e

Вдъхновена от изчистената японска естетика, новата Mazda 6e впечатлява с изваяни линии и просторен, внимателно изпипан интериор. Качество, което се усеща с всяко докосване и във всяка детайлно преценена повърхност. Изберете между компактна батерия с ултрабързо зареждане – до 235 км само за 15 минути – или по-голяма батерия с пробег до 552 км. И двата варианта предлагат плавно, тихо и уверено пътуване, независимо накъде сте тръгнали.

6 YEAR
MAZDA
WARRANTY

DRIVE TOGETHER

РАЗДЕЛЯЙ И ДЪЛЖИ

Финансовата помощ за Украйна предпазливо отвори вратите към
фискалния съюз в ЕС: нещо, което все още предизвиква смущение у мнозина

Текст ИВАЙЛО НИКОЛОВ / Фотография iSTOCK

Ведна гълга брюкселска нощ през декември положението беше станало наистина критично. Събрали се на поредната си среща, след 17 часа дебати, ръководителите на държавите от Европейския съюз така и не успяха да постигнат съгласие да използват блокираните активи на руската централна банка, за да предоставят финансова помощ на Украйна. Въпреки продължилите месеци преди това дискусии и натиска от Европейската комисия и държави като Германия.

ВМЕСТО ТОВА В МАЛКИТЕ ЧАСОВЕ на 19 декември 2025 г. европейските лидери приеха алтернативен план – на Украйна да бъде даден заем със средства, набрани чрез емитиране на облигации от ЕС на международните пазари.

Съгласно постигнатото споразумение, лихвите по тези облигации ще се покриват от бюджета на ЕС. Заемът към самата Украйна ще бъде безлихвен и тя ще започне да го погасява, едва след като получи репарации от Русия. Дотогава ЕС ще разчита на средства от държавите членки, за да покрива лихвените плащания по собствения си нов дълг, поет за финансиране на заема за Украйна. Ако Русия никога не плати репарации, ЕС си запазва правото все пак да използва блокираните руски активи. Ако отново не успее да постигне съгласие за последното, изглежда ще остане само една възможност – да вземе средства от държавите членки.

УЧАСТВАЩИТЕ В СПОРАЗУМЕНИЕТО ДЪРЖАВИ от ЕС, освен че ще поемат обслужването на лихвите по новия дълг, ще бъдат изправени и пред риска от бъдещи бюджетни тежести при изплащане на главницата на общоевропейските облигации, емитирани за финансирането на Украйна.

Това може и да притеснява ганькоплатците на континента. Немалко европейски политици обаче приветстваха решението за емитиране на общ за ЕС дълг. Драмата около заема за Украйна сякаш им беше дала повод да приложат на практика казаното някога от Уинстън Чърчил – „никога не пропускай да извлечеш полза от една добра криза“.

По същество тази финансова схема прилича на това няколко души да изтеглят общ кредит, който всеки да гарантира със свои доходи и имущество, а получените пари да отидат към друг техен познат. Въпреки че това привидно не изглежда много рацио-

нално, то се вписва в една вече изпробвана европейска практика – създаване на механизми за преразпределения на бюджетни средства между държавите в ЕС, които обаче се случват непряко и размишвайки индивидуалните рискове.

АКО ДНЕС КОЛЕКТИВНО СЪБРАНИЕ и гарантирани на ниво ЕС средства отиват за Украйна, защо утре чрез подобни схеми да не бъдат финансирани бюджетни дефицити или туширани финансови кризи в някои европейски държави?

Всичко това може да служи също за облекчаване на един фундаментален проблем специално в еврозоната – липсата на обща фискална политика там.

Европейският паричен съюз си има Европейска централна банка, но не и общо финансово министерство, което да събира данъци и извършва разходи на територията на цялата еврозона. Казано на икономически език – има паричен, но няма фискален съюз.

Последното е предпоставка за проблеми. Ако една държава изпадне в продължителна рецесия или по други причини натрупва бюджетни дефицити, без собствена валута и парична политика тя не може чрез девалвация и инфлация да намалява растящия си дълг. Ако публичните ѝ финанси поемат необратим курс към влошаване, има две опции – фалит или напускане на еврозоната.

И ДВАТА ВАРИАНТА СА ТЕОРЕТИЧНО ВЪЗМОЖНИ. Те обаче биха били болезнени не само за отделната държава, а и за целия съюз. Първо, поради репутационните и политическите щети за единната валута и потенциалния срив на доверието на инвеститори в европейски активи. Второ, поради опасността от „зараза“. При високата интегрираност в еврозоната може да се окаже, че финансови институции от други страни са направили огромни инвестиции в държавни ценни книжа или други активи в проблемната държава. Това може да причини значителни загуби на банките в дотогава „здрав“ държави, които да се пренесат и към публичните им финанси.

Точно такива рискове се проявиха на практика по време на кризата в южната част на еврозоната през миналото десетилетие. До подобни тежки сценарии в еврозоната би се стигало по-трудно, ако още на ранен етап една финансово или икономически затруднена държава би могла да получи подкрепа от общо финансово министерство. Както някои закъсал регион в една държава може да разчита на финансов трансфер за сметка на бюджетни приходи от други, по-просперирани региони.

ЗА РАЗЛИКА ОТ ЕВРОЗОНАТА, СВЕТЪТ ПОЗНАВА парични съюзи с централизирана

Европейският паричен съюз си има Европейска централна банка, но не и общо финансово министерство, което да събира данъци и извършва разходи на територията на цялата еврозона

и обща фискална политика. Успешен такъв пример са Съединените щати.

Още през 1790 година първият американски финансов министър Александър Хамилтън прокарва план за прехвърляне към федералното правителство на дълговете на съществуващите тогава 13 щата. В замяна на това „спасяване“ на отделните щати, федералното правителство получава правото да събира всички мита върху вноса – по това време главен източник на постъпления в хазната. Общата парична политика и централна банка там идват много по-късно. Така САЩ изграждат първо фискален, а после паричен съюз.

За разлика от това, еврозоната е само паричен съюз. Европейското право изрично забранява на ЕС или отделни негови членове да поемат върху себе си публични дългове от други държави. В ЕС не съществува механизъм за автоматични бюджетни преразпределения между държавите (друг е въпросът доколко те биха се понравили на избирателите в традиционно стабилни и фискално дисциплинирани държави).

ЕТО ЗАЩО ПО НЕВОЛЯ КРИЗИСНИТЕ ГОДИНИ в еврозоната в недалечното минало родиха няколко схеми за поне частично преодоляване на гореописаните ограничения. Те имат една обща характеристика – при тях се издава дълг, който е общоевропейски, а не национален, и чрез който се набират средства за подкрепа на държави членки. Подобно на сегашния план за Украйна.

През 2010 бяха създадени Европейският механизъм за финансово стабилизиране и Ев-

ропейският инструмент за финансова стабилност. После се появи т.нар. Европейски стабилизационен механизъм – постоянно действаща институция за финансово подпомагане на държавите в еврозоната, към която сега през май като нов член на паричния съюз се присъедини и България.

COVID-19 ДАДЕ ОСНОВАНИЕ ЗА СЪЗДАВАНЕ на още два механизма за набиране на средства чрез общ европейски дълг – Европейският инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (с бюджет от близо 100 милиарда евро) и Механизма за възстановяване и устойчивост (с бюджет от над 700 милиарда евро). Последният е част от прословутия инструмент „Следващо поколение ЕС“ (Next Generation EU).

Тези инициативи предизвикаха възторг сред европейските функционери. Те побързаха да определят новите преразпределителни схеми като „Хамилтонов момент“ – въпреки създаването им като временни решения, лимитирания им бюджет и, разбира се, липсата на единна данъчна политика в ЕС.

Междувременно продължават усилията за измисляне на начини за споделяне на рискове и тежести между националните бюджети. От години се предлагат теоретични идеи за замяна на съществуващи правителствени дългове с облиги за ЕС емисии ценни книжа. Масабно набиране на общоевропейски дълг също препоръчват анализите на Марио Драги за подобряване на европейската конкурентоспособност и на Европейската комисия за развитие на отбранителния капацитет в ЕС.

ЗАД ВСИЧКО ТОВА МНОЗИНА ВИЖДАТ пълзяща политическа федерализация в ЕС. Не е нужно обаче човек да е евроскептик, за да се замисли дали е случайно това, че основополагащите договори на ЕС не говорят за фискален съюз. Как се защитават интересите на гражданите в отделните страни, ако от тяхно име наднационални институции емитират общ дълг? Ако пък има централизирано събиране на данъци в ЕС, как отдалечените европейски институции ще гарантират по-пряко политическо представителство и демократична отчетност за всеки европеец?

Дали един ден и в България бюджетни средства, които иначе биха отишли за социална политика или публични инвестиции, биха били пренасочвани спешно към по-нуждаещи се (или по-влиятелни) други държави в еврозоната? Засега дори и най-убедените привърженици на по-голямото европейско фискално единство не са предложили отговори. ■

DIVIDE AND OWE

Financial assistance for Ukraine has cautiously opened the gates to the fiscal union in the EU: something that still causes discomfort to many

By IVAYLO NIKOLOV / Photography iSTOCK

On a long, Brussels night in December, the situation had become truly critical. After gathering for yet another meeting and debating for 17 hours, the leaders of the European Union still failed to reach an agreement to use the frozen assets of the Russian central bank to provide financial assistance to Ukraine. This was despite months of prior discussions and sustained pressure from the European Commission and countries such as Germany. Instead, in the early hours of 19 December 2025, the European leaders adopted an alternative plan — Ukraine would receive a loan financed through bonds issued by the EU on international markets.

According to the agreement reached, the interest on these bonds will be covered by the EU budget. The loan to Ukraine itself will be interest-free, and the country will begin repaying it only once it receives reparations from Russia. Until then, the EU will rely on contributions from the member states to cover the interest payments on its newly incurred debt taken on to finance the loan for Ukraine. If Russia never pays reparations, the EU reserves the right to use the frozen Russian assets. Should it again fail to reach agreement on this, it appears only one option would remain — to draw funds from the member states.

THE EU COUNTRIES PARTICIPATING IN THE AGREEMENT will therefore not only

bear the cost of servicing the interest on the new debt, but will also face the risk of future budgetary burdens associated with repaying the principal of the jointly issued European bonds used to finance Ukraine. This may concern taxpayers across the continent. Yet many European politicians welcomed the decision to issue joint EU debt. The drama surrounding the loan for Ukraine seemed to give them an opportunity to put into practice a remark often attributed to Winston Churchill: “Never let a good crisis go to waste.”

In essence, this financial scheme works much like a group of people taking out a joint loan, each backing it with their own income and assets, while the funds are trans-

ferred to another person. Although this may not appear entirely rational at first glance, it fits within an already tested European practice — creating mechanisms for redistributing budgetary resources among EU member states, but doing so indirectly and in ways that blur individual risks.

IF TODAY THE COLLECTIVELY RAISED AND GUARANTEED AT EU LEVEL funds are directed to Ukraine, why should similar schemes not be used tomorrow to finance budget deficits or cushion financial crises in certain European countries?

All this could also help ease one fundamental problem specific to the Eurozone itself — the lack of a common fiscal policy.

The European monetary union has a European Central Bank, but no shared finance ministry that collects taxes and carries out spending across the entire Eurozone. In economic terms, there is a monetary union, but no fiscal union.

BOTH SCENARIOS ARE POSSIBLE IN THEORY. However, they would be painful not only for the individual country but for the entire union as well. First, because of the reputational and political damage to the common currency and the potential collapse of investor confidence in European assets. Second, because of the risk of “contagion”. Given the high level of integration in the Eurozone, it could turn out that financial institutions in other countries have made significant investments in government bonds or other assets in the troubled member state. This could lead to substantial losses for banks in previously “healthy” countries, which could then spill over into their public finances.

It was precisely these kinds of risks that materialised during the crisis in the southern part of the eurozone in the previous decade.

Such severe scenarios in the Eurozone would be less likely if, at an early stage, a financially or economically distressed country could receive support from a common finance ministry. In the same way that a struggling region within a country can rely on fiscal transfers funded by revenues from other, more prosperous regions.

UNLIKE THE EUROZONE, THE WORLD DOES KNOW OF A monetary unions with centralised and shared fiscal policy. A successful example is the United States. As early as 1790, the first US Secretary of the Treasury — Alexander Hamilton — advanced a plan to transfer the debts of the

In contrast, the Eurozone is only a monetary union. European law explicitly prohibits the European Union or its individual members from assuming the public debts of other states. There is no mechanism within the EU for automatic fiscal transfers between member states

then 13 states to the federal government. In exchange for this “bailout” of the individual states, the federal government gained the right to collect all import tariffs—at the time the main source of federal revenue. A common monetary policy and central bank came much later. Thus, the United States first built a fiscal union, and only later a monetary one.

In contrast, the Eurozone is only a monetary union. European law explicitly prohibits the European Union or its individual members from assuming the public debts of other states. There is no mechanism within the EU for automatic fiscal transfers between member states (whether such transfers would be acceptable to voters in traditionally stable and fiscally disciplined states is another matter).

This is why, almost by necessity, the crisis years in the Eurozone in recent past gave rise to several schemes aimed at at least partially overcoming the limitations described above. They share a common feature: they involve the issuance of Europe-wide debt, rather than national debt, through which funds are raised to support

member states. Much like the current plan for Ukraine.

In 2010, the European Financial Stabilisation Mechanism and the European Financial Stability Facility were created. Later came the so-called European Stability Mechanism — a permanent institution for providing financial assistance to Eurozone countries, which Bulgaria joined this May as a new member of the monetary union.

COVID-19 provided grounds for the creation of two more instruments for raising funds through joint European debt — the European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency (with a budget of nearly €100 billion) and the Recovery and Resilience Facility (with a budget of over €700 billion). The latter is part of the well-known “Next Generation EU” initiative.

These initiatives sparked enthusiasm among European officials, who were quick to label the new redistribution schemes a “Hamiltonian moment” — despite their temporary nature, their limited budgets, and, of course, the absence of a unified tax policy in the EU.

Meanwhile, efforts continue to devise ways of sharing risks and burdens between national budgets. For years, theoretical proposals have been made to replace existing government debts with common EU-issued securities. Large-scale issuance of joint European debt is also recommended in analyses by Mario Draghi on improving European competitiveness, as well as by the European Commission regarding the development of the EU’s defence capabilities.

BEHIND ALL THIS, MANY SEE a creeping political federalisation of the EU. However, one does not need to be a Eurosceptic to wonder whether it is coincidental that the EU’s founding treaties do not mention a fiscal union. How are citizens’ interests in individual countries protected if supranational institutions issue common debt on their behalf? And if there is centralised taxation in the EU, how can distant European institutions ensure more direct political representation and democratic accountability for every European?

Could it one day happen that, in Bulgaria too, budgetary resources that would otherwise go to social policy or public investment are urgently redirected to other, more needy (or more influential) Eurozone countries? For now, even the most committed advocates of deeper European fiscal integration have not provided clear answers. ■

ТВ + ИНТЕРНЕТ ПАКЕТИ

Даваме ти
най-добрата ни ТВ платформа,
без приемник, **с EON APP.**

спести

ДО
-120€

ЗА ЦЕЛИЯ СРОК

С EON APP ЗА СМАРТ ТЕЛЕВИЗОР

Най-добрата телевизионна и стрийминг платформа на Vivacom по брой и вид ключови функционалности, вкл. Спортен режим, Детски профил, Видеоотека и други, при сравнение между телевизионните услуги на оператора (сателитна телевизия, IPTV и EON) от април 2026 г.. Всеки абонат, сключил нов 24-мес. договор за EON APP без телевизионен приемник, спестява общо до 120 евро | 234.70 лв за срока на договора в зависимост от избираня пакет в сравнение с EON с телевизионен приемник. Услугата EON APP е съвместима с опр. модели смарт телевизори, посочени на [vivacom.bg](https://www.vivacom.bg), до 30.06.2026 г. или до изчерпване на количествата. Повече на [vivacom.bg](https://www.vivacom.bg)

VIVACOM

Crowne Plaza® Sofia

Setting ourselves apart
with unparalleled excellence!

EXPERIENCE THE BLENDED WORK-AND-PLAY LIFESTYLE

Situated in a thriving business hub with the stunning Vitosha Mountains as a backdrop, the five-star hotel is just a short drive from Sofia Airport and conveniently located near a subway station, providing easy access to the lively city centre.

UNMATCHED COMFORT

From plush bedding to premium linens and towels, every aspect of your stay is designed to provide the ultimate in relaxation and indulgence.

EXCEPTIONAL DINING

At **Kilim Fine Dining Restaurant**, expertly crafted dishes and thoughtful wine pairings transform each visit into a sophisticated culinary journey. Meanwhile, **A Priori Restaurant & Garden** offers a more relaxed yet elegant ambiance, where seasonal flavours are enjoyed amidst a serene garden setting. For a vibrant finish, **Sky Bonsai Bar** elevates the evening with signature cocktails and panoramic views. Each venue is designed to match your mood, making every moment as memorable as the taste itself.

WELLBEING DESTINATION

Indulge in our tranquil haven with 19m swimming pool, sauna, steam room and hot tub. Step into a sleek, modern fitness studio and experience a transformative journey of self-improvement.

Or, immerse yourself in **authentic Balinese harmony** with our visiting therapists, trained at Spa Bali International Academy – they will take you on a journey toward inner balance and deep relaxation.

CROWNE PLAZA®

— BY IHG —

Sofia

KILIM FINE DINING RESTAURANT

SKY BONSAI BAR

The upscale collection boasts 130 stylish rooms & suites, versatile meeting spaces, four unique settings for dining and drinking, including al fresco options and the breathtaking Sky Bonsai Bar, a focus on wellbeing with an indoor pool, and a variety of atmospheric spaces to work, relax, and socialise.

111 Alexander Malinov Blvd. | www.cpsofia.bg | info@cpsofia.bg | +359 2 807 07 07

КАК БЪЛГАРИЯ ПЕЧЕЛИ ОТ ГРЪЦКИТЕ ФОТОВОЛТАИЦИ

Само за година страната се превърна в един от лидерите в ЕС по системи за съхранение на енергия

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Година наред поредица български правителства гръмко определяха страната като "енергийния хъб" на Балканите - без обаче да правят почти нищо реално, за да защитят тази претенция. Докато българската енергетика разчиташе на стари лаври, повечето съседни изградиха свои собствени модерни мрежи от електроцентрали - конвенционални и от възобновяеми източници - и България от някогашния износител на електроенергия постепенно взе да се превръща във вносител.

СЕГА ОБАЧЕ ЕДНО НЕОЧАКВАНО И СВЕТКАВИЧНО РАЗВИТИЕ, настъпило за по-малко от две години, отново преобръща зависимостите и превръща България в ключовия енергиен фактор в региона. Но не като производител на електроенергия.

Една статия в гръцкия "Катимерини" чудесно илюстрира новите енергийни реалности на Балканите. Под натиска на премиера Кириакос Мицотакис, Гърция инвестира огромни средства във фотоволтаични мощности през послед-

ните години и вече разполага с 18 гигавата инсталиран капацитет. Това превърна страната от вносител доскоро, в четвъртия най-голям нетен износител на електричество в Европа (след Франция, Швеция и Нидерландия). Парадоксално обаче, нито гръцката енергетика, нито гръцките потребители печелят особено от това. Вместо тях печели най-вече... България.

НЕПОСТОЯННИЯТ ХАРАКТЕР на генерираната от слънце електроенергия означава нулеви цени в пиковите на

производството (през деня), и в същото време високи цени заради нуждата от балансиране на системата в пиковите на потреблението (вечер). Цената на електричеството за гръцките битови потребители си остава третата най-висока в Европа, твърди "Катимерини", а ако се отчете покупателната способност, токът в Гърция е най-скъпият. Според вестника, главният благодетелстван от гръцките фотоволтаични паркове е България, която с новопостроения внушителен капацитет от батерии за съхранение

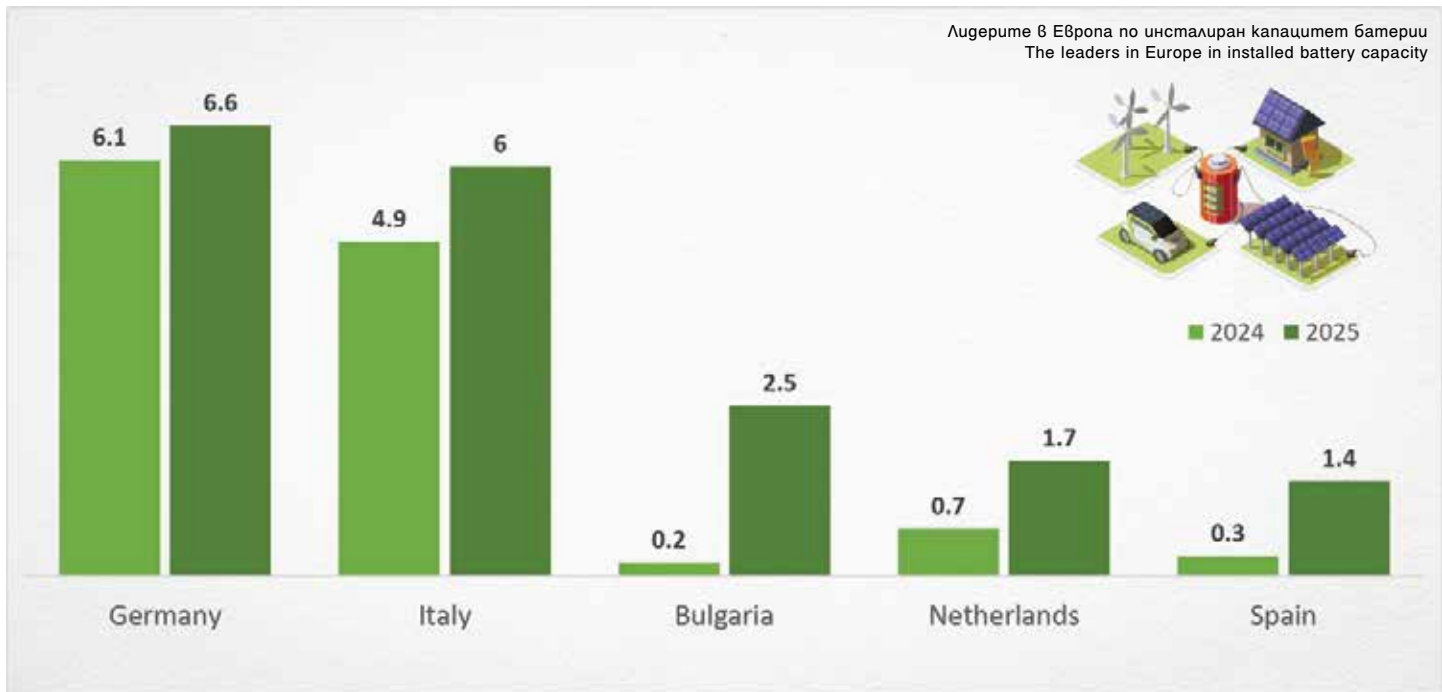
2.5

гигаватчаса бяха инсталираните батерии за съхранение на енергия в България в края на 2025. По данни на индустрията, към края на май 2026 те вече надхвърлят 3.6 гигаватчаса, а в близките 12 месеца ще надвишат 10 гигаватчаса.

2.5 gigawatt-hours of energy storage batteries were installed in Bulgaria at the end of 2025. According to industry data, by the end of May 2026, they will have already exceeded 3.6 gigawatt-hours, and in the next 12 months, they will exceed 10 gigawatt-hours.

на енергия може да си позволи да закупува на нулеви цени гръцкия ток генем (а също и румънския), и после или да го продава обратно на по-високи цени, или да го използва за балансиране на собствената си енергийна система.

ЗА ПОВЕЧЕТО БЪЛГАРИ ПОДОБНО ТВЪРДЕНИЕ Вероятно ще гоиде като гръм от ясно небе: капацитетът на страната за съхранение на енергия се разви толкова бързо, че мнозина още не са чували за него. Към края на 2024 България имаше само 0.2 гигаватчаса

инсталирани батерии. В края на 2025 обаче вече са 2.5 гигавата - третият най-висок показател в Европа, след Германия и Италия. На практика на батериите за съхранение на енергия се падат вече 16% от цялата енергийна система на страната, което е абсолютен рекорд за Европа (за сравнение, средно за ЕС този дял е 4%), а в световен мащаб само Австралия е в същата категория, докато Китай (7%) и Съединените щати (5%) са далеч назад. Нещата ще се променят още по-грамотично в края на тази година, защото, според различни данни, в процес на изграждане у нас са още между 6 и 10 гигаватчаса капацитет.

ТОВА ЗВУЧИ НАПРАВО НЕВЕРОЯТНО за страната, която не толкова отдавна и при крайно мъгляви обстоятелства повреди фатално най-голямата си мощност за съхранение на енергия (ПАВЕЦ Чаира) и после с години загадъчно отлагаше опитите да я върне в експлоатация. Как се стигна до подобен обрат? Историята на българския бум в батериите може да се проследи назад до кабинета Петков, който пренаписа прословутия План за възстановяване и устойчивост, включвайки внушително финансиране за проекти в тази посока. Следващите правителства намалиха сумите наполовина, но после те отново бяха увеличени, след като се видя огромният интерес от бизнеса към тях. България има още две съществени предимства, що се отнася до батериите. Едното са доста бързите проце-

България вече е и производител на батерии за съхранение на енергия с фабриката на IPS край София, която има капацитет 3 гигаватчаса годишно

дури за одобрение и изграждане на нови мощности: докато в Европа като цяло средният период, за който такъв проект може да излезе на пазара, е над 2 години, у нас е по-малко от една. Освен това България има много добър капацитет, що се отнася до изграждането и интегрирането на такива мощности в системата - всъщност няколко от водещите компании в Европа в тази област са български. Страната вече е и производител на батерии за съхранение с фабриката на IPS край София, която има капацитет 3 гигаватчаса годишно. "България се очертава като един от най-големите центрове за изграждане на системи за съхранение на енергия в Европа", коментира бившият

екологичен министър Юлиан Попов през Bloomberg TV Bulgaria.

РАЗБИРА СЕ, РАЗВИТИЕТО НА ТОЗИ СЕКТОР също се сблъсква с определени препятствия. Прекомерната тежест на средствата от европейските фондове в общите инвестиции повишава риска от т. нар. boom and bust сценарий. За щастие в последните месеци се увеличава дялът на частните инвестиции, които има стабилизиращ ефект. Пречка са и твърде високите продуктови такси за рециклиране на фотоволтаици и батерии - такси, които в някои случаи у нас са десет пъти по-високи, отколкото в Западна Европа. Това оскъпява излишно технологиите за български инвеститори. При това става дума изцяло за административна "бухгалка" - у нас все още няма изградена инфраструктура за рециклиране, така че максите не са базирани на реална себестойност.

Но тези пречки са напълно преодолими при добра политическа воля. При всички случаи, България вече има сериозен аванс пред съседите си, които малко късогледо насочиха усилията си основно към генерация на енергия, и много малко към съхранение. Докато българските ВЕИ мощности са около 9.2 гигавата, Румъния разполага с 16.5 гигавата, а Гърция - с цели 21.1 гигавата (щом към фотоволтаиците добавим хидро- и вятърните мощности). Но ползите от това регионално лидерство, както стана дума, са основно за съседа. ■

Saints Constantine and Helena Resort

STUNNING SEA-VIEWS • HEALING THERMAL WATERS • CENTURIES-OLD NATURE • PREMIUM ACCOMMODATIONS

Book your spring escape at:
visitstconstantine.bg

Sts. Constantine and Helena Resort | Varna | Bulgaria | 0700 70 799

HOW BULGARIA BENEFITS FROM GREEK PHOTOVOLTAICS

In just a year, the country became one of the global leaders in energy storage systems

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

For years, a succession of Bulgarian governments loudly defined the country as the "energy hub" of the Balkans - without, however, doing anything in real life to defend this claim. While Bulgarian energy relied on old laurels, most neighbours built their own modern networks of power plants - conventional and renewable - and Bulgaria, once the proud exporter of electricity, gradually began to turn into an importer.

NOW, HOWEVER, AN UNEXPECTED and lightning-fast development, which occurred in less than two years, is once again reversing the dependencies and turning Bulgaria into the key energy factor in the region. But not as a producer of electricity.

An article in the Greek newspaper Kathimerini beautifully illustrates the new energy realities in the Balkans. Under pressure from Prime Minister Kyriakos Mitsotakis, Greece has invested heavily in photovoltaic power in recent years and now has 18 gigawatts of installed capacity.

This has transformed the country from an importer until recently into the fourth largest net exporter of electricity in Europe (after France, Sweden and the Netherlands). Paradoxically, however, neither the Greek energy sector nor Greek consumers are particularly benefiting from this. Instead, it is Bulgaria that benefits the most.

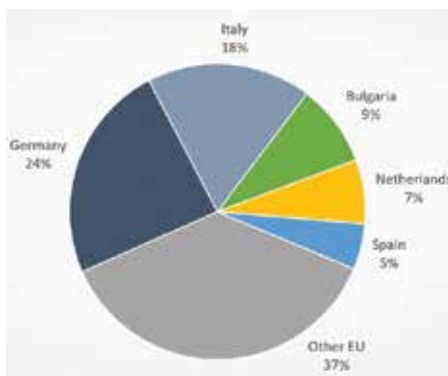
THE INTERMITTENT NATURE of solar-generated electricity means zero prices during peak production (during the day), and at the same time, high prices due to the need to balance the system during peak consumption (in the evening). The price of electricity for Greek household consumers remains the third highest in Europe, claims Kathimerini, and if purchasing power is taken into account, electricity in Greece is the most expensive. According to the newspaper, the main beneficiary of the Greek photovoltaic parks is Bulgaria, which, with its newly built impressive capacity of energy storage batteries, can afford to buy Greek

electricity during the day (Romanian as well) at zero prices, and then either sell it back at higher prices or use it to balance its own energy system.

FOR MOST BULGARIANS, SUCH A STATEMENT will probably come as a bolt from the blue: the country's energy storage capacity has developed so quickly that many have not yet heard of it. By the end of 2024, Bulgaria had only 0.2 gigawatt-hours of installed batteries. By the end of 2025, however, there were already 2.5 gigawatts - the third highest indicator in Europe, after Germany and Italy (in May 2026, it had reached 3.6 GW). In fact, energy storage batteries now account for 16% of the country's entire energy system, which is an absolute record for Europe (for comparison, the EU average is 4%), and globally, only Australia is in the same category, while China (7%) and the United States (5%) are far behind. Things will change even more dramatically at the end of this year, because, according to

various data, between 6 and 10 gigawatt hours of capacity are still under construction in the country.

THIS SOUNDS DOWNRIGHT INCREDIBLE for the country that not so long ago fatally damaged its largest energy storage capacity (Chaira Pumped Storage Hydro Power Plant) and then mysteriously postponed attempts to put it back into operation for years. How did such a turnaround come about? The history of the Bulgarian battery boom can be traced back to the Petkov cabinet, which rewrote the notorious Recovery and Sustainability Plan, including impressive funding for projects in this direction. Subsequent governments halved the amounts, but then they were increased again after the huge interest from business was noticed. Bulgaria has two more significant advantages when it comes to batteries. One is the fairly fast procedures for approval and construction of new capacities: while in Europe as a whole the average period for such a project to come to the market is over 2 years, here it is less than one. In addition, Bulgaria has a very good capacity when it comes to building and integrating such systems - in fact, several of the

Дял от общия инсталиран капацитет в Европа
Share of total installed capacity in Europe

leading companies in Europe in this field are Bulgarian. The country is also a producer of storage batteries with the IPS factory near Sofia, which has a capacity of 3 gigawatt hours per year. "Bulgaria is emerging as one of the largest centres for building energy storage systems in Europe," former Environment Minister Julian Popov told Bloomberg TV Bulgaria.

OF COURSE, THE DEVELOPMENT of this sector also faces certain obstacles. The ex-

cessive weight of European funds in total investments increases the risk of a so-called boom and bust scenario. Fortunately, the share of private investments has been increasing in recent months, which has a stabilising effect. Another obstacle is the very high product fees for recycling photovoltaics and batteries - fees that in some cases are ten times higher here than in Western Europe. This makes the technologies unnecessarily expensive for Bulgarian investors. Moreover, this is entirely an administrative "punishment" - we still do not have a recycling infrastructure in place, so the fees are not based on real costs.

But these obstacles are completely surmountable with good political will. In any case, Bulgaria already has a serious lead over its neighbours, who have somewhat short-sightedly focused their efforts mainly on energy generation, and very little on storage. While Bulgaria's installed renewable energy capacity is around 9.2 gigawatts, Romania has 16.5 gigawatts, and Greece has as much as 21.1 gigawatts (if we add hydro and wind power to photovoltaics). But the benefits of this regional leadership, as mentioned, are mainly for the neighbour. ■

EST. 1989

DETELINA'S
nuts and dried fruits

Perfect addition to desserts

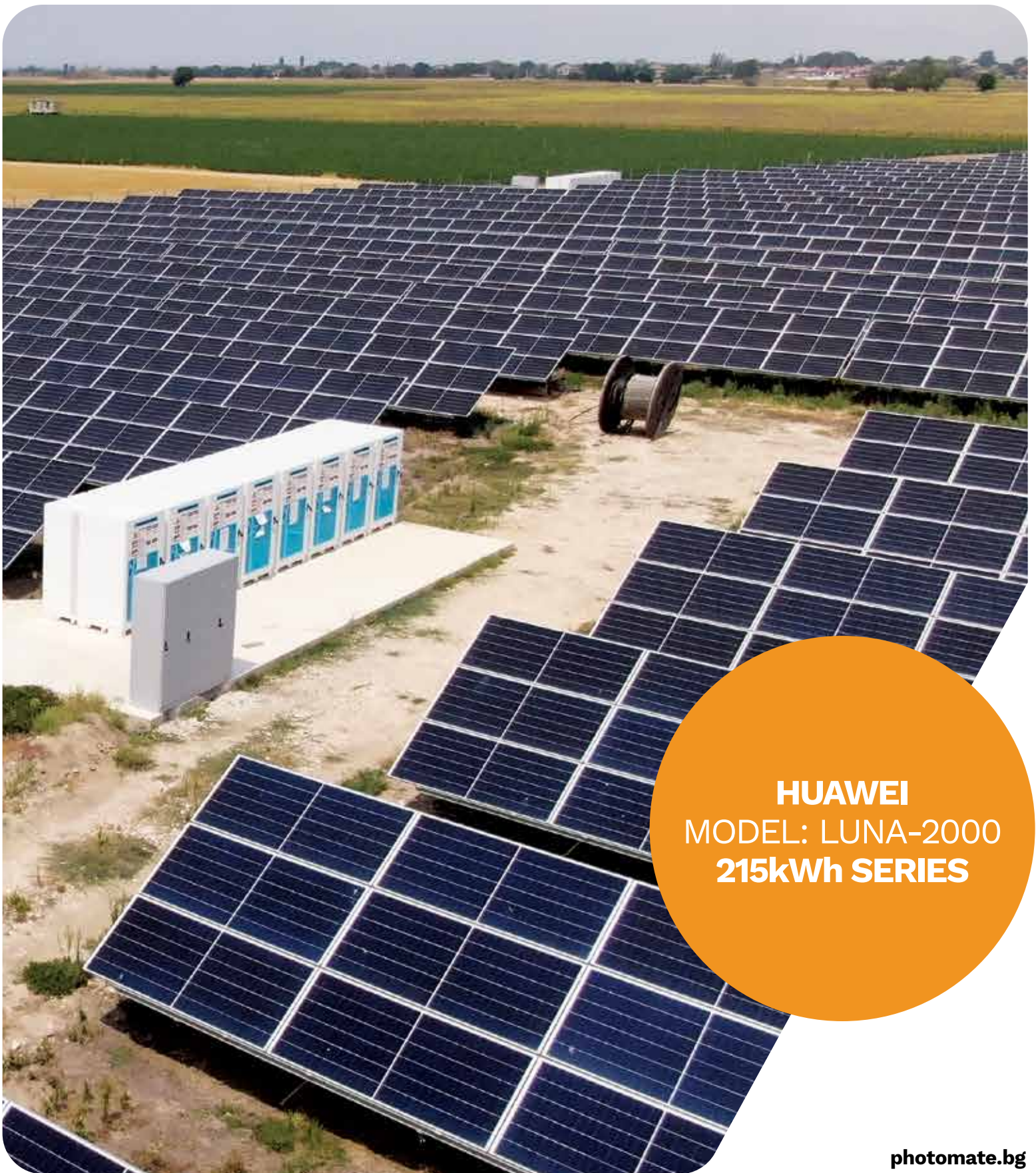
Rich in minerals essential for the body's proper functioning

You must try it!

One Partner for Solar and Storage.

First in Bulgaria to deliver the NEW
HUAWEI Liquid-Cooled Battery.

HUAWEI
MODEL: LUNA-2000
215kWh SERIES

photomate.bg

As a Huawei VAP (Value added partner), we offer an extensive portfolio that includes Huawei FusionSolar inverters and storage systems for residential, commercial and utility markets. This portfolio is further complemented by EV chargers, heat pumps, an energy management system (EMS) and services related to consumption analysis.

КИТАЙСКИ СИНДРОМ

Европейската автомобилна индустрия е изправена пред своя "Nokia момент" - не заради регулациите или субсидиите на Пекин, а заради собствената си алчност

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотогарафия ISTOCK

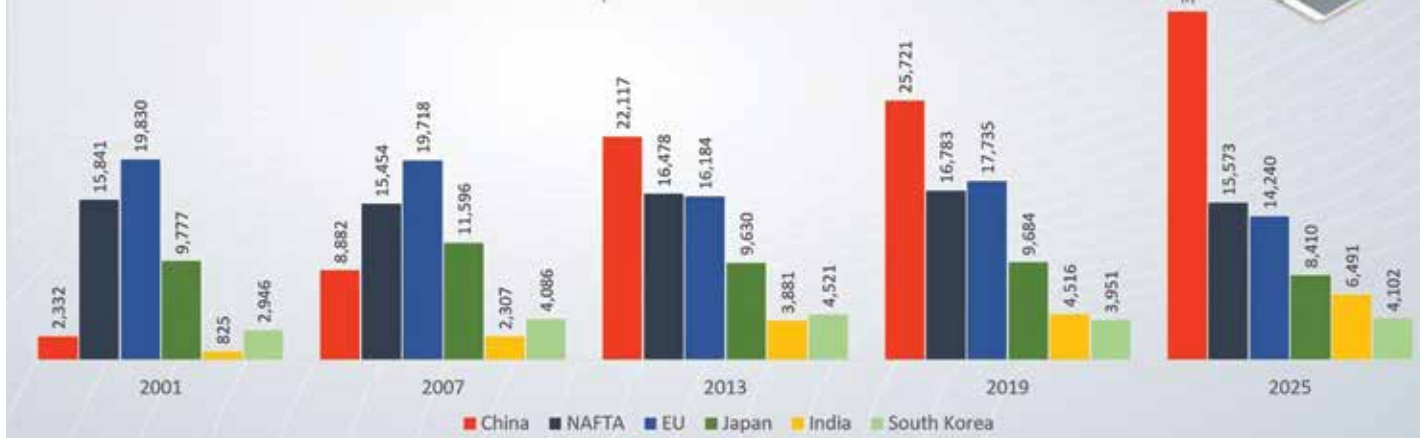
Рядко някоя от водещите световни индустрии е преживявала такава трансформация, като автомобилната през последния четвърт век. Вижте само числата: през 2001 година цели 35% от световното производство на автомобили идваше от страните в днешния Европейски съюз, по данни на OICA. Едва около 4.1% се падаше на Китай. Днес ролите все повече се разменят: през 2025 Китай гържи 36% от глобалното автомобилно производство, на ЕС се падат 15%. Мнозина вярват, че европейската автомобилна промишленост - онази, която създаде автомобила и после бе доминиращата сила в развитието му почти век и половина - днес е в положение, в което се Nokia, някогашният хегемон при мобилните телефони, след появата на първия iPhone. Други, като Samsung, светкавично се преориентираха, копираха новата концепция и оцеляха. Nokia заложи на традиционните си предимства - и в резултат дялът ѝ от световния пазар на мобилни телефони спадна от 50% през 2005 до едва около 1% днес. Доста хора - от анализатори до мениджъри от ранга на Ола Калениус, главния изпълнителен ди-

ректор на Mercedes - смятат, че европейската автоиндустрия трябва да постъпи като Samsung и да изкопира онова, което Калениус определя като "китайската скорост", China Speed. Подобна политика обаче може да се окаже фатална грешка. По-голяма дори от онази, която позволи на Китай да догони Европа само за десетина години.

КОГАТО СЕ ТЪРСЯТ ОБЯСНЕНИЯ за тази размяна на ролите, повечето анализатори цитират китайските държавни субсидии или пък свръхрегулациите в ЕС, особено за емисиите, които намалили конкурентоспособността на европейските производители. Това са глупости. Главният виновник Китай да се изстреля толкова бързо до върха на индустрията са не правителството в Пекин, и не чиновниците в Брюксел (макар че и те имат своя принос), а алчността на самите европейски автомобилни компании. Тъкмо те, заедно с японските и американските си колеги, на практика изградиха от нулата и развиха днешния впечатляващ технологичен капацитет на Китай. И продължават да го правят.

НАЙ-ГОЛЕМИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРОИЗВОДИТЕЛИ, 2001-2025 THE LARGEST CAR MANUFACTURERS, 2001-2025

В НАЧАЛОТО НА ВЕКА КИТАЙ бе последната девствена територия на автомобилната карта: страна с огромно население и бързо нарастваща средна класа, която кара основно... велосипеди. През 2001 местният автомобилен пазар едва достигаше 2.3 милиона бройки, от които само 750,000 - пътнически. През следващото десетилетие пазарът се засили, но през 2009 по китайските пътища все още се движеха едва 64 милиона автомобили, което прави по 48 коли на 1000 души. Сравнете това с 473 автомобили на 1000 души в Европейския съюз по онова време, да не говорим за 828 автомобили на 1000 души в САЩ, и ще разберете защо всеки шеф на автомобилна компания потриваше доволно ръце, мислейки си за Китай.

Властите в Пекин видимо нямаха нищо против. Те охотно свалиха всички барieri за свободната търговия с автомобили, но само при едно условие - чуждестранните производители да създадат джойнт-венчъри с китайски компании, и да сглобяват колите си на китайска земя.

За компании като Mercedes, GM или Volkswagen това бе добре дошло, защото допълнително смъкваше производствените им разходи и увеличаваше маржовете на печалба.

ПОВЕЧЕТО ДНЕСНИ КИТАЙСКИ ГИГАНТИ ИЗРАСНАХА именно като партньори на големите. SAIC, която днес в Европа познаваме с марката MG, стана партньор на GM и Volkswagen. Dongfeng работеше с Peugeot, Citroen и Nissan. BAIC създаде джойнт венчъри с Mercedes и Hyundai. FAW се закачи за VW и Toyota, GAC - за Toyota и Honda, Changan - за Ford и Mazda.

След това на китайските компании не им се налагаше повече да пращат гезизирани като журналисти шпиони по изложенията в Женева или Франкфурт, за да залягат под колите и да мерят с шублер разстоянията. Всички нужни технологични знания

им се предоставяха наготово от техните партньори. Самите партньори явно вярваха, че тази блажена ситуация - с евтино производство, изпълнителни местни партньори, растящ пазар и все по-големи печалби - ще продължава вечно. Но китайското правителство имаше други планове. В Пекин бързо осъзнаха - ако не го бяха планирали от самото начало - че вместо да изнасят стотици милиарди долари от националния капитал за автомобили, могат да си ги произвеждат сами и дори да ги продават на другите.

ОЩЕ ПРЕЗ 2009 КИТАЙ СЕ ПРЕВЪРНА в най-големия автомобилен пазар в света, с 13.5 милиона продажби (докато кризата сви този в САЩ до едва 10.4 милиона). С кратки паузи, китайският пазар продължава да расте и го днес, като през 2025 достигна рекордните 34.4 милиона автомобили. Но те вече не са GM, Toyota и Peugeot. Ако преди десетилетие чуждестранните марки държаха две трети от китайския пазар, през април 2026 китайските марки държат 69.6%. Китайците вече не се нуждаят от своите бивши наставници. Когато им трябва европейски талант, те си го наемат директно. GWM Ora 5 - автомобилът, който съвсем скоро ще се произвежда в България, край Ловеч - е с дизайн на Анджо Даусън (Chrysler, VW, Opel), разработен е от бившия главен инженер на McLaren Адам Томпсън, а настройките на качването са дело на Емануел Батисти, който развиваше свързано успешната програма на Toyota Gazoо в Световния рали шампионат. В Omood/Jaесоо главен инженер е Питър Маткин, с десетилетия опит в Jaguar Land Rover, а шеф на развойния център е Йохен Тютинг, преди във Ford Еигоре. Главен дизайнер на MG е Йозеф Кабан, съзателят на Bugatti Veyron и бивш старши стилист на Skoda и BMW. Този списък може да продължава почти безкрайно.

НЯКОГАШНИТЕ СКРОМНИ КИТАЙСКИ КОМПАНИИ

днес са глобални гиганти. Geely, която започна някога със сглобяването на хладилници, през миналата година продаде 4.12 милиона автомобили - повече от Honda. BYD, стартирала като производител на батерии за телефони, продаде 4.6 милиона, с което изпревари Ford и дори General Motors - световния лидер през по-голямата част от XX век. Самият Китай изпревари Япония като най-големия износител на автомобили в света, с 8.3 милиона продадени зад граница бройки през 2025. Днес основната цел на китайската експанзия, за която Америка си остава затворена, е Европа. През миналата година делът на китайците в ЕС бе почти 9%. Дори и в България тенденцията е очевидна. През 2022 китайските марки държаха 0.2% от пазара, през 2024 - 1.5%, през март тази година достигнаха 5.9%, а в началото на юни вече държат 7.5%. В България официално представени са между 15 и 20 марки от Китай (в зависимост какво дефинираме като отделна марка), а в близките няколко месеца се очаква навлизането на още поне пет.

ОЗНАЧАВА ЛИ ТОВА, КАКТО БЪРЗАТ да обявят разни самозвани анализатори, че с Европа като автомобилен гигант е свършено? Ни най-малко. Споменатите в началото данни за производството на автомобили изглеждат разтърсващо (от 35% до 15% дял за ЕС за по-малко от четвърт век), но те не споменават някои обстоятелства. Първо, номиналното производство на автомобили в Европа не е намаляло съществено - спадналият пазар дял е най-вече, защото глобалният пазар порасна от 56 милиона автомобили годишно тогава до 96 милиона сега. Вторият фактор е, че междуременно ЕС изнесе съществена част от автомобилните си производства другаде - в Турция, Индия, Тайланд, Бразилия, но най-вече в Китай. Едно BMW, излязло от завода в Шънян, се отчита от

статистиката като произведено в Китай - но печалбата от него отива в Германия. Освен това европейските марки - и то не само тези в премиум сегмента - се изкачиха съществено по ценовата стълбичка. В началото на века за компании като VW бе нормално да работят при 2-3% марж на печалбата. В последните години дори марки като Dacia и Skoda постигнаха двуцифрени маржове. Освен това Европа, макар да остана при батериите, все още си остава неоспоримият лидер в неща като дизайн и пътно поведение. Тези неща засега не играят голяма роля на китайския пазар, все още твърде млад, за да е създал своя собствена автомобилна култура. Но те имат тежест навсякъде другаде. Повечето хора по света все още не разглеждат автомобилите като уред, който да ползват при нужда. За тях автомобилът е емоционално преживяване и обект на привързване. Китайските машини, често наподобяващи клонинги и без изразена самоличност, трудно се вписват по този показател.

А И КИТАЙСКИТЕ КОМПАНИИ ТЕПЪРВА трябва да намерят изход от ситуацията на унищожителна свръхконкуренция, в която правителствената подкрепа ги въкара. Китай днес има над 130 автомобилни производителя - от гиганти до малки играчи с регионална роля. Напреварата между тях за пазарен дял и за субсидии доведе до ценова война, орязала печалбата дори при малкото компании, които я имаха. Пекин отдавна намеква, че иска да консолидира поне неефективните гържавни гиганти като Dongfeng, Changan или FAW. Но тук се появява друг проблем: някога тези компании са създавани на регионален принцип, така че всяка провинция да си има свой производител. Властите в провинциите защитават яростно "своите" компании и се противопоставят на всякакви опити за обединения и оптимизация. След като се научиха да правят коли, китайците трябва да се научат да правят и пари от това - но няма да им е лесно.

ВСИЧКО ТОВА ЗНАЧИ, ЧЕ ЗА ЕВРОПЕЙСКАТА автоиндустрия мачът далеч не е приключил. Но отново бъдещето ѝ зависи най-вече от самата нея - и от въпроса дали тя няма още веднъж да се поддаде на алчността. Европейските компании могат да оцелеят и да печелят дори с грастично намалени дялове на китайския пазар - както го правеха по времето, когато китайците караха колела. Но мисълта за многомилардните печалби, изсипвали се от Китай между 2009 и 2023, не дава покой на много мениджъри. И тласка някои от тях към спорни ходове. И споменатият Ола Калени-

15%

от ценовото предимство на електрокарите на BYD пред европейските им конкуренти се дължи на субсидиите и преференциалните условия в Китай, показва анализ на Rhodium Group. Останалото е резултат на контрол върху веригата за доставки, промишлени кластери и икономии от мащаба.

ус от Mercedes, и Оливер Блуме от VW ясно заявиха, че занаятът им ще е върху Китай, че започват усилено да разработват там модели, които после да се изнасят по цял свят. Mercedes обмисля да използва архитектура на Geely за бъдещите си малки модели (преди няколко години Калениус бе обявил, че компанията ще се изтегли от тези сегменти, но пазарните реалности бързо го приземиха).

VW СИ ПАРТНИРА С КИТАЙСКИТЕ XPENG и Horizon Robotics в развитието на автономното управление. Toyota работи с Huawei и Tencent, китайските технологични гиганти, както и с Xiaomi. Ford преговаря с Geely за обмен на технологии и, евентуално, за съвместно производство в европейските му фабрики. Chevrolet слага емблемата си върху автомобили на SAIC, и ги предлага в Южна Америка. Големият въпрос, който втренчените в краткосрочните резултати мениджъри не си задават, е какво допринасят техните компании в такива партньорства. Ако европейците и американците участват само с името и със създадените си дистрибуторски мрежи, съвсем скоро нуждата на китайците от тях ще отпадне - и тогава вече наистина родният континент на автомобила ще преживее нов "Nokia момент".

ЗА ДА ИЗБЕГНАТ ТОВА, ЕВРОПЕЙЦИТЕ трябва да отклонят поглед от бързите печалби и да се фокусират върху областите, в които са компетентни - и върху онези, в които все още не са, но които ще определят правилата на играта в бъдеще, като софтуера. Решението да се разчита за софтуера на Huawei (или на Google, или на Amazon) е очевидно късогледо. Volkswagen под ръководството на бившия си шеф Херберт Дийс се постарави вместо това да създаде свое собствено софтуерно поселение (Cariad) - отлична идея, лошо изпълнение. Но неуспехите не би трябвало да осуетяват по-нататъшните опити. За целта обаче европейската автомобилна индустрия има нужда от ръководители, които виждат голямата картина и мислят за бъдещето, а не от ветропоказатели, които само показват доминиращите в момента мнения и тенденции. ■

**Надеждни куриерски услуги
за страната и чужбина**

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

THE CHINA SYNDROME

The European car industry is facing its "Nokia moment" - not because of Beijing's regulations or subsidies, but because of its own greed

By KONSTANTIN TOMOV / Photography iSTOCK

Rarely has any of the world's leading industries experienced such a transformation as the automotive has in the past quarter century. Just look at the numbers: in 2001, a full 35% of global car production came from countries in what is now the European Union, according to OICA. Only about 4.1% came from China. Today, the roles are increasingly reversed: in 2025, China accounts for 36% of global car production, the EU accounts for 15%. Many believe that the European car industry - the one that created the car and then was the dominant force in its development for almost a century and a half - is now in the same position that Nokia, the one-time hegemon in mobile phones, found itself in after the appearance of the first iPhone. Others, like Samsung, quickly re-oriented, copied the new concept, and survived. Nokia played on its traditional advantages - and as a result, its share of the global mobile phone market fell from 50% in 2005 to only about 1% today. Many people - from analysts to executives of the rank of Ola Kallenius, the CEO of Mercedes - believe that the European car industry should do like Samsung and copy what Kallenius calls "China Speed". But such a policy could turn out to be a fatal mistake. Even bigger than the one

that allowed China to catch up with Europe in just a decade.

WHEN LOOKING FOR EXPLANATIONS for this reversal of roles, most analysts cite Chinese state subsidies or excessive regulations in the EU, especially on emissions, which have reduced the competitiveness of European manufacturers. This is nonsense. The main culprit for China's rapid rise to the top of the industry is not the government in Beijing or the bureaucrats in Brussels (although they also have their share), but the greed of European car companies themselves. It was they, along with their Japanese and American colleagues, who practically built from scratch and developed China's impressive technological capacity. And they continue to do so.

AT THE BEGINNING OF THE CENTURY, China was the last virgin territory on the automotive map: a country with a huge population and a rapidly growing middle class that mainly rode... bicycles. In 2001, the local car market barely reached 2.3 million units, of which only 750,000 were passenger cars. Over the next decade, the market strengthened, but in 2009, there were still only 64 million cars on Chinese roads, which is 48

cars per 1,000 people. Compare that to the 473 cars per 1,000 people in the European Union at the time, not to mention the 828 cars per 1,000 people in the United States, and you'll understand why every car company boss was rubbing his hands in anticipation, thinking about China.

The authorities in Beijing apparently had nothing against it. They willingly removed all barriers to free trade in cars, but only on one condition - that foreign manufacturers create joint ventures with Chinese companies and assemble their cars on Chinese soil.

For companies like Mercedes, GM or Volkswagen, this was welcome because it further reduced their production costs and increased profit margins.

Most of today's Chinese giants grew up precisely as partners of the big guys. SAIC, which we know in Europe today through the MG brand, became a partner of GM and Volkswagen. Dongfeng worked with Peugeot, Citroen and Nissan. BAIC created joint ventures with Mercedes and Hyundai. FAW stuck to VW and Toyota, GAC - to Toyota and Honda, Changan - to Ford and Mazda.

AFTER THAT, CHINESE COMPANIES NO LONGER had to send spies disguised as journalists to the Geneva or Frankfurt auto shows to lie un-

ОТВЪД МАЩАБА: КОГАТО БИЗНЕСЪТ СЪЗДАВА СТОЙНОСТ ЗА ПОКОЛЕНИЯТА

Когато говорим за модерна търговия, мащабът е само едната страна на монетата. Истинският успех се измерва с „архитектурата“, която една компания изгражда около себе си – мрежа от партньорства, социален отпечатък и икономическа стабилност. През 2026 г. Kaufland България отбелязва две десетилетия, в които не просто присъства на пазара, а активно проектира неговото бъдеще.

ИКОНОМИЧЕСКАТА ОСНОВА

За 20 години ритейлърът е създал добавена стойност за българската икономика в размер на впечатляващите **13.7 млрд. евро**. Този принос надхвърля рамките на търговията на гребно. С изплатени над **1 млрд. евро данъци и такси** и близо **1 млрд. евро за заплати**, веригата се утвърждава като един от най-големите и стабилни частни работодатели в страната.

Днес прекият и косвеният икономически принос на компанията надхвърля **4 млрд. евро годишно**, което представлява повече от 1% от брутния вътрешен продукт на България. Това е **екосистема, която поддържа близо 50 000 работни места** в различни сектори – от логистиката до производството.

ЕКОСИСТЕМАТА ONE STOP SHOPPING

Един от ключовите стълбове в модела на Kaufland е концепцията **One Stop Shopping**. Тя превръща хипермаркета в център за местната общност, където под един покрив функционират стотици обекти на малки и средни бизнеси.

Компанията прилага индивидуален подход към всеки хипермаркет, като анализира профила и нуждите на клиентите в конкретния район. Така подбира най-подходящите партньори – бизнеси, за които има търсене на място и които могат да предложат реална стойност. Те изграждат собствени обекти или щандове вътре в магазина или на неговия паркинг, като получават достъп до над 1,5 милиона потенциални клиенти месечно.

Резултатите от стратегията са впечатляващи. Днес на територията на Kaufland функционират 766 търговски обекта от над 50 различни бранша.

ДОВЕРИЕ В КАЧЕСТВОТО И МЕСТНИЯ ПРОИЗХОД

За две десетилетия асортиментът на веригата е нараснал до **24 000 стоки**, като фокусът върху българското производство е по-силен от всякога. Делът на проду-

ктите от български доставчици е увеличен с 21%, а инвестициите в контрол на качеството за периода надхвърлят **2.1 млн. евро**. Само през 2025 г. продукцията от родни производители на плодове и зеленчуци е достигнала **81 млн. лв.**

ЛИДЕРСТВО ОТВЪД ЧИСЛАТА

Kaufland задава стандарти и в корпоративната култура. Като единствения носител на сертификата **Equal Pay Champion** в страната, компанията поддържа минимална разлика в заплащането между половете от едва **0.5%** (при средно 11.1% за Европа).

- **Над 50%** от ръководните позиции се заемат от жени.
- **61% от повишенията** са на дами, което подчертава политиката за равни възможности.

ПРОЕКТИРАНЕ НА ЗЕЛЕНО БЪДЕЩЕ

Архитектурата на пазара включва и грижа за средата. Чрез използването на енергия от възобновяеми източници от 2022 г. насам, компанията е спестила над **150 000 тона въглеродни емисии**. С над 50 социални проекта годишно и инвестиции в образование и околна среда за над **700 000 евро**, Kaufland доказва, че големият бизнес може и трябва да бъде двигател на позитивна промяна.

Общо 63 филиала на веригата вече имат EDGE сертификат за устойчиво строителство. От тях 40 обекта са първо ниво (над 20% спестяване на ресурси), а 23 са второ ниво с над 40% енергийна ефективност. Компанията цели въглеродна неутралност до 2050 г. чрез зелени технологии, рециклирани материали и термомпи.

der cars and measure distances with callipers. All the necessary technological knowledge was readily available to them from their partners. The partners themselves apparently believed that this blissful situation - with cheap production, local partners, a growing market and ever-increasing profits - would last forever. But the Chinese government had other plans. In Beijing, they quickly realised - if they hadn't planned it from the start - that instead of exporting hundreds of billions of dollars of national capital for cars, they could produce them themselves and even sell them to others.

As early as 2009, China became the largest car market in the world, with 13.5 million sales (while the crisis reduced that in the United States to just 10.4 million). With short breaks, the Chinese market continues to grow to this day, reaching a record 34.4 million cars in 2025. But these cars are no longer GM, Toyota and Peugeot. If a decade ago foreign brands held two-thirds of the Chinese market, in April 2026, Chinese brands hold 69.6%. The Chinese no longer need their former mentors. When they require European talent, they hire it directly. The GWM Ora 5 - the car that will soon be produced in Bulgaria, near Lovech - is designed by Andrew Dyson (Chrysler, VW, Opel), developed by former McLaren chief engineer Adam Thompson, and the suspension settings are the work of Emanuele Battisti, who developed Toyota Gazoo's highly successful program in the World Rally Championship. At Omoda/Jaecoo, the chief engineer is Peter Matkin, with decades of experience at Jaguar Land Rover, and the head of the development centre is Jochen Tutting, formerly at Ford Europe. MG's chief designer is Josef Kaban, the creator of the Bugatti Veyron and former senior stylist at Skoda and BMW. You get the picture.

ONCE-HUMBLE CHINESE COMPANIES are now global giants. Geely, which once assembled refrigerators, sold 4.12 million cars last year - more than Honda. BYD, which started as a manufacturer of phone batteries, sold 4.6 million, overtaking Ford and even General Motors, the world leader for most of the 20th century. China itself overtook Japan as the world's largest exporter of cars, with 8.3 million units sold abroad in 2025. Today, the main target of Chinese expansion is Europe. Last year, the share of Chinese in the EU was almost 9%. Even in Bulgaria, the trend is obvious. In 2022, Chinese brands held 0.2% of the market. In 2024, they had 1.5%. In March this year, they reached 5.9%, and in early June, they already hold 7.5%. Between 15 and 20 brands from China are officially represented in Bulgaria (depending on what we define as a separate brand), and at least five more are expected to enter in the next few months.

DOES THIS MEAN, AS VARIOUS SELF-STYLED ANALYSTS are quick to declare, that Europe as an automotive giant is finished? Not at all. The figures for car production mentioned at the beginning seem shocking (from 35% to 15% share

15%

of the price advantage of BYD's electric cars over their European competitors is due to subsidies and preferential conditions in China, an analysis by Rhodium Group shows. The rest is the result of control over the supply chain, industrial clusters and economies of scale.

for the EU in less than a quarter of a century), but they hide some circumstances. First, nominal car production in Europe has not decreased significantly - the decreased market share is mainly because the global market has grown from 56 million cars per year then to 96 million now. The second factor is that in the meantime, the EU has exported a significant part of its car production elsewhere - to Turkey, India, Thailand, Brazil, but mostly to China. A BMW that leaves the Shenyang plant is statistically recorded as being produced in China, but the profit goes to Germany. In addition, European brands - and not only those in the premium segment - have climbed the price ladder significantly. At the beginning of the century, it was normal for companies like VW to operate at a 2-3% profit margin. In recent years, even brands like Dacia and Skoda have achieved double-digit margins. Moreover, Europe, while lagging behind in batteries, still remains the undisputed leader in things like design and road behaviour. These things do not yet play a big role in the Chinese market, which is still too young to have created its own car culture. But they have weight everywhere else. Most people in the world still do not view the car as an appliance to be used when needed. For them, the car is an emotional experience and an object of attachment. Chinese machines, often resembling clones and without a pronounced identity, hardly fit this indicator.

On the other hand, Chinese companies have yet to find a way out of the situation of destructive hyper-competition into which government support has led them. China today has over 130 car manufacturers, from behemoths to small players with only a regional role. The competition between them for market share and subsidies led to a price war that cut into the profits of even the few companies that had them (the majority of Chinese manufacturers are loss-making). Bei-

jing has long hinted that it wants to consolidate at least the inefficient state-owned giants such as Dongfeng, Changan or FAW. But here another problem arises: these companies were once created on a regional basis, so that each province had its own manufacturer. The authorities in the provinces fiercely protect "their" companies and oppose any attempts at mergers and optimisation.

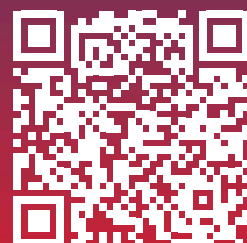
ALL THIS MEANS THE GAME IS FAR FROM OVER for the European auto industry. But again, its future depends mostly on itself - and on the question of whether it will not succumb to greed once again. European companies can survive and profit even with drastically reduced shares of the Chinese market, as they did when the Chinese were riding bicycles. But the thought of the multi-billion dollar profits pouring in from China between 2009 and 2023 is not giving rest to many managers. And it is pushing some of them to make controversial moves. Both the aforementioned Ola Kallenius from Mercedes and Oliver Blume from VW have clearly stated that their focus will be on China from now on, that they are starting to intensively develop models there, which will then be exported all over the world. Mercedes is considering using Geely's architecture for its future small models (a few years ago, Kallenius had announced that the company would withdraw from these segments, but market realities quickly grounded him).

VW IS PARTNERING WITH CHINA'S XPENG and Horizon Robotics to develop autonomous driving. Toyota is working with Huawei and Tencent, the Chinese tech giants, as well as Xiaomi. Ford is in talks with Geely to share technology and possibly co-produce in its European factories. Chevrolet is putting its logo on SAIC cars and offering them in South America. The big question that short-term profit-focused managers don't ask is what their companies contribute to such partnerships. If Europeans and Americans are involved in name only and with their established distribution networks, the Chinese will soon no longer need them - and then the home continent of the car will truly experience another "Nokia moment".

TO AVOID THIS, EUROPEANS NEED to look away from quick profits and focus on areas where they are strong - and on those in which they are not yet but which will set the rules of the game in the future, such as software. The decision to rely on Huawei (or Google or Amazon) for software is clearly short-sighted. Volkswagen, under its former boss Herbert Diess, instead tried to create its own software department (Cariad) - a great idea, albeit poorly executed. But the failures should not deter further attempts. To do this, however, the European car industry needs leaders who see the big picture and think about the future, not weathercocks who only show the currently dominant opinions and trends. ■

bonus

%
ccb

Избери си **бонус**

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

ОТ BYD ДО ХИАОМИ: КОЙ КОЙ Е В КИТАЙСКАТА АВТОИНДУСТРИЯ

Дори и за самите китайци напоследък е трудно да се ориентират кой кой е в изключително бързо променящата се автомобилна индустрия на страната. Ето 12 от основните играчи в индустрията в момента.

BYD AUTO

Продажби през 2025: 4.6 милиона. Дъщерна компания на базираната в Шънджън BYD Company, която някога стартира като производител на батерии, но днес прави автомобили, автобуси и електроника. Автомобилните ѝ марки: BYD, Denza, Yangwang, Fangchengbao.

GEELY

Продажби през 2025: 3.02 милиона. Zhejiang Geely Holding Group, базирана в Хангжоу, е частна компания, собственост на Ли Шуфу. Geely е мажоритарен собственик на няколко глобални марки като Volvo Cars, Lotus, Proton и Polestar. Освен това има сериозни дялове в Mercedes, Samsung Motors и Horsa, съвместната компания с Renault за двигатели с вътрешно горене. Собствените ѝ марки: Geely, Galaxy, Radar, Lynk & Co, Zeekr, Farizon.

SAIC MOTOR

Продажби през 2025: 2.93 милиона. Основана още през 1955 и базирана в Антин, край Шанхай. В миналото бе най-вече местен производствен партньор на GM и Volkswagen, но днес над половината произведени автомобили са от собствените марки: MG, IM Motors, Rising Auto, Roewe, Maxus, Wuling (джойнт-венчър с GM), Baojun.

CHANGAN AUTOMOBILE

Продажби през 2025: 2.91 милиона. Държавна компания с над век и половина история, но произвежда автомобили от 1984 насам (през 2025 отпразнува

30-милионната кола, излизаща от заводите ѝ). Базирана е в Чонкин. Все още е производствен партньор за Китай на Mazda и Ford, но цитираните горе продажби се отнасят само до собствените ѝ марки: Changan, Deepal, Avatr, Qiyuan и Kaicene.

CHERY

Продажби през 2025: 2.63 милиона. Chery Automobile Co, основана през 1997 в Уху, провинция Анхуй, като държавна компания под контрола на провинциалното правителство. През 2025 тя бе листната на борсата. Притежава над дузина автомобилни марки: Chery, Jaecoo и Omoda (за износ), Ebro (джойнт-венчър в Испания), Lepas, Exeed, Jetour, iCar, Rely, Soueast.

DONGFENG

Продажби през 2025: 1.5 милиона. Dongfeng Motor Corporation е една от четирите големи държавни компании, създадени още в епохата на Мао. Базирана в добре познатия ни град Ухан, провинция Хубей. Производствен партньор за Китай на Nissan, Honda и, в миналото, на Peugeot-Citroen. Собствените марки на Dongfeng: Aeolus, Voyah, Nammi, M-Hero, Forthing (чрез гъщерната Dongfeng Liuzhou), ePi.

GWM

Продажби през 2025: 1.32 милиона. Great Wall Motor е добре

позната и в България покрай завода край Ловеч, където се сглобяваха няколко модела миналото десетилетие. Създадена е в град Баодин като частна компания от Уей Дженгжун, днес е публично търгувана на борсата в Хонконг. Най-големият производител на SUV модела в Китай, и един от лидерите по изнасяна за граница продукция. Марките ѝ: GWM, GWM Haval, Wei, GWM Ora, Tank.

FAW

Продажби през 2025: 0.940 милиона. China FAW Group (съкратено от старото име First Automotive Works) е държавна компания, основана през 1953, която е най-големият производствен партньор на Volkswagen за Китай, освен това сглобява автомобили на Toyota. Марките ѝ включват: Hongqi ("червено знаме"), Jiefang, Bestune.

LEAPMOTOR

Продажби през 2025: 0.596 милиона. Zhejiang Leapmotor Technology Co, която използва търговското име Leapmotor, е от град Хангжоу, основана през 2015 от компания, произвеждаща оборудване за видеонаблюдение. Първият автомобил е представен през 2019, а през 2023 Stellantis откупи 20% дял от компанията. През 2025 вече бе на пето място по про-

дажби от всички китайски марки. Произвежда електрически и хибридни модели под едноименната марка Leapmotor.

HIMA

Продажби през 2025: 0.589 милиона. HIMA е съкратено от Harmony Intelligent Mobility Alliance - съюз, инициран от технологичния гигант Huawei, в който няколко автомобилни производители участват с по една своя марка. Алиансът произведе едномилонния си автомобил само 43 месеца след появата си, което най-вероятно е световен рекорд. Марките на HIMA: AITO (със Seres Group), Luxeed (с Chery), Stelato (с BAIC), Maextro (с JAC), SAIC (със SAIC). Продажбите на тези модели са калкулирани само тук и не са включени в резултатите на партньорските компании.

XPENG

Продажби през 2025: 0.429 милиона. Guangzhou Xiaopeng Motors Technology е базирана в Гуангжоу, но се търгува както на Хонконгската, така и на Нюйоркската борса. Основана е от двама бивши шефове в GAC Motor с подкрепата на основателя на Xiaomi Lei Jun и на Хе Сяопън, навремето изпълнителен директор на Alibaba. Произвежда електромобили под едноименната марка Xpeng.

XIAOMI AUTO

Продажби през 2025: 0.410 милиона. Производител на електрически автомобили, основан през септември 2021 като гъщерно дружество на гиганта за потребителска електроника Xiaomi. Все още има само два модела на пазара - YU7 и SU7, но само за последната година на практика утрои продажбите си. Автомобилното поделение е базирано в столицата Пекин.

pH
9.23⁺

silver
Ag

white
WW®
water

БЯЛАТА ВОДА

НАТУРАЛНА МИНЕРАЛНА ВОДА
СЪС СЪДЪРЖАНИЕ НА СРЕБРО

PURE &
NATURAL
FROM EU

www.whitewater.bg

FROM BYD TO XIAOMI: WHO'S WHO IN CHINA'S AUTO INDUSTRY

Even the Chinese themselves have recently found it difficult to keep track of who's who in the country's rapidly changing auto industry. Here are 12 of the industry's major players right now.

BYD AUTO

2025 sales: 4.6 million. A subsidiary of Shenzhen-based BYD Company, which once started as a battery maker but now makes cars, buses and electronics. Its car brands include BYD, Denza, Yangwang, and Fangchengbao.

GEELY

2025 sales: 3.02 million. Zhejiang Geely Holding Group, based in Hangzhou, is a privately held company owned by Li Shufu. Geely is the majority owner of several global brands such as Volvo Cars, Lotus, Proton and Polestar. It also has significant stakes in Mercedes, Samsung Motors and Horse, the joint venture with Renault for internal combustion engines. Own brands: Geely, Galaxy, Radar, Lynk & Co, Zeekr, Farizon.

SAIC MOTOR

Sales in 2025: 2.93 million. Founded in 1955 and based in Antin, near Shanghai. In the past, it was mostly a local production partner for GM and Volkswagen, but today, over half of the cars produced are of its own brands: MG, IM Motors, Rising Auto, Roewe, Maxus, Wuling (joint venture with GM), Baojun.

CHANGAN AUTOMOBILE

Sales in 2025: 2.91 million. A state-owned company with over a century and a half of history, but has been producing cars since 1984 (in 2025 it celebrated the 30 millionth car leaving its factories). It is based in Chongqing. It is still a manufacturing partner for Mazda and Ford in China, but the sales quoted above only refer to its

own brands: Changan, Deepal, Avatr, Qiyuan and Kaicene.

CHERY

2025 sales: 2.63 million. Chery Automobile Co, founded in 1997 in Wuhu, Anhui Province, is a state-owned company under the control of the provincial government. In 2025, it was listed on the stock exchange. It owns over a dozen car brands: Chery, Jaecoo and Omoda (for export), Ebro (joint venture in Spain), Lepas, Exeed, Jetour, iCar, Rely, Soueast.

DONGFENG

2025 sales: 1.5 million. Dongfeng Motor Corporation is one of the four major state-owned companies established in the Mao era. Based in the well-known city of Wuhan, Hubei Province. Manufacturing partner for Nissan, Honda and, in the past, Peugeot-Citroen in China. Dongfeng's own brands: Aeolus, Voyah, Nammi, M-Hero, Forthing (through subsidiary Dongfeng Liuzhou), ePi.

GWM

Sales in 2025: 1.32 million. Great Wall Motor is well known

in Bulgaria through the plant near Lovech, where several models were assembled in the past decade. It was established in the city of Baoding as a private company by Wei Jianjun; today, it is publicly traded on the Hong Kong stock exchange. The largest manufacturer of SUV models in China, and one of the leaders in exported products. Its brands: GWM, GWM Haval, Wei, GWM Ora, Tank.

FAW

Sales in 2025: 0.940 million. China FAW Group (abbreviated from First Automotive Works) is a state-owned company founded in 1953, which is the largest manufacturing partner of Volkswagen for China, and also assembles Toyota cars. Its brands include Hongqi ("red flag"), Jiefang, and Bestune.

LEAPMOTOR

2025 sales: 0.596 million. Zhejiang Leapmotor Technology Co, which uses the trade name Leapmotor, is from Hangzhou, founded in 2015 by a company that produces video surveillance equipment. The first car was introduced in 2019, and in

2023, Stellantis bought a 20% stake in the company. By 2025, it was already in fifth place in sales among all Chinese brands. It produces electric and hybrid models under the Leapmotor brand.

HIMA

2025 sales: 0.589 million. HIMA is short for Harmony Intelligent Mobility Alliance - an alliance initiated by the technology giant Huawei, in which several automakers participate with one of their brands.

The alliance produced its one millionth car just 43 months after its launch, which is most likely a world record. HIMA brands: AITO (with Seres Group), Luxeed (with Chery), Stelato (with BAIC), Maextro (with JAC), SAIC (with SAIC). Sales of these models are calculated here only and are not included in the results of partner companies.

XPENG

2025 sales: 0.429 million. Guangzhou Xiaopeng Motors Technology is based in Guangzhou, but is traded on both the Hong Kong and New York Stock Exchanges. It was founded by two former GAC Motor executives with the support of Xiaomi founder Lei Jun and He Xiaopeng, once the CEO of Alibaba. It produces electric vehicles under the eponymous Xpeng brand.

XIAOMI AUTO

2025 sales: 0.410 million. An electric car manufacturer founded in September 2021 as a subsidiary of consumer electronics giant Xiaomi. There are still only two models on the market - the YU7 and the SU7 -, but in the last year alone, it has practically tripled its sales. The automotive division is based in the capital, Beijing.

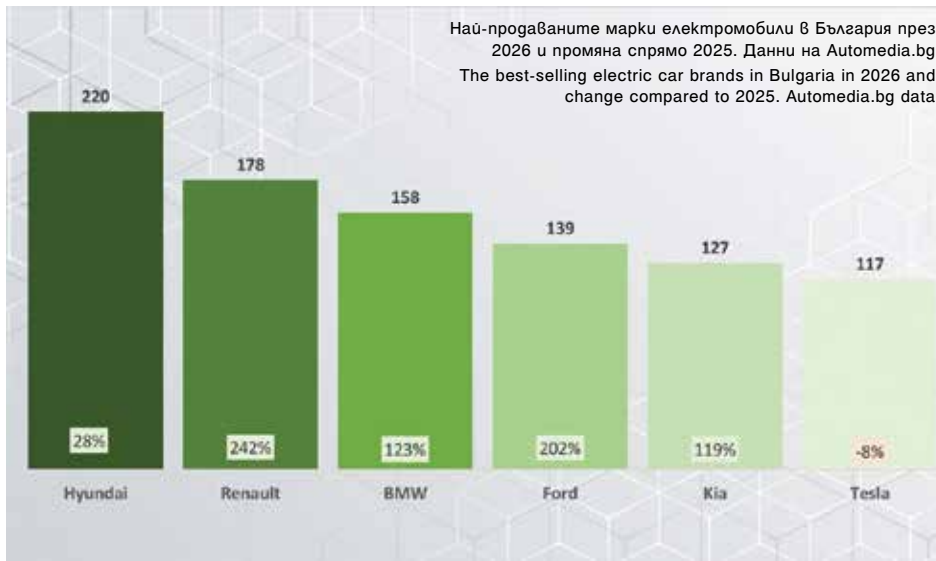
30
години

Повече от 30 години С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ

- ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
- ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ
- ОБЩО И ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ

КРИЗАТА В ИРАН ТЛАСНА БЪЛГАРИТЕ КЪМ EV

Два месеца криза в Персийския залив и високи цени на горивата се оказаха достатъчни да дадат рекорден тласък на пазара на електромобили в България.

Само за април и май у нас са регистрирани 1153 нови леки автомобили (M1 и N1) без двигател с вътрешно горене. От началото на годината електромобилите са 1982, или рекордните 8.7% от целия пазар на нови коли в България. За сравнение през цялата 2024 регистрираните EV бяха 1898 бройки. А спрямо същия период на 2025, растежът сега е 104.5% - повече от двоен.

Допълнителен фактор за електрическия бум у нас е и навлизането на нови китайски марки. Почти 13% от продажбите през 2026 се падат на тях, като Dongfeng е и единият от двата рекордьора по ръст на годишна база - 1200%.

Renault 5 e-tech е най-продаваният нов електромобил в България от началото на годината, със 120 регистрирани

бройки. Второто място е за Tesla Model Y със 105, като американската марка очаква допълнително нарастване на интереса покрай планираното си официално навлизане на българския пазар (Tesla вече има регистрирано дружество в България и в момента набира персонал). В Top 10 по модели попадат още Hyundai Ioniq 5, Hyundai Inster, Dongfeng Box, Kia EV3, Ford Transit Custom EV, Mazda 6E, Skoda Elroq и BMW iX3.

Аналогичен скок в интереса към електрическото задвижване има и на пазара за употребявани автомобили. За първите пет месеца в МВР са регистрирани 4800 EV втора ръка - точно два пъти повече, отколкото преди година. На практика електромобилите са вече 4.9% от целия пазар на старо - постижение, което само преди година изглеждаше като фантастика. Hyundai Kona (612 регистрации), Tesla Model Y, Tesla Model 3, Renault Zoe и Kia Niro са най-популярните електрически модели на старо. ■

THE IRAN CRISIS PUSHES BULGARIANS TOWARDS EV

Two months of crisis in the Persian Gulf and high fuel prices proved to be enough to give a record boost to the electric vehicle market in Bulgaria.

In April and May alone, 1,153 new passenger cars without an internal combustion engine were registered in our country. Since the beginning of the year, EV sales amount to 1,982, or 8.7% of the entire new car market in Bulgaria - a record. For comparison, during the whole of 2024, 1,898 EVs were registered. Compared to the same period in 2025, the growth is now 104.5% - more than double. An additional factor for the electric boom in Bulgaria is the entry of new Chinese brands. Almost 13% of the EV sales in 2026 fall to them, with Dongfeng being one of the two record holders in annual growth (+1,200%).

The Renault 5 e-tech is the best-selling new electric car in Bulgaria since the beginning of the year, with 120 registered units. Tesla Model Y ranks second with 105, with the American brand expecting further growth due to its planned official entry into the Bulgarian market (Tesla already has a registered company in Bulgaria and is currently recruiting staff). The Top 10 by model also includes the Hyundai Ioniq 5, Hyundai Inster, Dongfeng Box, Kia EV3, Ford Transit Custom EV, Mazda 6E, Skoda Elroq and BMW iX3.

A similar surge in interest in electric drive is also seen in the used car market. In the first five months, 4,800 second-hand EVs were registered at the Ministry of Interior - exactly twice as many as a year ago. Battery-electric cars are now 4.9% of the entire used car market - an achievement that only a year ago seemed like fantasy. Hyundai Kona (612 registrations), Tesla Model Y, Tesla Model 3, Renault Zoe and Kia Niro are the most popular second hand electric models. ■

47 | **ГОСПОДАРИ
ЗАД КУЛИСИТЕ**
THE SHADOW OF THE ORDER

42 | **СЯНКАТА НА ОРДЕНА**
THE SHADOW OF THE ORDER

52 | **ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА КОНСПИРАЦИЯТА**
CONSPIRACY: THEORY AND PRACTICE

СЯНКАТА НА ОРДЕНА И СВЕТОВНИЯТ ЗАГОВОР

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография ISTOCK

250 години. Два века и половина. Четвърт хилядолетие. Както и да го смятате, юбилеят на Ордена на илюминатите прави впечатление. Любителите на конспирации обичат кръглите числа. Затова, затегнете коланите. Връщаме се на 1 май 1776. Ще говорим за тайни, загадки и символи.

ВСЪЩНОСТ, ТРЯБВА ЛИ? Основателят на ордена, Адам Вайсхаупт (1748-1830) май щеше да каже “не”. И щеше да се чуди защо основаното от него студентско читателско общество, прераснало в елитарна мрежа за обмен на идеи, стана символ на Световната конспирация. Обвинението започва от съвременниците на илюминатите – и общо взето, стига до днес, почти непокътнато. Познавате неговите тези, нали? Хората на Вайсхаупт са сатанисти и богохулци. Подклаждат Френската революция и възновяват нейните кланета. После създават световно правителство, което функционира и до днес – за ужас на обикновения, трудов човек.

СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ ПРОДЪЛЖАВАТ да ровят за истински факти под дебелия пласт на митовите. Последните проучвания показват, че след забраната на баварските власти, Орденът просъществувал малко по-дълго от досега приетото – но все пак, само някакви си 11 години. Освен това се преместил от Инголщат във – внимание! – Гота, Тюрингия. Знаем, знаем какво ще кажете. Връзката с българската царска фамилия, Сакс Кобург Гота! Не е случайно, нали?

Да поговорим обаче сериозно. Преди десетина години интервюирах истински експерт по конспирации. Проф. Роланд Венцелхумер от Хайделбергския университет бе убеден, че при теориите за Световния заговор глупостта играе малка роля. Според него те идват от нашето объркване и представляват търсене на смисъл. “Конспиративните теории са опит да се даде рационален смисъл на един все по-усложняващ се свят и на нашата роля в него”, ми каза професорът. “Когато светът става все по-сложен, това става все по-трудно – и човек прибягва до тях”.

ХАЙДЕЛБЕРГ БЕ ИДЕАЛНИЯТ ДЕКОР за този разговор. В “Махалото на Фуко” Умберто Еко иронизира неговия бароков чар, наред с който вършеят конспиративните предшественици на илюминатите, розенкройцерите. “Всичко това е свързано с университета и неговата роля за интернационализирането на града”, усмихна се Венцелхумер. После добави, че днес конспиративните теории се глобализират.

Не само се глобализират, но направо побеждават. През 2015, когато весело си общувахме с проф. Роланд Венцелхумер, нямаше как да предположа, че конспиративните теории ще кацнат отново в световната политика – и то на най-високия ѝ връх. Днес за съществуването на илюминатите убедено говорят хора, на които президенти и бизнес-лидери вярват. Нещо повече, самите лидери използват езика на конспираторите.

ПАНИКЪСАНИ ОТ СВЕТКАВИЧНИТЕ ПРОМЕНИ, хората прехвърлят отговорността някъде гругаде – там, на тайните зли сили, които управляват света. И злорадо се оплъчват на елитите. Денре-

ОБЩИНСКИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

В условията на динамична бизнес среда и непрекъснато променящи се в съответствие с нея правни норми и регулаторни изисквания, се явява необходимостта от подпомагане на бизнеса и публичния сектор в изграждането на ефективни вътрешни процеси и управленски практики за прилагане на нормативните изисквания.

Отчитайки тази необходимост, АПИС предлага на клиентите си висококачествени експертни консултантски услуги.

Услугата **ОБЩИНСКИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ** предлага поддържане и публикуване в интернет на актуални консолидирани версии на нормативни актове, приети от общинските съвети.

Тя се извършва чрез поддържането на специално приложение, съдържащо в актуален вид всички действащи актове на съответната община, както и техни предишни редакции, вкл. вече отменени норми. Приложението представлява компактна, уеб-базирана правно-информационна система, чрез която се препраща от раздел „Нормативни актове“ на официалната общинска уеб страница.

Услугата е разработена за две различни ценови групи – за общини на областни градове и за всички останали общини.

Публикуването на общинските нормативни актове в съответствие със законните изисквания за прозрачност е от изключително важно значение за повишаването на доверието на гражданите в работата на общинския съвет и местната администрация.

Как тази услуга на Апис помага на общините да скъсят пътя на гражданите до актовете, които общинския съвет приема?

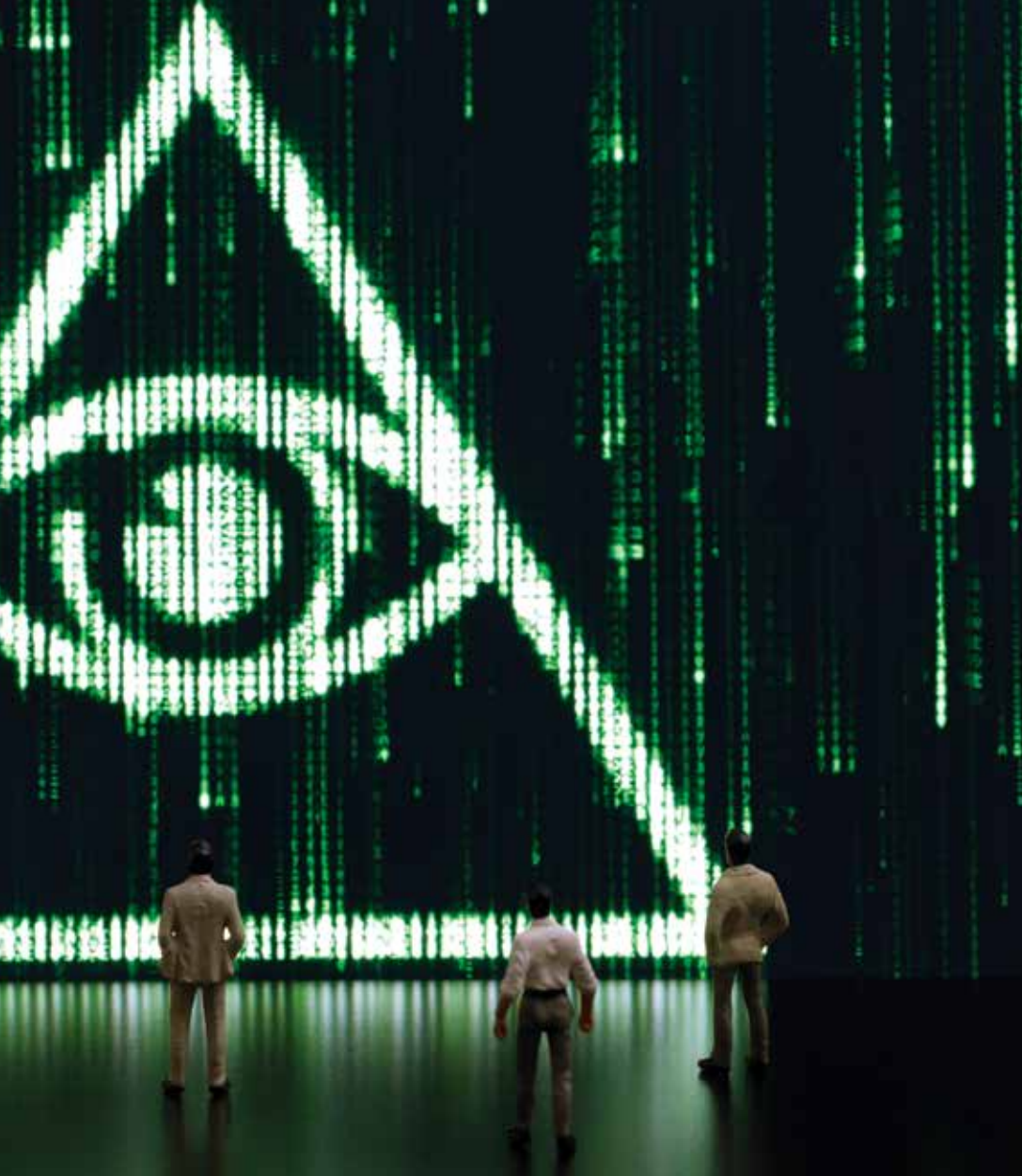
Поддържането на актуални редакции след всяко изменение на общинската нормативна уредба, на предишни редакции, които са от значение за правоотношения, възникнали в миналото, както и създаването на удобни средства за свързване, систематизиране и търсене на правните документи, изискват значителни усилия от юридическите екипи и ИТ експертите на общините, които често влизат в противоречие с тяхната натовареност с други задачи. Именно с оглед на подобни затруднения АПИС създаде услугата „Общински нормативни актове“, която вече се ползва с доверието на редица български общини.

Можете да разгледате приложенията на общините, които вече са интегрирали услугата, на следния адрес: <https://obshtini.bg/>

Услугата обхваща следните компоненти:

- Персонализиране на уеб приложението:
  - Персонализиране на интерфейса – поставяне на лого и название на общината или общинския съвет;
  - Персонализиране на класификационните структури (папки) с документи.
- Обработка и публикуване на първоначалния корпус от консолидирани текстове на действащите към момента актове:
  - конвертиране на файловете с документи до необходимия формат;
  - нанасяне на всички изменения и допълнения в текста на нормативните актове и привеждането им в актуално състояние.
- Създаване на времеви версии (исторически редакции на акта съгласно измененията във времето) и текуща поддръжка след всяко последващо изменение.

АПИС запазва лидерските си позиции на българския пазар в областта на информационните технологии не само с богатото портфолио от утвърдени с качеството си правноинформационни продукти и тяхното развитие и усъвършенстване, а и с разработването и предлагането на висококачествени експертни консултантски услуги в помощ на бизнеса и публичния сектор.

сия и еуфория влизат в химическа реакция. Ражда се поредната конспиративна теория.

Няма нужда да се убеждаваме, на Балканите тя е у дома си. Повярвайте ми, чувал съм какво ли не. Самодивите научили сърбите да говорят. Китайците изградили Стената, за да се пазят от тях (и от българите, между другото). Ватиканът, Коминтернът, люминатите, масоните, евреите и извънземните заговорничат - но всички врачки вещаят победа. Заедно с бомбите, НАТО хвърляло над Белград червени змии; провирали се по канализацията. Руският националист Жириновски дал на местните тайното оръжие елиптон; пробвали го и 12 врагове пагнали в миг. Имало и друго оръжие, завещано от Никола Тесла. “Защо не го използвахте?” “Абе, нищо не разбираш от геополитика”.

КАКВО МОЖЕМ ДА НАПРАВИМ СРЕЩУ ТОВА? Общо взето, нищо. Само опитай да спориш с почитател на конспирациите. Покойният сръбски журналист Милош Васич ми предложи как. Започваш да се съгласяваш, докато не доведеш тезата му до абсурд. Ако каже, че хър-

ватите имат атомна бомба, отвръщаш: “Не само имат, но ще я треснат върху Белград всеки момент.” Тоу гвбе, ти – гвбеста. Докато не стане късо съединение и конспиративната теза не избухне в пламъци.

Веднъж и аз реших да се пошегувам. Камо студент попагнах в същия този Хайделберг. Там се запознах с Боб, възрастен англичанин, дошъл да учи немска култура заедно със студентите. На майтап го взех за розенкройцер и взех да го разпитвам. Започнах отдалече. Боб отговаряше все по-неохотно. Бил тук, за да сравнява англичани и германци (розенкройцерска тема) – и то не кога да е, а през XVII век (розенкройцерското столетие). И когато, вече съвсем разтреперан, го попитах директно за розенкройцерите, той стана рязко от масата и повече не ме доближи.

ТРУДНО МИ Е ДА ОПИША какво изпитах. Отпогава имам едно наум – не гърпай дявола за опашката, нищо че не съществува. Едно да мислиш с ума си, а съвсем друго – да срещнеш кошмара си. И когато конспирацията стане реалност, вече не ти е го шега. ■

THE SHADOW OF THE ORDER AND THE GLOBAL CONSPIRACY

By BOYKO VASILEV / Photography iSTOCK

250 year. Two and a half centuries. A quarter of a millennium. However you look at it, the anniversary of the Order of the Illuminati is striking. Conspiracy enthusiasts love round numbers. So fasten your seatbelts. We are going back to May 1, 1776. We are about to talk secrets, mysteries and symbols.

ACTUALLY, SHOULD WE? The Order's founder – Adam Weishaupt (1748-1830) would probably have said 'no'. And he would have wondered why the student reading society he created — which later evolved into an elite network for exchanging ideas — became the emblem of the Global Conspiracy. The accusations began with the Illuminati's contemporaries — and, by and large, have survived almost intact to this day. You know the claims, don't you? Weishaupt's people were satanists and blasphemers. They fuelled the French Revolution and inspired its massacres. Then they supposedly created a world government that still operates today — to the horror of the ordinary working man.

MODERN RESEARCHES CONTINUE digging for real facts beneath the thick layer of myth. Most recent studies show that after the Bavarian authorities banned the Order, it survived a bit longer than previously thought — but still, only about eleven years. It also moved from Ingolstadt to — wait for it — Gotha, Thuringia. I know, I know what you're about to say. The link to the Bulgarian royal family, Saxe-Coburg-Gotha! Surely not a coincidence, right?

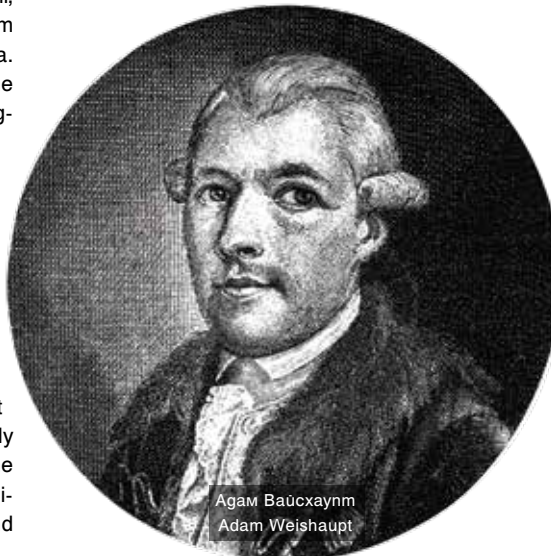
But let's be serious. About ten years ago, I interviewed a real conspiracy expert. Prof. Roland Wenzlhuemer from the Heidelberg University was convinced that in theories of a world conspiracy, stupidity plays only a minor role. According to him, they arise from our confusion and represent a search for meaning. 'Conspiracy theories are an attempt to impose rational meaning on an increasingly complex world — and on our place in it,' he told me. "As the world becomes more complicated, this becomes harder and harder — and people turn to them."

HEIDELBERG WAS THE PERFECT setting for this conversation. In Foucault's Pendulum, Umberto Eco pokes fun at its baroque charm — the very setting in which the conspiratorial predecessors of the Illuminati, the Rosicrucians, roam about. "All of this is connected to the university and its role in the internationalization of the city," Wenzlhuemer smiled. He then added that today conspiracy theories are becoming globalized.

Not only are they globalizing, but they are outright prevailing. In 2015, when I was cheerfully talking with Professor Roland Wenzlhuemer, there was no way I could have imagined that conspiracy theories would return to world politics — and at its very highest level. Today, people who are trusted by presidents and business leaders speak with conviction about the existence of the Illuminati. More than that, leaders themselves use the language of conspiracists.

PANICKED BY RAPID CHANGES, people shift responsibility elsewhere — to those secret evil forces that are said to control the world. And they turn against the elites with a kind of gloating defiance. Depression and euphoria enter into a chemical reaction. And yet another conspiracy theory is born.

There is no need to convince anyone — on the Balkans, conspiracy thinking feels right

Agam Baucxaynm
Adam Weishaupt

at home. Believe me, I've heard everything. Samodivas taught the Serbs to speak. The Chinese build the Great Wall to protect themselves from them (and from the Bulgarians, by the way). The Vatican, the Comintern, the Illuminati, the Freemasons, the Jews, and extraterrestrials are all conspiring — but all fortune-tellers predict victory. Along with the bombs, NATO supposedly dropped red snakes over Belgrade; they slithered through the sewers. The Russian nationalist Zhirinovskiy gave the locals a secret weapon called the elypton; they tested it and twelve enemies fell instantly. There was another weapon as well, bequeathed by Nikola Tesla. 'Why didn't you use it?' 'Ah, you don't understand anything about geopolitics.'

WHAT CAN WE DO ABOUT ALL THIS? Basically, nothing. Just try arguing with a conspiracy enthusiast. The late Serbian journalist Miloš Vasić once suggested a method. You start agreeing, until you drive their thesis to absurdity. If they say that the Croats have an atomic bomb, you reply: 'Not only do they have one, but they're about to drop it on Belgrade any moment now.' He says two, you say two hundred. Until the short circuit happens and the conspiracy collapses in flames.

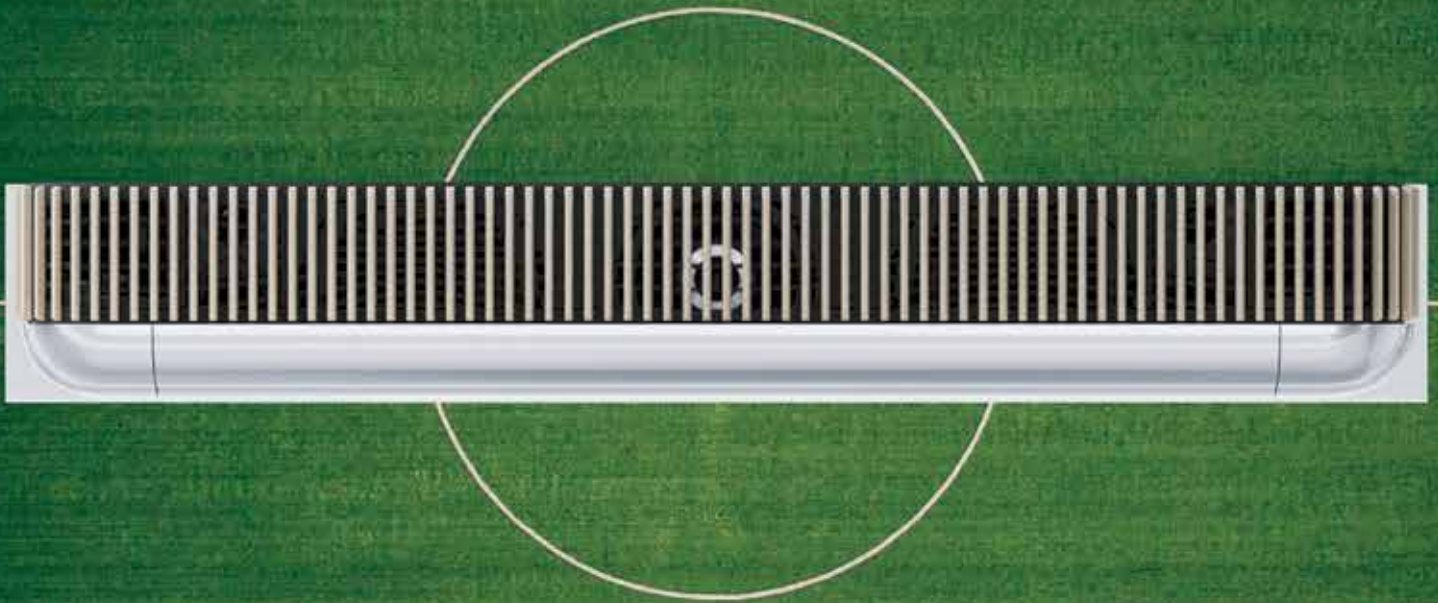
Once, I decided to try it myself. As a student, I ended up in that same Heidelberg. There I met Bob, an elderly Englishman who had come to study German culture alongside the students. As a joke, I took him for a Rosicrucian and began questioning him. I started from afar. Bob's answers grew more and more reluctant. He was there to compare the English and the Germans (a Rosicrucian theme) — and not just at any time, but in the seventeenth century (the Rosicrucian century). And when, already trembling, I finally asked him directly about the Rosicrucians, he suddenly got up from the table and never came near me again.

IT'S HARD TO DESCRIBE what I felt. Since then, I've kept one thing in mind — don't pull the devil by the tail, even if he doesn't exist. It's one thing to think with your rational mind, and quite another to meet your nightmare face to face.

And when the conspiracy becomes real, the ■

BANG &

Beautiful sound

Experience sports with Bang & Olufsen.

Bang & Olufsen Bulgaria 53 Cherni Vrah, Sofia 1407 +359 2 807 37 57 sofia@beostores.com

OLUFSEN

В РАЗВИТИЕ

Новините от пазарите у нас и по света

Всеки
делник

12:00

**Bloomberg
TV Bulgaria**

www.bloombergtv.bg

ГОСПОДАРИ ЗАД КУЛИСИТЕ THE PUPPET MASTERS

Шест от най-влиятелните
тайни общества в историята...
или в поп културата

Six of the Most Influential
Secret Societies in History...
or in Pop Culture

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография АРХИВ
By KALIN NIKOLOV / Photography ARHIV

Тайните общества: те винаги са предизвиквали равни части подозрение, враждебност и любопитство. Хората открай време са склонни да обясняват негативните развития в света с организирани действия на тайни, злонамерени заговорници. Всъщност много от действителните тайни общества в историята са били създавани с точно обратната цел - обществено развитие, прогрес и всеобщо благо. Но, разбира се, "всеобщото благо", формулирано тайно от група избрани, не е непременно същото, което биха си представили обикновените хора.

Огромното разнообразие от тайни общества се простира в целия диапазон от трагичното до комичното, от революционери и освободителите до езотеристите и призователите на духове. В графата "тайни общества" присъстват както организации като масоните, италианските карбонари или билдербергерите, така и Органът на бананите, Древният, почтен и ароматен орден на розовите козли, и Дружеството на напълно невежите. Тук ще се спрем само на шест от тези организации, изиграли важна роля и в световната история, и в съвременната популярна култура.

Secret societies: they have always aroused equal parts suspicion, hostility, and curiosity. People have always tended to explain negative developments in the world with the organised actions of secret, malicious conspirators. In fact, many of the real secret societies in history were created with the exact opposite goal - social development, progress, and the common good. But, of course, the "common good" formulated in secret by a select group is not necessarily the same as what ordinary people would imagine.

The enormous variety of secret societies runs the gamut from the tragic to the comic, from revolutionaries and liberators to esotericists and spirit summoners. The "secret societies" column includes organisations such as the Freemasons, the Italian Carbonari, or the Bilderbergers, as well as the Order of Bananas, the Ancient, Honourable, and Fragrant Order of the Pink Goats, and the Society of the Totally Ignorant. Here we will focus on just six of these organisations, which have played an important role in both world history and modern popular culture.

Крепостта Аламут
The Alamut Castle

АСАСИНИТЕ

Днес гумата assassin трайно се е наложила като синоним на "наемен убиец" в много европейски езици. Но оригиналните "асасини" са били тайно общество или секта, действала в земите на днешен Иран и Сирия от XI до XIV век, а самата гума произлиза от арабското - "хашихини", което ползвателите на хашихи (заради слухове, разпространявани от враговете им, че използвали наркотици, за да се подготвят за битките). Сектата е основана през 1090 от Хасан-и Сабах с превземането на крепостта Аламут в Персия, и през следващите два века си служи с добре обучени убийци, за да отстранява съперниците си - било мюсюлмани от династиите на Фатимидите или Абасидите, било християни от кръстоносните походи. Орденът е разгромен от монголите в средата на XIII век, но отделни асасински клетки продължават да действат в изолирани планински крепости още дълги десетилетия. В Европа митът за асасините е разпространен от Марко Поло, който ги описва в пътеписите си. Темата е популярна и до днес в поп културата - като се започне от комикси като Батман и се свърши с "Игра на тронове".

THE ASSASSINS

Today, the word assassin has firmly established itself as a synonym for "hired killer" in many European languages. But the original "assassins" were a secret society or sect that operated in the lands of modern-day Iran and Syria from the 11th to the 14th centuries, and the word itself comes from the Arabic "hashishini," meaning hashish users (because of rumours spread by their enemies that they used the drug to prepare for battle).

The sect was founded in 1090 by Hasan-i Sabah with the capture of the fortress of Alamut in Persia, and over the next two centuries used well-trained assassins to eliminate their rivals - either Muslims from the Fatimid or Abbasid dynasties, or Christians from the Crusades. The order was defeated by the Mongols in the mid-13th century, but individual Assassin cells continued to operate in isolated mountain strongholds for many decades. In Europe, the myth of the Assassins was spread by Marco Polo, who described them in his travelogues. The theme is popular to this day in pop culture, starting with comics such as Batman and ending with "Game of Thrones".

ТАМПЛИЕРИТЕ

Първият кръстоносен поход в края на XI век успява да завладее Йерусалим и съществена част от Светите земи - което ще си остане и най-големият успех на кръстоносното движение, така и неповторен през никога от следващите шест големи похода. Век по-късно обаче опазването на новозавладените земи става все по-трудно и през 1199 Балдуин II, тогавашният йерусалимски крал, заклева група от рицарите си в нов орден, наречен Бедните рицари на Христа и Соломоновия храм - или, по-кратко, орденът на тамплиерите. В крайна сметка те се провалят в задачата да опазят Светите земи, но междувремето стават изключително богати и влиятелни - дотогава, че през 1307 френският крал Филип IV Хубави, един от най-големите им дължници, забранява ордена и изгаря на клада водачите му като еретици. След това тамплиерите съществуват известно време като тайно общество, преди постепенно да изчезнат. Но легендата остава трайно в умовете на хората и дори днес най-различни организации претендират корените им да произлизат от рицарите на храма - от френските Кавалери на Христа до някои чисто милиционерски формирования от другата страна на бившата Желязна завеса.

THE TEMPLARS

The First Crusade at the end of the 11th century managed to conquer Jerusalem and a significant part of the Holy Land (which would remain the greatest success of the Crusades, and was not repeated in any of the next six major campaigns). A century later, however, the protection of the newly conquered lands became increasingly difficult, and in 1199 Baldwin II, the then King of Jerusalem, swore a group of his knights into a new order called the Poor Fellow-Soldiers of Christ and the Temple of Solomon - or, for short, the Order of the Templars. Ultimately, they failed in their task of protecting the Holy Land, but in the meantime, they became extremely rich and influential - so much so that in 1307 the French King Philip IV the Fair, one of their biggest debtors, banned the order and burned its leaders at the stake as heretics. After that, the Templars existed for a while as a secret society before gradually disappearing. But the legend remains in the minds of people, and even today a variety of organisations claim their roots from the Knights Templar - from the French Knights of Christ to some former secret service officers on the other side of the former Iron Curtain.

ИЛЮМИНАТИТЕ

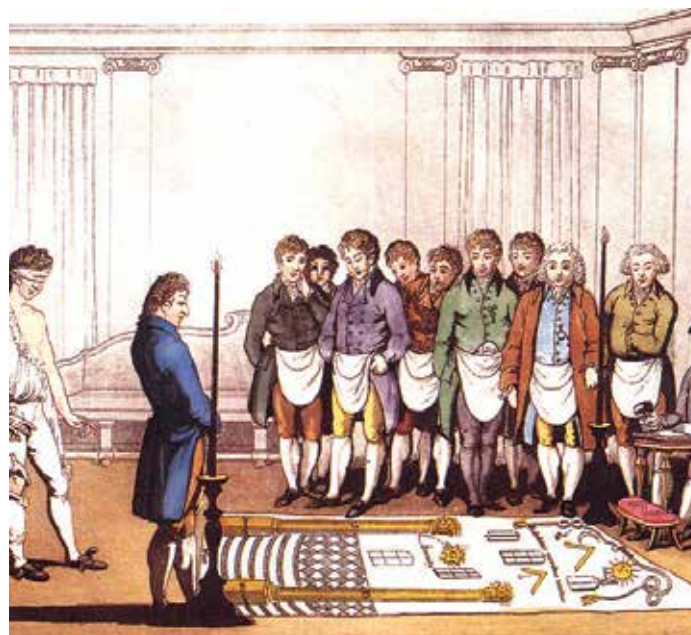
Любимците на всички съвременни автори на конспиративни теории всъщност са основани като прогресивна просветителска организация в Бавария на 1 май 1776 - преди точно четвърт хилядолетие. Създателят им Агам Вайсхаупт е професор по право и политическа философия в Университета на Инголщад. Целта на тайното общество е да се противопоставя на суеверията, догмите на църквата и злоупотребите с властта от монарсите. Затова и надали е изненада, че монарсите - в лицето на Електора на Бавария Карл Теодор - отвръщат на удара и обявяват "илюминатите" извън закона. Коеито не е попречило на личности от ранга на Гьоте и Хердер да станат членове на тайното общество.

Като цяло обаче, оригиналните илюминати изчезват в края на XVIII век. След това множество други тайни организации са претендирали да са техни наследници, но без кой знае какви доказателства в подкрепа на това. Междувременно конспиративни теории са обявявали илюминатите като главни виновници за редица събития - от Френската революция до убийството на Джон Ф. Кенеди.

ILLUMINATI

The darlings of all modern conspiracy theorists were actually founded as a progressive enlightenment organisation in Bavaria on May 1, 1776 - exactly a quarter of a millennium ago. Their creator, Adam Weishaupt, was a professor of canon and political philosophy at the University of Ingolstadt. The secret society's goal was to oppose superstition, church dogma, and abuses of power by monarchs. It is therefore hardly surprising that the monarchs - in the person of the Elector of Bavaria, Karl Theodor - struck back and declared the "Illuminati" illegal. This did not prevent personalities of the rank of Goethe and Herder from becoming members of the secret society.

In general, however, the original Illuminati disappeared by the end of the 18th century. After that, numerous other secret organisations claimed to be their successors, but without much evidence to support this. Meanwhile, conspiracy theories have claimed the Illuminati as the main culprits for a number of events - from the French Revolution to the assassination of John F. Kennedy.

МАСОНИТЕ

Несъмнено най-прочутото тайно общество в историята, често споменавано като основен фактор за събития от ранга на Великата френска революция, Американската революция... и градоустройствения план на Вашингтон. Масони са били Волтер, Моцарт, Джордж Вашингтон, Уинстън Чърчил, илюзионистът Хари Худини и Бъз Олдрин, вторият човек на Луната.

В същото време масоните са и най-объркващото тайно общество - просто защото съществуват най-различни негови разклонения, всяко със свои правила и философия. Масоните се смятат за наследници на средновековните гилдии на зидарите с техните строги правила и ритуали. Според някои истории, масонските общества произлизат и от полумитичния Орден на розенкройцерите. Каквато и да е истината, масоните си остават влиятелна организация (или по-скоро организации) и до ден-днешен - въпреки опитите на почти всички тоталитарни общества на XX век, от нацистите и фашистите до комунистическите държави - да ги премахнат.

THE FREEMASONS

Undoubtedly the most famous secret society in history, often mentioned as a major factor in events of the rank of the Great French Revolution, the American Revolution ... and the urban planning of Washington. Among the Freemasons members were Voltaire, Mozart, George Washington, Winston Churchill, the illusionist Harry Houdini and Buzz Aldrin, the second man on the moon.

At the same time, the Freemasons are also the most confusing secret society - simply because there are a variety of its branches, each with its own rules and philosophy.

The Freemasons are considered the heirs of the medieval guilds of masons, with their strict rules and rituals.

According to some historians, the Masonic societies also originated from the semi-mythical Order of the Rosicrucians. Whatever the truth, the Freemasons remain an influential organisation (or rather organisations) to this day - despite the attempts of almost all totalitarian societies of the 20th century, from the Nazis and fascists to the communist states - to eliminate them.

ОБЩЕСТВОТО НА НЕБЕТО И ЗЕМЯТА

В Китай XVII век е време на големи обществени трусове, да не говорим за смяната на управляващата династия, когато ман-джурците от Цин свалят и изместват властта на династията Мин. В Южен Китай новата власт е силно непопулярна и на много места се появяват опити за възраждане на Белия лотус - насочена срещу управлението организация с многовековна история. Столетие по-късно, вероятно върху основите на Белия Лотус, в провинция Фуцзиен е основано "Тяндихуй", Обществото на небето и земята. И до днес китайските историци спорят дали движението се появява изначално като бунтовническа организация, или първоначално е замислено като система за взаимопомощ между по-бедните селяни и граждани, преминала към въоръжена борба, след като официалната власт я обявява извън закона. Тяндихуй и създадената върху нейната основа Хонгмен играят важна роля в китайската политика чак до средата на XX век. Нейни членове са били Сун Ятсен, основателят на първата китайска република, и Чан Кай-шъ, предводителят на националистите, който след поражението от комунистите в гражданската война се оттегля в Тайван.

THE SOCIETY OF HEAVEN AND EARTH

In China, the 17th century was a time of great social upheaval, not to mention the change of the ruling dynasty, when the Manchus of Qing overthrew and displaced the previously ruling Ming. In southern China, the new government was highly unpopular, and in many places, attempts were made to revive the White Lotus - an organisation directed against the government with a centuries-old history.

A century later, probably on the foundations of the White Lotus, the "Tiandihui", the Society of Heaven and Earth, was founded in Fujian province. To this day, Chinese historians debate whether the movement originally emerged as a rebel organisation or whether it was initially conceived as a system of mutual aid between poorer peasants and citizens, which turned to armed struggle after the official government outlawed it. Tiandihui and the Hongmen, created on its basis, played an important role in Chinese politics until the middle of the 20th century. Its members included Sun Yat-sen, the founder of the first Chinese Republic, and Chiang Kai-shek, the leader of the Nationalists, who, after being defeated by the Communists in the civil war, retreated to Taiwan.

ОРДЕНЪТ НА СИОН

Prieure de Sion - или Орденът на Сион - е едно от най-прочутите тайни общества на планетата, макар... никога да не е съществувало наистина. Дори неизкушените от подобни истории вероятно помнят как членовете на Ордена се бореха да опазят тайните потомци на Иисус Христос и Мария Магдалена в "Шифърът на Леонардо" на Дан Браун. Самият Браун почерпи идеята от уж документалната книга "Свещената кръв и Светият граал" от 1982. Тя твърди, че Меровингите - първата френска кралска династия от Тъмните векове - са всъщност потомците на Иисус, а Орденът на Сион е тайно общество, посветило се на опазването на тази кръвна линия и на повторното ѝ възкачване на френския трон. Според книгата, членове на Ордена са били Леонардо да Винчи и Исак Нютон.

В действителност цялата история е базирана на сложна измама - или шега, ако предпочитате - на френския чертожник Пиер Планкар, който през 60-те години изфабрикувал множество "доказателства", че тъкмо той е прекият потомък на Дагоберт II, последния меровингски крал, и "великият монарх", предречен от Нострадамус.

THE PRIORY OF SION

The Prieure de Sion - or the Priory of Sion - is one of the most famous secret societies on the planet, although... it never really existed. Even those uninitiated by such stories probably remember how the members of the Order fought to protect the secret descendants of Jesus Christ and Mary Magdalene in Dan Brown's "The Da Vinci Code".

Brown himself got the idea from the supposedly documentary book "Holy Blood and the Holy Grail" from 1982. It claims that the Merovingians - the first French royal dynasty of the Dark Ages - are actually descendants of Jesus, and the Priory of Sion is a secret society dedicated to preserving this bloodline and its re-ascension to the French throne. According to the book, members of the Order included Leonardo da Vinci and Isaac Newton.

In reality, the whole story is based on an elaborate hoax - or joke, if you prefer - by the French draftsman Pierre Plantard, who in the 1960s fabricated a lot of "evidence" that he was the direct descendant of Dagobert II, the last Merovingian king, and the "great monarch" predicted by Nostradamus.

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:

**ПЪРВОТО УЧРЕДЕНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г.
КЪМ 31.03.2026 Г. – С 403 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И 1.39 МИЛИАРДА ЕВРО (2.71 МИЛИАРДА ЛЕВА)
УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ „ЦКБ-СИЛА“ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).
ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД,
ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ
НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

*Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА КОНСПИРАЦИЯТА

От фалшифицирането на лунните кацания до "мръсната тайна" на рекламите: 7 неща, в които милиони хора все още вярват

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Достатъчно е просто да осъществите един полет със самолет и да погледнете през илюминатора, за да видите с просто око извивката на земната повърхност. Напук на това обаче в епохата на сателитната телевизия, Международната космическа станция и телескопа Хъбъл все още съществуват десетки хиляди хора, категорично убедени, че Земята е плоска (нищо, че всеки от тях има GPS в колата си). Нещата, в които някои са склонни да повярват, ще ви изумят. Тук подбрахме само седем от популярните конспиративните теории.

ФАЛШИФИЦИРАНИТЕ ЛУННИ КАЦАНИЯ.

Това е бабата на всички конспиративни теории в науката - според нея малката крачка на Нийл Армстронг не е била никакъв голям скок за човечеството, а само старателно режисирана измама в секретно киностудио на NASA и по сценарий, написан лично от покойния вече фантаст Артър Кларк.

Почитателите на тази теория обаче не разполагат с кой знае какви доказателства - твърденията им се базират на странно падащите сенки на някои от лунните фотографии, на липсата на звезди по тях, както и на факта, че забитото от Бъз Олдрин американско знаме се вее - а пък нали Луната няма атмосфера?

Отговорите на тези мистерии всъщност са съвсем тривиални - на снимките звездите не се виждат, защото предният план - с белите скафандри на космонавтите - е твърде ярък (добре известен закон на фотографията). Флагът пък не се вее в безвъздушната лунна среда, а се люлее, защото Олдрин зрива го и завъртял, за да го забие в коравата лун-

на почва. В замяна на това NASA предлага не само стотици часове видеозаписи и спомени на очевидците, но и няколкостотин килограма образци от лунната повърхност. Но независимо от това около 6 на сто от американците и до днес вярват, че лунните кацания никога не са се състояли. Преди време Барт Сибрел, един от лидерите на невярващите, среща Бъз Олдрин на един прием и го нарече страхливец и лъжец заради съчастието му в измамата. 72-годишният тогава Бъз никак не се затрудни да отговори на това - с дясно кроше.

ПОДСЪЗНАТЕЛНИ РЕКЛАМИ. Ако най-спокойно си гледате Дързост и красота, и изведнъж неувържимо ви се допие една студена Кока-Кола, може би сте жертва на подсъзнателна реклама.

Възможностите на телевизията скришом да въздейства на съзнанието отгавна пленяват почитателите на конспиративните теории. Покойният американски писател Ванс Пакард продаде един милион екземпляра от своята Скритите подтиквачи (The Hidden Persuaders), в която сензационно разкри наличието на скрити послания в рекламите, влияещи директно на волевите центрове на мозъка. Книгата принуди Конгреса да свика специална разследваща комисия. По-късно обвинения, че напращат скрити послания, заслужиха Стенли Кубрик и Франсис Форд Копола, а британската хард-рок група Judas Priest дори бе гадена под съд, заедно чрез подобни подсъзнателни внушения подтикнала свой почитател да се самоубие (съдът впрочем ги оправда).

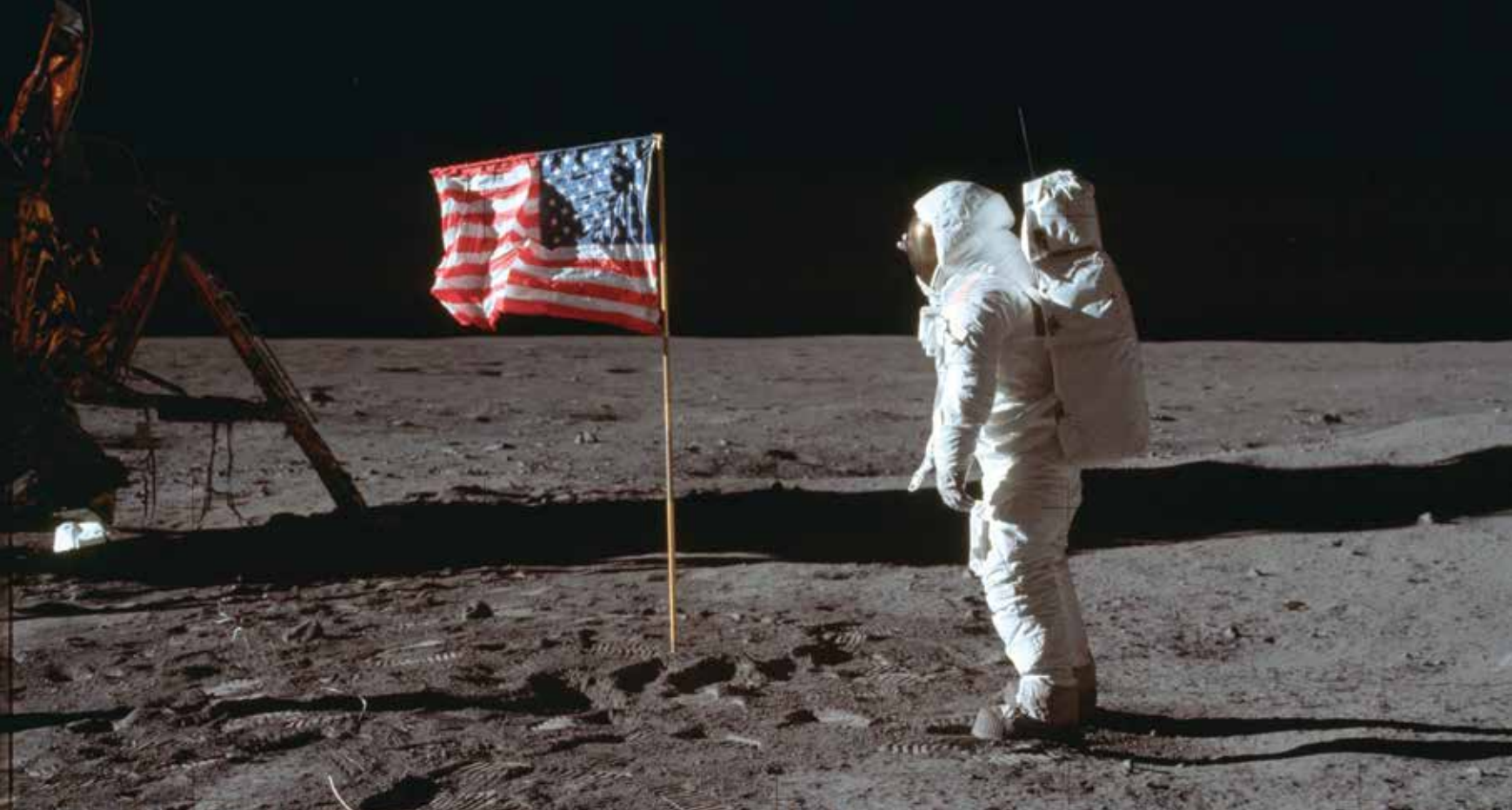
Истината е, че макар подобни скрити послания действително да влияят на подсъзнание-

то, ефектът им е далеч по-слаб, отколкото твърдят хора като Пакард. Един скрит кагър на кутия цигари, продължаващ четвърт секунда, в никакъв случай не може да се мери по въздействие с двайсетсекунден явен рекламен клип на Camel.

МРАЧНАТА ТАЙНА НА THE BEATLES.

Днес от най-великата група в историята са останали двама живи членове - Пол Маккартни и Ринго Стар. Но ако вярвате на почитателите на конспирациите, всъщност оцелял е само Ринго. Пол е мъртъв още от 1966 година, а всички последващи негови изяви - с The Beatles и после с Wings - са дело на наем от Джон Ленън имитатор, на име Били Шийърс. Наемци за потулената кончина на Пол се откриват къде ли не: в песента A Day in the Life Джон включва стиха "Тоу си пръсна мозъка в колата"; ако парчето се пусне наобратно, се чувало Paul is dead, Miss him (Пол е мъртъв, липсва ми); в края на Strawberry Fields Forever Ленън промърморва I Buried Paul (погребях Пол). Да не говорим за обложката на Abbey Road, на която единствено Маккартни е бос и върви в група стъпка с останалите.

Разбира се, самият Ленън отхвърли теориите като напълно нелепи, и твърдеше, че I Buried Paul всъщност е Cranberry Sauce. Остава и въпросът защо, ако е искал да потули смъртта на партньора си, би включил толкова много подказки. Но най-убедителното доказателство са песните, излезли изпод ръката на "Били Шийърс" - в периода от 1967 до 1970 "мнимият" Пол пише над гузина шедьоври, включително When I'm Sixty-Four, Penny Lane, Helter Skelter, Hey Jude, The Long and Winding Road и, разбира се, Let It Be. Прилично постижение като за прост двойник.

ЕКСПЕРИМЕНТЪТ ФИЛАДЕЛФИЯ. Ето поредното доказателство, че колкото по-яростно отричаш една история, толкова по-достоверна започва да изглежда тя. Според мълявата експериментът Филадельфия е бил проведен в едновременната корабостроителница на 28 октомври 1943. Целта му била цял един кораб - разрушителят USS Eldridge - да бъде направен невидим за двайсетина секунди. Операцията, наричана още Проект Дъга, била ръководена от някой си доктор Франк Райнхарт. Той разчитал чрез манипулации с електромагнитни полета така да пречупи светлината около кораба, че да създаде впечатление за невидимост. Ако се вярва на повечето конспиративни теории, Райнхарт не е успял. Ако се вярва на Департамента по отбраната, човекът дори не се е опитал - просто защото никога не е съществувал. Впрочем сами преценете на кого да вярвате. Документиран факт е, че в началото на 80-те Пентагонът съвсем легално похарчи 6 млн. долара, за да проучи дали изгарянето на снимки на съветски ракети при подходяща вулву церемония води го унищожаването на въпросните ракети.

ТАЙНОТО ОБЩЕСТВО. До 1990 Дейвид Айк бе съвсем обикновен телевизионен журналист от ВВС, чиято единствена проява на ексцентричност бе доброволно поетата роля на говорител на британската Зелена партия. Срещата с неизвестна екстрасенска обаче внезапно свали пелената от очите му и му помогна да разкрие истината. А тя е, че нашият свят в действителност се управлява от тайно общество на гущероподобни извънземни, способни да променят формата си и да се маскират като

хора. Айк твърди, че принцеса Даяна била разкрила тайната на своя близка приятелка, с което се обяснява и загадъчната ѝ смърт в Париж. Сред хората, за които англичанинът имал доказателства, че са извънземни нашественици, са Джордж Уокър Буш, британската кралица и кьнтри-певецът Крис Кристофърсън (да, отдавна погодирахме извънземния, напълно нечовешки характер на кьнтри музиката).

Впрочем и доста по-авторитетни хора от Айк, включително историци и културолози, споделят идеята, че светът се управлява от тайно общество на просветените. Те обаче така и не успяват да се споразумеят кои са точно тези просветени - масоните, Братството на Сион или пък Международната федерация на любителите-филателисти.

ПЪРВИЯТ КОСМОНАВТ. Ако ви запитат кой е първият космонавт, надали ще трябва да се замисляте, за да отговорите (нищо чудно дори да ви сполети безсмъртният стих от букварчето "Юрий Гагарин, как си летял / бързо ли хвърка корабът бял?").

Според двамата италиански радиолюбители от 60-те - братята Акиле и Джанбатиста Джулика-Кордилиа - обаче Гагарин е бил втори. Дватамата италианци твърдят, че са успели да уловят и запишат радиоконтактите между първия управляем съветски космически кораб и командването на Земята - на 28 ноември 1960, пет месеца преди старта на Гагарин и "Восток 1". От записа личало, че космонавтът в капсулата е в безсъзнание и умира. Според Джулика-Кордилиа руснаците потулили катастрофата и така гали първенството на Гагарин. Записите на братята се намират на сайта

lostcosmonauts.com.

В интерес на истината в хода на съветската космическа програма има няколко потулени инциденти с фатален изход. В средата на 90-те обаче повечето архиви бяха разсекретени и истината за тях излезе наяве, докато за предполагаемия Първи космонавт не е открит дори и намек.

МЪЖЕТЕ В ЧЕРНО. През юли 1947 американският фермер Мак Брейзъл открил някакви странни отломки в ранчото си край Розуел, щата Ню Мексико. От близката военна база иззели доказателствата, а някой непредпазливо изказал пред местния вестник предположението, че може да става дума и за катастрофирала летяща чиния. Това отприщило теорията за Заговора в Розуел, която и досега се струва напълно гостоверна на милиони хора.

Според нея властите действително са открили катастрофирал извънземен кораб, в комплект с екипажа, и са го транспортирали за изследвания в свръхтайнствената Зона 51 в щата Невада. Там служителите на специалния отдел за борба с извънземните, наречени Мъжете в черно, направили дисекция на труповете. След което правителството забранило потулило резултатите от изследванията.

В действителност загадъчните отломки и мъглявата реакция на правителството се обяснява много лесно, ако свържем тази история с провеждания по това време в Розуел Проект Могул - тайна военна операция за разработване на балони за шпионаж. Тъкмо останките на един от тези балони са се опитвали да потулят военните - логична постъпка в зората на Студената война. ■

CONSPIRACY: THEORY AND PRACTICE

From the faked moon landings to the "dirty secret" of advertising: 7 things that millions of people still believe

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

It is enough to simply take a plane flight and look through the porthole to see with the naked eye the curvature of the Earth's surface. Despite this, in the age of satellite television, the International Space Station and the Hubble Telescope, there are still tens of thousands of people who are firmly convinced that the Earth is flat (although most of them have a GPS in their cars). The things that some are inclined to believe will amaze you. Here we have selected just seven of the popular conspiracy theories.

THE FAKED MOON LANDINGS. This is the grandfather of all conspiracy theories in science. According to this theory, Neil Armstrong's small step was nothing like a big leap for humanity, but only a well-prepared, goal-oriented fraud that was carried out in a secret NASA studio following a script personally written by the late science fiction writer Arthur Clarke.

But fans of this theory do not have much evidence. Their conclusion is based on shadows that fall strangely in some of the lunar photographs, the lack of stars in those photographs, and the fact that Buzz Aldrin's American flag, which was stuck into the surface of the "Moon" was waving even though the Moon does not have an atmosphere.

The answers to these mysteries are, in fact, rather simple – the stars cannot be seen in the pictures because the foreground of the astronauts' white helmets is too bright (a well-known law in photography). Additionally, the flag is not "waving" in the airless moon environment, but is swinging because Aldrin had twisted it

hard in order to thrust it into the firm lunar soil. In response to the conspiracy theory, NASA not only produced hundreds of hours of video recordings and testimonies, but also a couple hundred kilograms worth of lunar samples. Despite this, about 6% of Americans still believe that the Moon landings never actually happened. Some time ago Bart Sibrel, one of the leaders of the non-believers, met Buzz Aldrin at a reception and called him a coward and a liar because of his complicity in the fraud. The 72-year-old Buzz had no difficulty answering him with a right cross.

SUBLIMINAL ADVERTISING. If you are calmly watching *The Bold and the Beautiful* and then suddenly start craving a cold Coca-Cola, you may be the victim of subliminal advertising.

The secret abilities of television to influence the subconscious have long captivated fans of conspiracy theories. The late American writer Vance Packard sold one million copies of his *The Hidden Persuaders*, in which he made the sensational disclosure that there are hidden messages in commercials that directly influence the brain's willpower. This book forced Congress to form a special investigative commission. Later, Stanley Kubrick and Francis Ford Coppola were accused of enforcing hidden messages. The British hard-rock band Judas Priest was even prosecuted for having urged one of their fans, via subliminal suggestions, to commit suicide (they were acquitted).

The truth is that, although hidden messages really do influence the subconscious, their effect is far weaker than what people like Packard like to claim. A hidden scene of a cigarette box,

which lasts a quarter of a second, cannot be compared in influence with an obvious twenty-second advertising clip for Camel.

THE BEATLES' DARK SECRET. Today, only two members of the greatest band ever are among the living - Paul McCartney and Ringo Star. But if you believe the conspiracy fans, only Ringo is alive. Paul has been dead since 1966, and all his subsequent appearances - with The Beatles and then with The Wings - are the work of a John Lennon-hired look-alike by the name of Billy Shears. Hints at Paul's concealed death can be found everywhere: in the song *A Day in the Life*, John includes the verse "He blew his brain out in the car". If the track is played backwards, you could allegedly hear "Paul is dead, Miss him." At the end of *Strawberry Fields Forever* Lennon murmurs "I buried Paul." Not to mention the cover of *Abbey Road*, on which only McCartney is barefoot and strides not like the rest.

Certainly, Lennon himself rejected the theories as completely ridiculous, claiming that "I Buried Paul" was actually "Cranberry Sauce". The question remains why, if he wanted to cover up his partner's death, he would have included so many clues. But the most convincing evidence is the songs released by Billy Shears - from 1967 to 1970 the "imaginary" Paul wrote over a dozen masterpieces, including *When I'm Sixty - Four*, *Penny Lane*, *Helter Skelter*, *Hey Jude*, *The Long and Winding Road* and, of course, *Let It Be*. A decent achievement of a simple double

THE PHILADELPHIA EXPERIMENT. This theory is yet more proof that the more you

reject a story, the more truthful it begins to seem. According to rumours, the Philadelphia experiment was performed at the naval shipyard of the same name on October 28, 1943. Its goal was to render an entire ship – the destroyer USS Eldridge – invisible for twenty seconds. The operation, also referred to as Project Rainbow, was run by an unknown Dr Frank Reinhardt. He was intent on distorting the light around the ship by manipulating the electromagnetic fields in such a way as to create a sense of invisibility. If most of the conspiracy theories are to be believed, Reinhardt did not succeed. And if we are to trust the Department of Defence, Reinhardt didn't attempt this because he never even existed. By the way, you must decide for yourself whom to trust. It is a documented fact that, in the beginning of the 1980s, the Pentagon officially spent 6 million dollars to investigate whether the burning of pictures of Soviet Union rockets during a specifically designed ceremony could lead to their destruction.

THE SECRET SOCIETY. Up until 1990, David Icke was just an ordinary BBC television journalist whose only display of eccentricity was volunteering to be the speaker of Britain's Green Party. But a meeting with an unknown psychic suddenly helped him to remove the veil from his eyes and reveal the truth. The truth is that our world is being run by a secret society of lizard-like aliens who are capable of changing their shape and imitating people. Icke claims that Princess Diana had revealed this secret to a close friend of hers, thus leading to her mysterious death in Paris. Some of the people about whom the

Englishman has proof of being alien invaders are George Walker Bush, the British Queen and country singer Kris Kristofferson (yes, we have suspected the alien and completely non-human character of country music for quite some time). In fact, many other people more authoritative than Icke, including historians and culturologists, share the idea that the world is being run by a secret society of the enlightened. But they can't come to a consensus about exactly who the enlightened are – the Masons, the Brotherhood of Zion or the International Federation of Amateur Philatelists.

THE FIRST ASTRONAUT. If somebody were to ask you, "Who was the first astronaut?" you would hardly have to give it a second thought before answering. (For those who grew up during communism the following immortal verse might come to mind: "Yuri Gagarin, how you flew / Did the rocket turn the screw?") According to the brothers Achille and Giovanni Battista Judica-Cordiglia, who were amateur Italian radio operators from the 1960s, Gagarin was actually the second. The two Italians claim that they captured and recorded the radio communication between the first manned Soviet spacecraft and the control center on the ground on November 28, 1960, five months before Gagarin's launch on Vostok 1. The recording reveals that the astronaut in the capsule loses consciousness and dies. According to Judica-Cordiglia, the Russians concealed the crash, thus giving first place to Gagarin. The brothers' recordings can be listened to on the lostcosmonauts.com website.

In fact, in the history of the Soviet space program, there are several incidents whose outcomes were fatal and never revealed. In the mid-1990s, however, most of the archives were declassified, and the truth about them came out; yet not a single clue was found for this supposed First Astronaut.

THE MEN IN BLACK. In July 1947, the American farmer Mac Brazel discovered a strange wreckage in his country ranch near Roswell, New Mexico. The nearby military base confiscated the evidence and somebody unwarily suggested to the local newspaper that it might be from a crashed UFO. This unleashed the Roswell Conspiracy, which millions of people still believe is true. According to this theory the authorities really did discover a crashed UFO – together with its crew – which they then transported to the top secret Zone 51 in the US state of Nevada for investigation. Once there, employees of the special department for fighting aliens, known as Men in Black, autopsied the dead bodies. Afterwards, the government permanently sealed the results of their investigation.

In reality, the mysterious wreckage and the government's fast reaction can easily be explained by connecting this story to Project Mogul – a secret military operation for the development of espionage balloons – which was taking place at that time in Roswell. The wreckage of just such a balloon is what the military was trying to hide – a logical step at the dawn of the Cold War. ■

TECH OF TOMORROW

събитие на investor.bg

18 юни | 14:00

Интер Експо Център

INVESTOR
MEDIA **PRO**

investormediapro.bg

72 | **КОГАТО
АВТОМОБИЛЪТ
СТАНЕ ИЗКУСТВО**
WHEN CAR BECOMES ART

58 | **ПРОФ. ЖЕЛЯЗКО АРАБАДЖИЕВ**
PROF. JELIAZKO ARABADJIEV

78 | **АГЕНТ ПОД ПРИКРИТИЕ**
UNDERCOVER AGENT

РАКЪТ ВЕЧЕ НЕ Е ПРИСЪДА

Проф. Желязко Арабаджиев, член на борда на EU Cancer Mission, прег Bulgaria ON AIR

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография АКОС ИСТВАНДИ

Проф. Арабаджиев, според доклада на EU Cancer Mission – инициатива към Европейската комисия, в чийто борд сте и вие - всяка година 2.7 милиона европейци се разболяват от рак, 1.3 милиона от тях - фатално. Прогнозите сочат трайно увеличение на случаите в следващите десетилетия. Има ли тази мрачна статистика и оптимистична страна?

Именно Мисията за рака към Европейската комисия е най-оптимистичното събитие, което се е случило. Борбата с рака е вече вторият най-важен приоритет на ЕС след отбраната. Това е добрата новина: колективна загриженост и усилия на огромен брой експерти и множество пациентски организации, които анализират всеки аспект на това многообразно състояние, наречено рак. Защото ракът се състои от повече от 200 диагнози. Някои са много популярни - рак на гърдата, рак на дебелото черво, рак на белия дроб, рак на простатата, най-честият при мъжете. Други са много редки заболявания, като медулобластоми, саркоми, които засягат малък брой пациенти.

Така че оттам идва оптимизмът: от факта, че ракът вече влезе в дневния ред на най-голямата европейска институция. За мен като клиницист

оптимистичен е и фактът, че вече разполагаме с много възможности за лечение на рака. Това е и същността на моята клинична специалност.

По данни на Eurostat, България има най-ниския дял на причинена от ракови заболявания смъртност в Европейския съюз - едва 16.7% по данни за 2023, при средно за ЕС почти 24 на сто. По-устойчиви ли са на рака българите? Или просто са много по-болни в други отношения?

За съжаление, стигмата, свързана с околните заболявания - че те са фатални, че са смъртна присъда - все още е твърде силна. От друга страна, анализът на данните показва, че смъртността от рак през последните 20 години намалява. През 2023 списание TIME дори посвети корица на факта, че смъртността от онкологични заболявания в САЩ е спаднала с 33%, главно поради ограничаване на тютюнопушенето, ваксинацията срещу HPV и новите методи на лечение на рака.

Има обаче и още един основен показател: заболяемост от онкологични заболявания. Тази заболяемост нараства в световен мащаб, включително и в България. Но това невинаги е с негативен знак. Всъщност означава, че се увеличават значител-

ПРОФ. Д-Р ЖЕЛЯЗКО АРАБАДЖИЕВ е началник на Клиника по медицинска онкология в Аджикадем Сити Клиник УМБАЛ Токуда, председател на Българско научно сдружество по имуноонкология, член на борда на Мисията за рака към Европейската комисия, и преподавател в Медицинския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Автор и съавтор е на повече от 80 научни публикации.

но диагностичните възможности. Защото преди 50 години много хора са умирали от някакво заболяване, което обаче не е било диагностицирано като онкологично. Те никога не са попадали в регистрите на онкологични пациенти.

Тук е и мястото да ви кажа, че в България към момента няма работещ раков регистър. Това силно затруднява всякаква статистика, свързана както със заболяемостта, така и със смъртността. Последният доклад на Българския раков регистър бе публикуван 2017-2018 година.

Защо е тази пауза?

Чисто организационен проблем. Преди половин година Lancet, едно от най-известните медицински списания в света, направи анализ на раковите регистри и там, за съжаление, България фигурира само с едно изречение - че държавата ни през последните 10 години е оттеглила подкрепата си за раковия регистър. Просто няма финансиране. Добрата новина е, че само преди няколко месеца регистърът беше прехвърлен към НЗИС, Националната здравноинформационна система. Той си има вече нов дом, но въпреки това все още не функционира много добре.

За читателите вероятно ще е интересно, че България е всъщност третата държава в Европа, която е разкрила регистър на онкологични заболявания. Пионер е Дания още през 30-те години. В България регистър е имало от 1952. Много преди Франция, Германия, Великобритания...

Връщайки се към основния въпрос, смъртността при онкологичните заболявания в България отчасти намалява и заради изненадващо добрия достъп на български пациенти до модерни терапии за рак. От 7-8 години в България съществува един особен финансов механизъм за връщане на пари от фармацевтичните компании към бюджета за всяко ново лекарство или нова индикация, която държавата разрешава.

Индикация?

Индикация в случая означава показания за лечение - когато едно лекарство, насочено към даден вид рак, бъде одобрено и за друг вид. Има някои лекарства с по 20-25 индикации - те са регистрирани за почти всеки вид тумори.

Благодарение на този много добре работещ механизъм в България, се намалява финансовата тежест и се насърчава одобренето на нови лекарства и нови индикации, и съответно пациентите бързо получават достъп до тях.

Преди въвеждането на този механизъм, обикновено минаваха повече от две-три години между момента, в който Европейската агенция по лекарства одобри новите ле-

карства, и достигането им до българските пациенти. Сега този период е съвсем малко повече от година.

В това отношение България може да се похвали с може би най-добрия реимбурсен списък - който се плаща от държавата - на онкотерапии към момента в региона. По-добър дори от някои държави в Западна Европа. Ако можеше да имаме надежден измерител, може би този оптимален достъп до нови лекарства, щеше да се отрази позитивно върху намаляването на смъртността от рак. Като примери може да се посочат модерните лекарства за определен вид рак на гърдата, които драматично подобриха преживяемостта на тези пациенти, дори и в последен стадий на рака. Лечението на простатния карцином при мъжете през последното десетилетие толкова се разви с нови лекарства и методи, включително радиотерапия, че забавя развитието на болестта с години и практически я превръща в хронична за много дълъг период от време.

Статистиката винаги е показвала, че смъртността от ракови заболявания е доста по-висока при мъжете, отколкото при жените - и у нас, и в Европа като цяло. Какви са обясненията?

Трудно ми е да посоча някаква биологична разлика в мъжкия и женския организъм, която да обяснява това. По-скоро могат да бъдат обвинени негенетични фактори, като начин на живот и вредност на средата. Мъжете по-често са ангажирани в професии, свързани с петролни продукти, работа в мини, в увреждащи радиационни влияния... Отделно, мъжете по традиция консумират повече алкохол и пушат повече. Макар че в последни-

вителни към състоянието на тялото си, въпреки че би от майчинския си инстинкт и нуждата винаги да са до гецата си.

Общоприета критика към здравната система в България е, че е твърде много фокусирана върху лечението и твърде малко - върху превенцията и профилактиката. Само на държавата ли е този пропуск? Или става дума и за индивидуална отговорност на хората към собственото им здраве?

Според мен ситуацията е твърде комплексна, за да бъде обвинена само едната страна. И държавата, и индивидът имат вина. И държавата, и индивидът демонстрират липса на интерес.

Когато става дума конкретно за рака, най-големият проблем е стигматизацията на онкологичните заболявания. Ако човек има високо кръвно, да речем, в девет от десет случая той без колебание би отишъл на кардиолог. Но когато се подозира онкологично заболяване, ще се удивите колко висок процент хора се срамуват да го споделят, и се боят от прегледа. Нагласата към раковите заболявания е на песимизъм и безнадежност.

Затова съм безкрайно щастлив, че сега се намесват наднационалните структури и организации, като Мисията за рак например. Благодарение на тях вече имаме приет национален план за борба с рака - един документ, който, дори и да има пропуски и недостатъци, е фундаментален. България бе една от последните страни в Европа без такъв план.

Вторият фактор е, че България има право да участва - и вече го прави - в различни европейски проекти. Това ре-

"Симптомите на простатния карцином саранни, но пак заради мъжкото си самочувствие често се правим, че не ги забелязваме"

те десетилетия в южната част на Европа се увеличава значително тютюнопушенето при жени. Всъщност почти се изравнява с това при мъжете. Оттам силно се увеличава честотата на рак на белия дроб при жените, който традиционно не беше заболяване на женския пол. При жените най-често се срещаха карцином на гърдата и гинекологични карциноми. При мъжете водещите ракови заболявания са карцином на дебелото черво, карцином на белия дроб и най-вече карцином на простатата.

Накрая, мъжете като цяло не обичат да ходят на лекар, докато жените са по-чувств-

шава големия проблем с финансирането на дейностите, свързани с ранна диагностика, скрининг и съответното лечение. Между 2021 и 2024 двете основни онкологични инициативи в Европа, Мисията за рак и Европейският противораков план, са инвестирани близо един милиард евро за такива дейности на територията на Съюза.

Променя се и здравната култура. Преди 20 години бе трудно да се намери пациент с рак на гърдата, който да има смелостта да говори за лечението си по националните медии. Сега обществото е може би най-добре подготвено и осведомено за рака на

гърдата. Виждате и медуиното присъствие на темата за човешкия папилома вирус и за свързаните с него ракови заболявания. Тази вирусна инфекция е напълно предотвратима.

Вие, като международно признат експерт по рака на гърдата и рака на простатата, какво бихте препоръчали като задължителна профилактика? С каква честота трябва да се изследват хората? За какви признаци да внимават?

Ракът на гърдата възниква в орган, който е външен за тялото. Това позволява вклю-

чително и самодиагностика. Ако една жена при ежедневния си хигиенен душ напипа бучка в гърдата, това веднага я изпраща на лекар. Благодарение на повишаването на здравната култура и лесния достъп до специалисти, изключително много се подобри ранната диагностика на това заболяване.

При простатата е точно обратното...

Да, тя е труднодостъпна, но пък там има друг важен белег, който е много лесен за изследване - простатно-специфичният антиген, PSA. Симптомите на простатния рак са ранни, но пак заради мъжкото

си самочувствие често се правим, че не ги забелязваме. Това са намаляване на еректилната функция, намаляване на силата на струята, честото нощно уриниране - сигнали, за които повечето мъже си затварят очите. До момента, в който някой не ги посъветва да се изследват за PSA - много елементарно изследване, просто трябва да ви вземат кръв. Всички мъже, навършвайки 50 години, трябва да изследват PSA и да проведат дигитално туширане, което е малко неприятно изследване за всеки мъж. След това на всеки две години е добре да се проверява PSA.

Скрининг за карцином на гърдата се провежда при всички жени над 45-годишна възраст. Горната граница по препоръки на Европейската комисия е 74 години. Веднъж на две години е напълно достатъчно да се изследват с мамография гърдите.

Важно е да напомним, че онкологична диагноза се поставя, едва след като има потвърждение от две методики - образна и биопсия. Не всяко нещо, което се вижда на образно изследване, е рак - има кисти, фиброаденоми и така нататък.

Кои фактори влияят най-силно върху разпространението на раковите заболявания? Схващанията какво е здравословен начин на живот се промениха силно в последните десетилетия - да си припомним само как яйцата бяха категорично отхвърляни с години, за да бъдат реабилитирани после като "суперхрана"...

Много е трудно да определим пет или десет категорични рисков фактора на средата. Да не забравяме, че немалко онкологични заболявания са генетично предопределени. Дори и да спазвате най-добрата диета, да не консумирате никакъв алкохол, ако имате синдром на Линч - това е множествена полипоза по дебелото черво - шансът да развиете рак на дебелото черво, и то на ранна възраст, е изключително висок.

От друга страна, СЗО и европейските здравни институции категорично извеждат тютюнопушенето като основен рисков фактор. Повечето хора си мислят, че то води след себе си само рак на белия дроб. Всъщност е доказано, че пушенето може да бъде обвинено като основна причина за рак на пикочния мехур, който зачестява напоследък, за рак на гърлото. Твърди се, че повишава и риска от рак на гърдата при жените. При това тук става дума и за пасивното пушене, от което много хора в България са засегнати.

Междувременно миналата година България изпревари Гърция като страната с най-голям дял на пушачите в Европа...

Да, и е смущаващо, че забраната на тютюнопушенето на обществени места у нас

не се спазва навсякъде, както е в Западна Европа.

В момента ме притеснява друго - и това е също притеснението на Европейската комисия. Огромен процент от младите хора започва да пушат тези системи за нагриване на тютюн, които поради скорошното си навлизане в обществото, не са напълно добре проучени. След период на относително намаляване на пушенето в Европа, сега тези системи предизвикват цунами, огромна вълна, която се надига.

Много хора смятат, че тези бездимни цигари са и безвредни...

Точно така. Мога да посоча поне две причини за широката им употреба. Едната е в умения маркетинг - елегантен, напомнящ на онзи на електронни устройства като телефони и планшети. Другият огромен проблем е, че тези устройства, за разлика от старомодните цигари, могат да се пушат почти навсякъде.

Така че пушенето си остава много сериозен фактор за раковите заболявания. Консумацията на алкохол е вторият такъв фактор. Алкохолът уврежда

целия гастроинтестинален тракт, но най-вече води до цироза - заместване на нормалната тъкан на черния дроб с фибротична, чиито клетки се видоизменят и превръщат в първичен рак на черния дроб. Консумацията на алкохол в България е в пъти по-висока от тази в Западна Европа. И то на концентриран алкохол.

Третият огромен проблем е затлъстяването и липсата на физическа активност. Това е рисков фактор за карцинома на дебелото черво, за рака на гърдата, на яйчниците и така нататък. Много интересен сега е спорът дали съвременните GLP1-инхибитори, които грастично намалиха затлъстяването по света, ще доведат и до намаляване на заболяемостта от рак. Към момента не се наблюдава такова намаляване, въпреки че теллото на хората спада заради тези инжекции.

И, не на последно място, трябва да споменем влиянията на средата - чистотата на въздуха, на храните, използването на пестициди, използването на различни химически продукти в нашите грехи. Да не пропуснем и слънчевото огряване. Честотата на меланомите - агресивен рак на кожата - расте. А това е заболяване с много неприятна прогноза, или поне беше преди откриването на имунотерапията. Няма нужда да стоим по 7-8 часа на плажа без никаква сянка и защита. Много трябва да се внимава също с изкуствените UV лъчи, използвани в солариумите например. В някои европейски държави те са силно регулирани или дори забранени за лица под 18-годишна възраст.

Споменахте имунотерапията. Науката направи огромни стъпки в лечението на раковите заболявания - до такава степен, че мнозина вече определят химио- и лъчетерапията като отживелица. Кои са най-обещаващите нови терапии?

Най-хубавият въпрос, защото и отговорът вероятно най-много би харесал на читателите. Неслучайно още през 2013 Science обяви имунотерапията за най-големия пробив в медицината. Първата имунотерапия - точно за меланом - получи регистрация товага.

Днес имунотерапията доминира в почти всички най-често срещани диагнози - рак на белия дроб, на черния дроб, на гърдата, на дебелото черво, на пикочния мехур... Тя има съвсем различен механизъм на действие в сравнение с химиотерапията. Всъщност,

имунните чекпойнт-инхибитори - лекарствата, които прилагаме - гениално научават собствената ни имунна система да намира и да унищожава туморните клетки, които допреди това оставаха скрити за нея. Откритието, разбира се, донесе на Джеймс Алисън и Тасуку Хондзо Нобелова награда за медицина през 2018. И генерално промени прогнозата на пациентите.

Най-голямата грама на всички пациенти, започващи химиотерапия, беше, че губят косата си. Традиционно раковият пациент се асоциира със загубена коса. Този проблем отпадна при имунотерапията. Разбира се, тя също не е напълно безобидна - понякога се появяват така наречените имунни феномени, които са неприятни. Но въпреки това днес, десетилетие по-късно, имунотерапията доминира при 80% от он-

кологичните заболявания. И най-впечатляващото е, че виждаме хора, които живеят дълго без прояви на рак, дори и след като терапията е прекратена - тези лекарства толкова добре са научили имунната система да открива и да унищожава туморните клетки, че тя се справя и без тях. Това е мечтата на поколения онколози.

Към имунотерапията спадат и противотуморните ваксини. Те още са в експериментарна фаза, но много напреднала, и дори вече има разработена ваксина за карцином на белия дроб. Много е вероятно пациентите, които са развили онкологично заболяване, след приключване на активната фаза на терапия, да могат да се ваксинират с тези ваксини, като по този начин, имунната система ще бъде нащрек за поява на нови туморни клетки и своевременно да ги унищожава.

Говорим вече и за много специфични други видове имунотерапии, като например т. нар. CAR-T-cell технология. При нея се извеждат лимфоцити - клетки на имунната система - от човешкото тяло, манипулират се в лабораторни условия, така че да получат афинитет към съответния антиген на туморната клетка, след това се размножават в милиарди копия и се вкарват обратно в тялото. При хематологичните злокачествени болести на кръвта, като левкемията, това означава излекуване завинаги.

Трябва да спомена и т. нар. таргетна терапия, насочена срещу определени дефекти в туморната клетка – мутации – като по този начин лекарствата поразяват само раковите клетки и не увреждат здравите клетки в човешкото тяло.

А колко достъпни са тези имунотерапии като цена?

Това е другата причина да съм толкова ентузиазизиран. Огромно предимство е, че в България пациентите имат достъп до почти всички видове имуно- и таргетни терапии. Това, разбира се, повдига въпроса защо български пациенти продължават да се лекуват в чужбина. За мен този въпрос няма разумен отговор. Вероятно става дума просто за липса на осведоменост. Имаме случаи на пациенти, които са се разорили за лечение навън и накрая там са им казали, че същото лечение е безплатно в България. И те идват при нас.

Много водещи онколози, като г-р Филип Сейлъм например, предсказват, че до десетина години раъкът ще се превърне в хронично, лечимо заболяване като диабета. Реалистични ли са такива прогнози?

Професор Сейлъм работи в областта на комбинираните режими - химиотерапия с имунотерапия, в центъра MD Anderson в

Тексас, САЩ, може би най-добрата онкологична болница в света.

Знаете ли, дори и днес онкологични заболявания са вече хронични. Имам пациенти, с които съм се запознал в началото на кариерата си, преди 15 години, продължавам да ги лекувам и те са в отлично състояние. Разбирам хронифицирането на онкологичното заболяване по този начин: то да съществува в тялото, но реално да бъде под контрола на лекарствата.

Примерът ви с диабета е много добър, но има и една разлика. При рака никога не е доволен да чуе, че заболяването става хронично. Онова, което пациентите искат да чуят, е, че раъкът е напълно елиминиран, което все още не можем гордо да заявим за повечето видове рак.

Много здравни експерти са ентузиазизирани от навлизането на т. нар. изкуствен интелект и възможностите за все по-лесно обработване на големи масиви от данни. Мислите ли, че това може да има някакво отражение и в онкологията?

Безспорно. Изкуственият интелект може изключително много да подпомогне бързата диагностика и точната оценка. Неслучайно

"Огромно предимство е, че в България пациентите имат достъп до почти всички видове имуно- и таргетни терапии"

толкова се говори за т. нар. дигитална патология. Но най-добре ще е да разгледаме изкуствения интелект в медицината като мотора на електрическите велосипеди. Те не са изцяло моторизирани - продължавате да въртите педалите. Но електромоторът ви помага при нужда - елегантно и незабележимо. Същото ще е и с ИИ.

В момента разполагаме с огромна база данни за рака. Публикациите надхвърлят възможностите на един онколог - за да прочетеш всичко, което излиза, трябва да четеш 28 часа на денонощие. Огромното многообразие на лекарствени възможности носи със себе си и проблеми. Преди рутинно и бързо избирахме една от общо 5-6 схеми на лечение. Сега има поне 16-18, а често и повече, лекарствени подходи. Всеки от

тях има място и трябва да бъде избран съобразно възрастта на пациента, стадия на заболяването му, генетичните мутации, които туморните му клетки извяват, и най-различни други биомаркери. Изкуственият интелект е нашето моторче, което помага при избора. Но той няма да замести лекаря.

Българските медицински университети се радват на рекорден брой студенти, включително чуждестранни. Но българските лечебни заведения страдат от постоянен недостиг на лекари и медицински сестри. Какъв е изходът от този парадокс?

Надявам се изходът да не е в посока ограничаване на приема на медицински студенти или интереса на младите хора към медицината, защото, от друга страна, Европейската комисия съобщава за 60% недостиг на здравни кадри изобщо.

От друга страна, аз съм университетски преподавател от много години и съм в ежедневен контакт с млади хора. Сред тях има едно притеснение, че техният професионален път, докато стигнат до обществено признание и финансово обезпечаване, е много по-дълъг, отколкото при специалистите в IT сферата или при хората от шоубизнеса. Обучението по медицина е най-дълго от всички професии. Шест години подготовка в медицински университет, после 4 години специализация и още 2-3 години допълнителна субспециализация. Академичното развитие - ако решат да вземат докторска степен и да се хабилитират, отнема средно около 7-8 години. Тоест 15 години са нужни да се оформиш като лекар и специалист, за да бъдеш забелязан от обществото. Но въпреки това, към момента ситуацията в България е благосклонна за студентите по медицина, заради бума на частни здравни заведения, които осигуряват добри битови условия и достъп до най-новите лекарства. На другия полюс обаче са медицинските сестри. Здравеопазването в България е така устроено, че на медицинските сестри не могат да бъдат възложени допълнителни функции, като изписване на симптоматични средства и участие във взимане на решенията за терапевтичното поведение. Реално на медицинските сестри се гледа като на помощен персонал, не се работи в посока на тяхната допълнителна субспециализация, като например онкологична медицинска сестра. А не би трябвало да е така, защото медицинските сестри са най-видимото лице на една болница, и тъкмо те държат контрола върху пациента. Колкото по-голямо уважение засвидетелстваме на тези момичета и момчета, толкова по-успешен е екипът ни. Защото всяко успешно лечение е екипна работа. ■

CANCER IS NO LONGER A SENTENCE

Prof. Jeliazko Arabadjiev, member of the board of the EU Cancer Mission, talks to Bulgaria ON AIR

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Prof. Arabadjiev, 2.7 million Europeans get cancer annually, and for 1.3 million of them it is fatal, according to the report of the EU Cancer Mission – an initiative of the European Commission, on whose board you sit. Forecasts indicate a permanent increase in cases in the coming decades. Is there an optimistic side to this gloomy statistic?

It is the European Commission Cancer Mission that is the most optimistic event lately. The fight against cancer is now the EU's second-most important priority after defence. This is the good news: collective concern and efforts of a huge number of experts and patient organisations that analyse every aspect of this diverse condition called cancer. Because cancer consists of more than 200 diagnoses. Some are very popular - breast cancer, colon cancer, lung cancer, prostate cancer. Others are very rare diseases, such as medulloblastomas and sarcomas, which affect a small number of people.

So that's where the optimism comes from: from the fact that cancer has already entered the agenda of the largest European institution. As a clinician, I find optimism also in the fact that we now have many options for treating cancer.

According to Eurostat data, Bulgaria has the lowest share of cancer-related mortality in the European Union, at only 16.7% according to data for 2023, with an average for the EU of almost 24 per cent. Are Bulgarians more resistant to cancer? Or are they simply much sicker with other diseases?

Unfortunately, the stigma associated with oncological diseases - the belief they are fatal, they are a death sentence - is still too strong. On the other hand, data analysis shows that cancer mortality has been decreasing over the past 20 years. In 2023, TIME magazine even dedicated a cover to the fact that cancer mortality in the United States has decreased by 33%, mainly due to smoking restrictions, HPV vaccination and new cancer treatment methods.

However, there is another main indicator: cancer incidence. This incidence is increasing worldwide, including in Bulgaria. But this is not always a negative sign. In fact, it means that diagnostic capabilities are increasing significantly. 50 years ago, many people died from some diseases, which, however, were not diagnosed as cancer. These people never entered the registers of cancer patients.

Here is the place to tell you that there is cur-

rently no working cancer registry in Bulgaria. This greatly complicates any statistics related to both mortality and incidence. The last report of the Bulgarian Cancer Registry was published in 2017-2018.

Why the pause?

A purely organisational problem. Half a year ago, The Lancet, one of the leading medical journals in the world, analysed cancer registries and, unfortunately, Bulgaria appeared there with only one sentence - that the state has withdrawn its support for the cancer registry over the past 10 years. There is simply no funding. The good news is that just a few months ago, the registry was transferred to the National Health Information System. It now has a new home, but it still does not function very well.

Readers will probably be interested in the fact that Bulgaria is actually the third country in Europe to have opened a registry of oncological diseases. Denmark was a pioneer back in the 1930s. There has been a registry in Bulgaria since 1952. Long before France, Germany, Great Britain...

Returning to the main question, the mortality rate from oncological diseases in Bulgaria is partly

PROF. JELIAZKO ARABADJIEV, MD, PhD, MPH, is the Head of the Medical Oncology Clinic at Acibadem City Clinic UMBAL Tokuda, Chairman of the Bulgarian Scientific Society of Immuno-Oncology, a member of the board of the Cancer Mission to the European Commission, and a lecturer at the Faculty of Medicine of Sofia University "St. Kliment Ohridski". He is the author and co-author of more than 80 scientific publications.

decreasing due to the surprisingly good access of Bulgarian patients to modern cancer therapies. For 7-8 years, a special financial mechanism has existed in Bulgaria for returning money from pharmaceutical companies to the budget for each new drug or new indication that the state authorises.

Indication?

In this case, this means indications for treatment - when a drug targeting a certain type of cancer is also approved for another type. There are some drugs with 20-25 indications - they are registered for almost every type of tumour.

Thanks to this very well-functioning mechanism in Bulgaria, the financial burden is reduced, the approval of new drugs and indications is encouraged, and accordingly, patients quickly gain access to them.

Prior to the introduction of this mechanism, more than two or three years usually passed between the moment the European Medicines Agency approved new drugs and their reaching Bulgarian patients. Now this period is just over a year.

In this regard, Bulgaria can boast of perhaps the best list of state-covered oncological therapies in the region. Better even than some countries

in Western Europe. If we could have a reliable measure, perhaps this optimal access to new drugs would have a positive impact on reducing cancer mortality. Examples include modern drugs for a certain type of breast cancer, which have dramatically improved the survival of these patients, even in the last stage of cancer. The treatment of prostate cancer in men has developed so much in the last decade, with new drugs and methods, including radiotherapy, that it slows down the development of the disease for years

"The symptoms of prostate cancer manifest themselves early, but again, because of our male self-confidence, we often pretend not to notice them"

and practically turns it into a chronic one for a very long period of time.

Statistics have always shown that the mortality rate from cancer is much higher in men than in women, both in Bulgaria and Europe in general. What are the explanations?

It is difficult for me to point to any biological difference in the male and female organisms that would explain this. Rather, non-genetic factors can be blamed, such as lifestyle and harmful environmental factors. Men are more often engaged in professions related to petroleum products, work in mines, in a harmful radiation environment... Also, men traditionally consume more alcohol and smoke more. Although in recent decades, smoking among women has increased significantly in southern Europe. In fact, it has almost equalled that among men. From there, the incidence of lung cancer in women, which was traditionally not a disease of the female sex, has increased sharply. In women, breast cancer and gynaecological cancers were most common. In men, the leading cancers are colon cancer, lung cancer and, above all, prostate cancer.

Finally, men generally do not like to go to the doctor, while women are more sensitive to the

condition of their bodies, perhaps driven by their maternal instinct and the need to always be there for their children.

A common criticism of the healthcare system in Bulgaria is that it is too focused on treatment and too little on prevention and prophylaxis. Is this a lapse on the part of the state alone? Or is it also about people's individual responsibility for their own health?

In my opinion, the situation is too complex to blame only one side. Both the state and the individual are responsible. They both demonstrate a lack of interest.

When it comes specifically to cancer, the biggest problem is the stigmatisation of oncological diseases. If a person has high blood pressure, say, in nine out of ten cases, he would go to a cardiologist without hesitation. But when an oncological disease is suspected, you will be surprised at how high a percentage of people are ashamed to share it, and are afraid of the examination. The attitude towards cancer is one of pessimism and hopelessness.

That is why I am infinitely happy that supranational structures and organisations, such as the Cancer Mission, for example, are now intervening. Thanks to them, we have already adopted a national plan to combat cancer - a document that, even if it has gaps and shortcomings, is fundamental. Bulgaria was one of the last countries in Europe without such a plan.

The second factor is that Bulgaria has the right to participate - and already does so - in various European projects. This solves the big problem with financing activities related to early diagnosis, screening and appropriate treatment. Between 2021 and 2024, the two main cancer initiatives in Europe, the Cancer Mission and the Europe's Beating Cancer Plan, have invested nearly one billion euros in such activities across the Union.

The health culture is also changing. 20 years ago, it was difficult to find a breast cancer patient who dared to talk about their treatment in the national media. Now, society is perhaps the best prepared and informed about breast cancer. You can also see the media presence on the topic of human papillomavirus and related cancers. This viral infection is completely preventable.

As an internationally recognised expert on breast and prostate cancer, what would you recommend as mandatory prevention? How often should people be screened? What signs should they watch out for?

Breast cancer occurs in an organ that is external to the body. This allows for self-diagnosis as well. If a woman feels a lump in her breast during her daily hygienic shower, this immediately sends her to a doctor. Thanks to the increase in health culture and easy access to specialists, the early diagnosis of this disease has improved

enormously.

With the prostate, it is exactly the opposite...

Yes, it is difficult to access, but there is another important sign there that is very easy to test - prostate-specific antigen, PSA. The symptoms of prostate cancer manifest themselves early, but again, because of our male self-confidence, we often pretend not to notice them. These are a decrease in erectile function, a decrease in the strength of the urine flow, and frequent urination at night - signals that most men turn a blind eye to. Until someone advises them to get tested for PSA. It is a very basic test; they just have to take your blood. All men, upon reaching the age of 50, should have a PSA test and a digital smear, which is a bit of an unpleasant test for any man. After that, it is good to check the PSA every two years.

Screening for breast cancer is carried out in all women over the age of 45. The upper limit, according to the recommendations of the European Commission, is 74 years. Once every two years, it is enough to examine the breasts with a mammogram.

It is important to remember that an oncological diagnosis is made only after there is confirmation from two methods - imaging and biopsy. Not everything that is seen on an imaging test is cancer - there are cysts, fibroadenomas and so on.

Which factors have the greatest influence on the spread of cancer? The concept of a healthy lifestyle has changed dramatically in recent decades - just remember how eggs were categorically rejected for years, only to be rehabilitated later as a "superfood"...

It is very difficult to identify five or ten clear environmental risk factors. Let's not forget that many oncological diseases are genetically determined. Even if you follow the best diet, do not consume any alcohol, if you have Lynch syndrome - this is multiple polyposis of the colon - the chance of developing colon cancer, and at an early age, is extremely high.

On the other hand, the WHO and European health institutions categorically identify smoking as a major risk factor. Most people think that it only leads to lung cancer. In fact, it has been proven that smoking is the main cause of bladder cancer, which has been increasing recently, and throat cancer. It is also said to increase the risk of breast cancer in women. Moreover, this also concerns passive smoking, which affects many people in Bulgaria.

Meanwhile, last year, Bulgaria overtook Greece as the country with the largest share of smokers in Europe...

Yes, and it is disturbing that the ban on smoking in public places in our country is not observed everywhere, as it is in Western Europe.

At the moment, I am worried about something else - and this is also the concern of the Euro-

pean Commission. A huge percentage of young people are starting to smoke these tobacco heating systems, which, due to their recent entry into society, have not been fully studied. After a period of relative reduction in smoking in Europe, these systems are now causing a tsunami, a huge wave that is rising.

Many people believe that these smokeless cigarettes are also harmless...

Exactly. I can name at least two reasons for their widespread use. One is in the skilful marketing - elegant, reminiscent of that of electronic devices such as phones and tablets. The other huge problem is that these devices, unlike old-fashioned cigarettes, can be smoked almost anywhere.

So smoking remains a very serious factor in cancer. Alcohol consumption is the second such factor. Alcohol damages the entire gastrointestinal tract, but mostly leads to cirrhosis - replacement of normal liver tissue with fibrotic tissue, whose cells mutate and turn into primary liver cancer. Alcohol consumption in Bulgaria is many times higher than in Western Europe, and includes much more hard liquor.

The third huge problem is obesity and lack of physical activity. This is a risk factor for colon cancer, breast cancer, ovarian cancer and so on. The debate is very interesting now, whether modern GLP1 inhibitors, which have drastically reduced obesity worldwide, will also lead to a reduction in cancer incidence. At the moment, no such reduction has been observed, although people's weight is decreasing due to these injections.

And, last but not least, we should mention the influences of the environment - the cleanliness of the air, of food, the use of pesticides, and the use of various chemical products in our clothes. Let's not forget about sunlight. The incidence of melanomas - aggressive skin cancer - is increasing. Melanoma is a disease with a very unpleasant prognosis, or at least it was before the discovery of immunotherapy. There is no need to stay on the beach for 7-8 hours without any shade or protection. We should also be very careful with artificial UV rays, used in tanning beds, for example. In some European countries, they are highly regulated or even banned for people under 18 years of age.

You mentioned immunotherapy. Science has made huge strides in the treatment of cancer, to the point that many now consider chemotherapy and radiotherapy obsolete. What are the most promising new therapies?

This is the best question, because the answer is probably the one that readers would like the most. It is no coincidence that back in 2013, Science declared immunotherapy the biggest breakthrough in medicine. The first immunotherapy - precisely for melanoma - was registered then.

Today, immunotherapy dominates almost all the most common diagnoses - lung, liver, breast, colon, bladder cancer... It has a completely different mechanism of action compared to chemotherapy. In fact, immune checkpoint inhibitors - the drugs we administer - ingeniously teach our own immune system to find and destroy tumour cells that previously remained hidden from it. The discovery, of course, brought James Allison and Tasuku Honjo the Nobel Prize in Medicine in 2018. And it generally changed the prognosis of patients.

The biggest drama for all patients starting chemotherapy was the hair loss. Traditionally, a cancer patient is associated with hair loss. This problem has disappeared with immunotherapy. Of course, it is also not completely harmless - sometimes the so-called immune phenomena appear, which are unpleasant. But despite this, today, a decade later, immunotherapy dominates 80% of oncological diseases. The most impressive thing is that we see people who live a long time without manifestations of cancer, even after the therapy is discontinued - these drugs have

"A huge advantage is that in Bulgaria, patients have access to almost all types of immuno- and targeted therapies. This, of course, raises the question of why Bulgarian patients continue to seek treatment abroad. For me, this question has no reasonable answer."

taught the immune system so well to detect and destroy tumour cells that it can cope without them. This is the dream of generations of oncologists.

Antitumour vaccines also belong to immunotherapy. They are still in the experimental phase, but very advanced, and there is even a vaccine for lung cancer already developed. It is very likely that patients who have developed cancer, after completing the active phase of therapy, will be able to get vaccinated. This way, the immune system will be alert to the appearance of new tumour cells and destroy them in a timely manner. We are already talking about very specific other types of immunotherapies, such as the so-called CAR-T-cell technology. In this, lymphocytes - cells of the immune system - are removed from the human body, manipulated in laboratory conditions so that they gain affinity for the corresponding antigen of the tumour cell, then multiplied into billions of copies and introduced back into the body. In haematological malignant blood diseases, such as leukaemia, this means a cure forever.

I should also mention the so-called targeted therapy, directed against certain defects in the

tumour cell - mutations - in which case the drugs only affect cancer cells and do not harm healthy cells in the human body.

How affordable are these immunotherapies?

This is the other reason I am so enthusiastic. A huge advantage is that in Bulgaria, patients have access to almost all types of immuno- and targeted therapies. This, of course, raises the question of why Bulgarian patients continue to seek treatment abroad. For me, this question has no reasonable answer. It is probably simply a lack of awareness. We have cases of patients who have gone broke for treatment abroad, and in the end, they were told that the same treatment is free in Bulgaria. And they come to us.

Many leading oncologists, such as Dr Philip Salem, for example, predict that within a decade or so, cancer will become a chronic, treatable disease like diabetes. Are such predictions realistic?

Professor Salem works in the field of combined regimens - chemotherapy with immunotherapy,

at the MD Anderson Centre in Texas, USA, perhaps the best cancer hospital in the world.

Even today, cancer diseases are already chronic. I have patients that I met at the beginning of my career, 15 years ago, and I continue to treat them. They are in excellent condition. I understand the chronicization of cancer in this way: that it exists in the body, but is actually under the control of drugs.

Your example with diabetes is very good, but there is one difference. With cancer, no one is happy to hear that the disease becomes chronic. What patients want to hear is that the cancer has been eliminated completely. We cannot proudly say that for most types of cancer yet.

Many health experts are enthusiastic about the introduction of so-called artificial intelligence and the possibilities for easier processing of large data sets. Do you think this can have any impact on oncology?

Undoubtedly. Artificial intelligence can greatly assist in rapid diagnosis and accurate assessment. It is no coincidence that so much is being said about the so-called digital pathology. But it would be best to think of AI in medicine as the

motor of electric bicycles. They are not fully motorised - you keep pedalling. But the electric motor helps you when needed - elegantly and unobtrusively. The same will be true with AI.

We currently have a huge database of cancer. Publications exceed the capabilities of an oncologist - to read everything that comes out, you would have to read 28 hours a day. The huge variety of drug options also brings with it problems. Before, we routinely and quickly chose one of a total of 5-6 treatment regimens. Now there are at least 16-18, and often more, drug approaches. Each of them has a place and should be chosen according to the patient's age, the stage of his disease, the genetic mutations that his tumour cells exhibit, and a variety of other biomarkers. Artificial intelligence is our little motor that helps with the choice. But it will not replace the doctor.

Bulgarian medical universities enjoy a record number of students, including foreign ones. But Bulgarian medical institutions suffer from a constant shortage of doctors and nurses. What is the way out of this paradox?

I hope that the way out will not be in the direction of limiting the admission of medical students or the interest of young people in medicine, because, on the other hand, the European Commission reports a 60% shortage of health professionals in general.

I have been a university lecturer for many years and am in daily contact with young people. Among them, there is a concern that their professional path, until they reach public recognition and financial security, is much longer than for specialists in the IT field or people from show business. Medical education is the longest of all professions. Six years of preparation at a medical university, then 4 years of specialisation and another 2-3 years of additional subspecialisation. Academic development - if they decide to get a doctorate and habilitate - takes an average of about 7-8 years. That is, it takes 15 years to form yourself as a doctor and specialist to be noticed by society. However, at the moment, the situation in Bulgaria is favourable for medical students, due to the boom in private healthcare facilities that provide good living conditions and access to the latest drugs.

At the other extreme, however, are nurses. Healthcare in Bulgaria is structured in such a way that nurses cannot be assigned additional functions, such as prescribing symptomatic drugs and participating in making decisions about therapeutic behaviour. In reality, nurses are viewed as support staff, and there is no effort towards their additional subspecialisation, such as oncology nurses. It should not be so, because nurses are the most visible face of a hospital, and they are the ones who keep control over the patient. The more respect we show these girls and boys, the more successful our team is. Because every successful treatment is a team effort. ■

ЗАЩИТА ОТ СЛЪНЦЕТО: ЗАЩО, КАК И КОЛКО?

Всичко, което трябва да знаете, преди да поемете към плажа

Текст ДИМИТРИНА АСЕНОВА / Фотография iSTOCK

След дългата зима и гъждовната пролет си даваме сметка, че всякакви критики срещу слънцето ще се приемат на нож. Но слънчевите лъчи, колкото и полезни да са за психиката и за синтеза на витамин D, си остават един от най-рисковите фактори за организма през лятото.

КОЖАТА Е НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ОРГАН в човешкото тяло и е външната "граница" на организма ни, която има нелеката задача да го защитава от целия спектър влияния на околната среда. Слънцето е главният виновник за нейното го преждевременно стареене - и за някои от най-опасните видове рак. Все повече лекари настояват, че защитата от слънчевите лъчи трябва да се взема по-сериозно от обикновеното внимание да не изгорим като рак. Ултравиолетовите лъчи в състава на слънчевата светлина, които именно са

вредни за нас, са три вида: А, В и С, но само UVA и UVB имат значение, защото UVC обикновено са блокирани от озоновия слой на Земята.

UVA ИМАТ НАЙ-ДЪЛГА ВЪЛНА, така че може да достигнат до средните слоеве на кожата. Именно от тях зависи голяма част от еластичността, издръжливостта и здравината на кожата, така че ако междинните нива бъдат увредени, е вероятно стареенето на кожата да се ускори. UVA лъчите също така помагат и да хванете тен. Те карат клетките по повърхностния слой на кожата да започнат производство на меланин, който е отговорен за по-тъмния загар.

UVB ЛЪЧИТЕ ИМАТ ПО-КЪСИ ВЪЛНИ И НЕ ПРОНИКВАТ по-далеч от най-външния слой на кожата. Те могат да причинят изгаряне и да доведат до меланом - рак

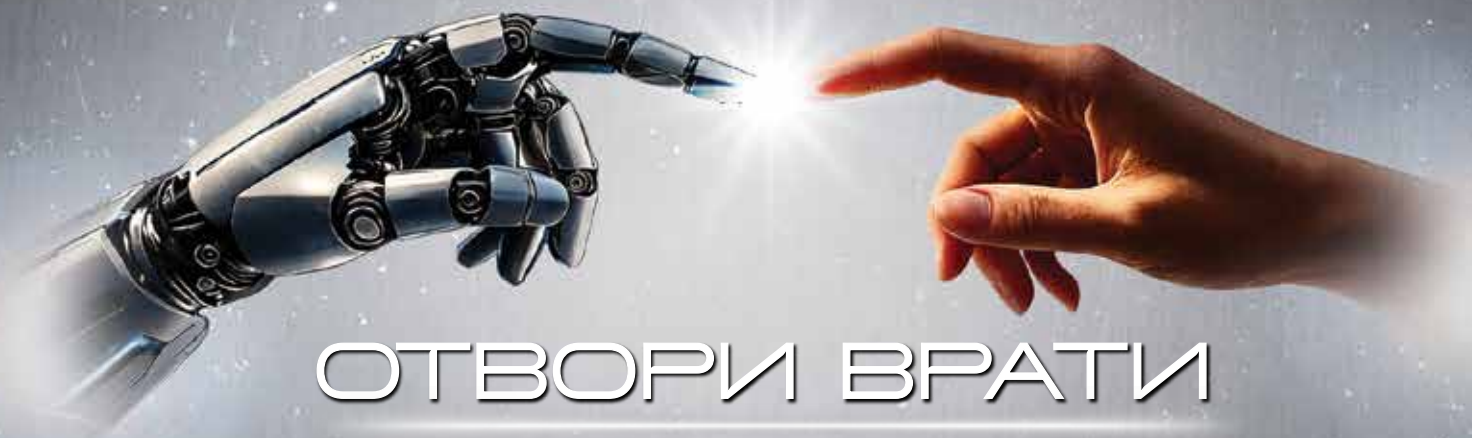
на кожата. Обикновено UVB се смята за по-опасни, но е добре да се предпазвате и от двете. Тук идва ред на популярното съкращение SPF, което означава слънцезащитен фактор (Sun Protection Factor). Числата са индикация за това, колко повече време може да стоите на слънце, след като сте се намазали, без да изгорите, отколкото ако сте без никаква защита. Така например със SPF 15 може да стоите на слънце 15 пъти по-дълго, отколкото ако нямате нанесен продукт. Със SPF 30 времето е двойно по-дълго, отколкото с SPF 15 и т.н. Важно е да се отбележи, че тези числа не ви казват колко дълго продуктът остава върху кожата ви всъщност. Времето между две нанасяния не бива да е повече от два часа или до момента, в който се подсушите след плуване или спорт. Обезкуражаващата истина е, че ефективността на слънцезащитния фактор отслабва бързо.

ОТДЕЛНИТЕ НИВА НА СЛЪНЦЕЗАЩИТНИЯ ФАКТОР носят и друго послание, а именно – каква защита като цяло предлагат. Така например SPF 15 предпазва от около 93% от вредните ултравиолетови лъчи, при условие, че е нанесен правилно. SPF 30 блокира 97%, SPF 50 – 98%, а SPF 100 – 99%. Затова повечето специалисти препоръчват да се ползват продукти със слънцезащитен фактор поне 30.

СЛЪНЦЕЗАЩИТНИТЕ ПРОДУКТИ могат да бъдат минерални или химически, или пък комбинация от двете. Обикновено тези, които лесно се абсорбират от кожата, са химически, а минералните правят кожата матова, като я покриват с тънък слой. Химическите съставки блокират UV лъчите, като ги абсорбират и неутрализират, така че да не могат да навредят на кожата ви. Най-често използваните вещества са авобензон, октисалат, оксибензон и хомосалат. Те могат да навлязат в кръвообращението и следи от тях да бъдат открити дори няколко седмици след нанасяне на продукта. Поради това мнозина са скептични към химическите слънцезащитни продукти. Въпреки това те се ползват от десетилетия без данни за кой знае какви странични ефекти.

МИНЕРАЛНИТЕ ПРОДУКТИ просто стоят като щит върху кожата и не позволяват на UV лъчите да проникнат. Те обикновено съдържат цинков или титаниев диоксид. Като цяло, трябва да нанасяте слънцезащитен продукт 30 минути преди излагане на слънце, защото може да е нужно време продуктът да поспе и да осигури пълна защита. За цялото тяло е достатъчно количество колкото една малка чашка. ■

ОТВОРИ ВРАТИ

ЕСТЕТИЧНА КЛИНИКА ЕО ДЕНТ
OPENED ITS DOORS AESTHETIC CLINIC EO DENT

EO Dent
DENTAL CLINIC

УСМИВКИ ОТ
БЪДЕЩЕТО!

SMILES FROM THE FUTURE!

SOFIA / 11 ARSENALSKI BLVD. 8TH FLOOR

ЛЕЧЕНИЕ С ЛАЗЕР
ДЕНТАЛНА ЕСТЕТИКА
ИМПЛАНТОЛОГИЯ
ОРАЛНА ХИРУРГИЯ
ПАРОДОНТОЛОГИЯ
ДЕТСКА ДЕНТАЛНА МЕДИЦИНА
ОРТОДОНТИЯ
ОРТОПЕДИЯ
ФИЗИОТЕРАПИЯ
АЛЕРГОЛОГИЯ

LASER TREATMENT
DENTAL ESTHETICS
IMPLANTOLOGY
ORAL SURGERY
PERIODONTOLOGY
CHILDRENS DENTISTRY
ORTHODONTICS
ORTHOPEDY
PHYSIOTHERAPY
ALLERGOLOGY

SUN PROTECTION: WHY, WHEN, AND HOW MUCH?

Everything You Need to Know Before Heading to the Beach

By DIMITRINA ASENOVA / Photography iSTOCK

After the long winter and rainy spring, we realize that any criticism of the sun will be taken with a grain of salt. But the sun's rays, no matter how beneficial they are for the psyche and for the synthesis of vitamin D, remain one of the most risky factors for the body in the summer.

THE SKIN IS THE LARGEST ORGAN in the human body. It is the external "border" of our body, which has the difficult task of protecting it from the entire spectrum of environmental influences. The sun is the main culprit for its premature ageing - and for

some of the most dangerous types of cancer. More and more doctors insist that sun protection should be taken more seriously than the usual care not to burn like roast beef.

The ultraviolet rays in sunlight that are harmful to us are of three types: A, B and C, but only UVA and UVB matter because the Earth's ozone layer usually blocks UVC.

UVA has the longest wavelength, so it can reach the middle layers of the skin. These layers are responsible for the elasticity, durability and strength of the skin, so if they are damaged, skin ageing is more likely to

accelerate. UVA rays also help you get a tan. They cause cells under the surface layer of the skin to start producing melanin, which is responsible for a darker tan.

UVB RAYS HAVE SHORTER wavelength and do not penetrate further than the outermost layer of the skin. They can cause burns and lead to melanoma - skin cancer. UVB is usually considered more dangerous, but it is good to protect yourself from both. Here comes the popular abbreviation SPF, which stands for Sun Protection Factor. The numbers are an indication of how much longer you can stay in the sun after applying sunscreen without burning, compared to if you were unprotected. For example, with SPF 15, you can stay in the sun 15 times longer than if you had not applied the product. With SPF 30, the time is twice as long as with SPF 15, and so on. It is important to note that these numbers do not tell you how long the product actually stays on your skin. The time between two applications should not be more than two hours, or until you dry off after swimming or exercising. The discouraging truth is that the effectiveness of the sunscreen factor weakens quickly.

THE INDIVIDUAL SUN PROTECTION FACTOR levels also carry another message, namely, what protection they offer overall. For example, SPF 15 protects against about 93% of harmful UV rays, provided that it is applied correctly. SPF 30 blocks 97%, SPF 50 - 98%, and SPF 100 - 99%. That is why most experts recommend using products with an SPF of at least 30.

SUNSCREENS can be mineral or chemical, or a combination of the two. Usually, those that are easily absorbed by the skin are chemical, while mineral ones make the skin matte by covering it with a thin layer. Chemical ingredients block UV rays by absorbing and neutralizing them so that they cannot harm your skin. The most commonly used substances are avobenzone, octisalate, oxybenzone and homosalate. They can enter the bloodstream and traces of them can be detected even several weeks after applying the product. For this reason, many are skeptical of chemical sunscreens. However, they have been used for decades without any known side effects.

MINERAL PRODUCTS simply sit on the skin as a shield and block UV rays. They usually contain zinc or titanium dioxide. In general, you should apply sunscreen 30 minutes before sun exposure, as it may take time for the product to absorb and provide full protection. A small cup is enough for the entire body. ■

Д-Р АНГЕЛ РАДЕВ: „СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ НИ ПОЗВОЛЯВАТ С МИНИМАЛНА НАМЕСА ДА ПОСТИГНЕМ МАКСИМАЛЕН РЕЗУЛТАТ“

ВЕНОЗЕН
ЛАЗЕРЕН
ЦЕНТЪР

Д-р Радев, казвате, че технологиите не просто променят медицината и работата на лекарите, а цялата философия на лечение – как?

Да, действително технологиите не просто промениха инструментите, с които работим – те промениха радикално подхода и самата философия на лечение. През последните години се наложи т.нар. минималноинвазивен подход, основан на медицината на доказателствата. Ако преди се мислеше как пациентът да бъде опериран, днес вече мислим как да го излекуваме без операция и с минимален дискомфорт. От фокус основно върху болестта преминахме към фокус и върху по-бързото възстановяване, комфорта и качеството на живот на пациента. Високите технологии ни позволиха да бъдем едновременно по-прецизни и по-щадящи, без да травмираме излишно пациента.

Вие сте специализиран във венозната медицина. Връщайки лентата назад преди 15-20 години, какво се промени?

Разликата е огромна. Преди 20 години лечението на разширени вени означаваше операция, разрези, шевове, обезобразяващи белези и дълго възстановяване. Пациентите идваха със страх, защото знаеха, че ги очаква нещо тежко. Днес сме в съвсем различна епоха – благодарение на съвременните методи за лечение можем да постигнем много по-добри резултати без хирургическа намеса. Процедурите се извършват амбулаторно и без необходимост от болничен престой. Казано накратко – при лечението на разширени вени преминахме от старата хирургия към високотехнологична и прецизна медицина, при която възстановяването и качеството на живот са също толкова важни, колкото и самият лечебен резултат.

Какво можете да правите по-добре сега? Какво преди не можеше да се прави, но вече може?

Днес можем да направим неща, които преди звучаха немислимо. Успяваме с минимална намеса да постигнем максимален резултат, тъй като разполагаме с технологии и експертиза, благодарение на които можем да лекуваме увредени вени за по-малко от час - без операция и само с местна упойка. Благодарение на комбинацията от лазерни и ултразвукови технологии, както и на добавената реалност всичко се извършва с много голяма прецизност и минимален риск от усложнения, което в миналото не беше така.

Обикновено ходим на лекар със страх и притеснение – новите технологии дават ли повече сигурност?

Притеснението и страхът от неизвестното в някаква степен винаги ги има, но за мен един от най-удовлетворяващите моменти е когато след лечението пациентите ни с удивление попитат: „Ама това ли беше?“. Днес технологиите дават сигурност, но истинското доверие не идва само от машините – то идва и от човешкото отношение. Те имат още по-голям смисъл само когато зад тях стои и човечност. Именно комбинацията от двете променя преживяването на пациента – от страх към спокойствие, от несигурност към увереност и комфорт.

Процесът на възстановяване и естетиката също са важни – обръща ли се внимание на това?

Да, абсолютно. В съвременната медицина вече не е достатъчно просто да излекуваш пациента – важно е да обърнем внимание и на това как се чувства, как изглежда след проведеното лечение и колко бързо се връща към нормалния си начин на живот. При нашите пациенти възстановяването е изключително кратко. Вярвам, че модерното лечение трябва да оставя не само здраво тяло, но и добро самочувствие и качество на живот. Пациентът трябва да си тръгва не само без болка, а и с увереност и спокойствие.

КОГАТО АВТОМОБИЛЪТ СЕ ПРЕВЪРНЕ В ИЗКУСТВО

WHEN CAR BECOMES ART

По света има хиляди събития за класически автомобили - включително и две дузини в България. Но най-престижното, без какъвто съмнение, е Конкурсът за елегантност във Вила Д'Есте, на езерото Комо. Основан още през 1929 година, конкурсът преживява златния си век през 30-те, позагубва се през 50-те и после е възроден през 1999 с намесата на BMW. Тазгодишното издание отново събра някои от най-ценните и с най-богата история автомобили на планетата. Част от тях ви представяме тук.

There are thousands of classic car events around the world - including two dozen in Bulgaria. But the most prestigious, without a doubt, is the Concours d'Elegance in Villa D'Este, on Lake Como. Founded in 1929, the competition experienced its golden age in the 1930s, was lost in the 1950s and was then revived in 1999 with the intervention of BMW. This year's edition once again brought together some of the most valuable and historically rich cars on the planet. We present some of them here.

Mercedes-Benz 300 SL Roadster. Роудстър версията на легендарния Gullwing Coupe се появява през 1957 и остава в производство до 1963. Парадоксално, най-ценени от познавачите са именно най-късните серии. Тази конкретна кола, която спечели Златната купа (Coppa d'Oro) във Вила д'Есте, е една от последните произведени и още е в оригиналното си състояние, включително с оригиналната боя. The roadster version of the legendary Gullwing Coupe appeared in 1957 and remained in production until 1963. Paradoxically, it is the latest series that is most appreciated by connoisseurs. This particular car, which won the Coppa d'Oro at Villa d'Este, is one of the last produced and is still in its original condition, including the original paint.

BMW 328 Bugelfalte. В края на 30-те са произведени едва 464 бройки от BMW 328, но никога не е толкова важна като тази, наречена Bugelfalte. Този роудстър е създаден специално за нуждите на развоения отдел на BMW и участва в последното Mille Miglia преди войната. През 1945 колата е иззета от съветските войски, откарана в Москва и преходена за лично ползване на Артём Микоян, съзателя на изстребителите МиГ. През 1972 наследниците му я разменят за нова Лада. Сега спечели Best of Show във Вила d'Este

In the late 1930s, only 464 units of BMW 328 were produced, but none is as important as the one called Bugelfalte. This roadster was created specifically for the needs of BMW's development department and took part in the last pre-war Mille Miglia.

In 1945, the car was seized by Soviet troops, taken to Moscow and given to Artem Mikoyan, the creator of the MiG fighter jet, for personal use. In 1972, his heirs exchanged it for a new Lada. In 2026, it own Best of Show award at Villa d'Este

Журиро, начело с бившия дизайнер на Pininfarina Лоренцо Рамачоти, в действие
The jury, led by former Pininfarina designer Lorenzo Ramacciotti, in action

Ferrari 250 GTO. Най-удивителното при тази състезателна машина от 1962 не са моментите, когато е била на върха, а моментите, когато е била на дъното. След няколко състезания в Европа, колата е продадена в Америка, после дарена на една гимназия, и накрая забравена зад плевня в Охайо за 15 години. В края на 80-те години е открита по чиста случайност, откупена и детайлно реставрирана. Днес струва около 60 милиона евро.

Ferrari 250 GTO. The most amazing thing about this 1962 racing machine is not its highs, but its lows. After a few races in Europe, the car was sold in America, then donated to a high school, and finally forgotten behind a barn in Ohio for 15 years. In the late 1980s, it was discovered by chance, bought back and meticulously restored. Today it is worth around €60 million.

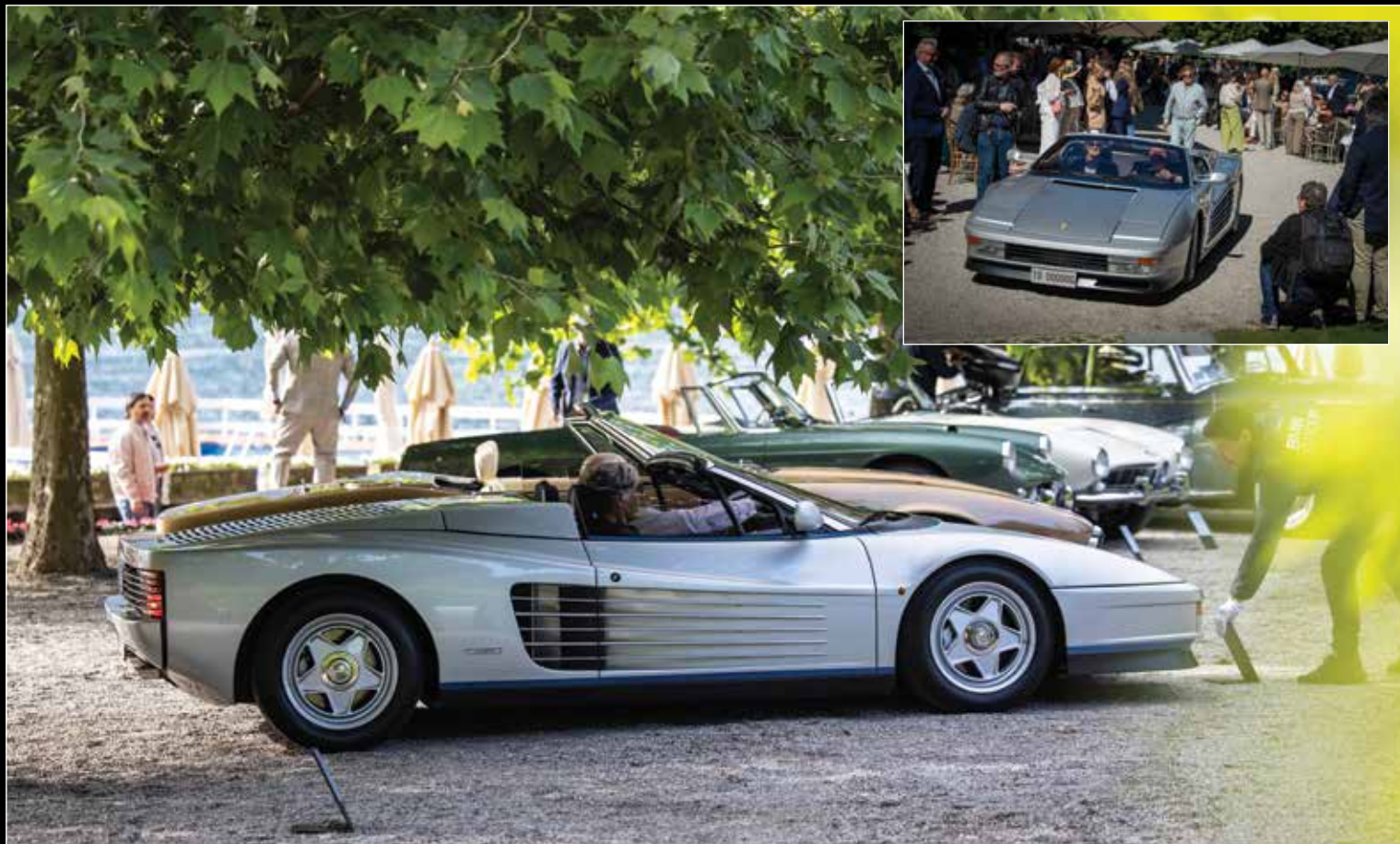

SPA Tipo 23
 Компанията S.P.A. не съществува от цял век - и жалко, защото, ако се съди по този екземпляр, тя е правела едни от най-здравите коли в историята. Този Tipo 23 е поръчан от едно пиемонтско семейство през 1923 и остава в негово притежание до 2024 - 101 години без няколко седмици. През годините е бил ремонтиран, естествено, но си остава в изцяло оригинално състояние - включително с оригиналния интериор, оригиналните номера и дори оригиналната боя. 103 години по-късно!
 The company S.P.A. has been out of business for a century - and that's a shame, because, judging by this example, it made some of the most robust cars in history. This Tipo 23 was ordered by a Piedmontese family in 1923 and will remain in their possession until 2024, for 101 years and a few weeks. It has been repaired over the years, of course, but remains in completely original condition - including the original interior, original numbers and even the original paint. 103 years later!

DeTomaso Mangusta

Bugatti EB110

Ferrari Testarossa
 Най-необикновената Testarossa е произведена от Ferrari като подарък за много специален човек: собственика на Fiat Джани Аниели. Затова е и боядисана в сребристо - като всички останали негови автомобили. Понеже Аниели има проблеми с левия си крак в резултат на една тежка катастрофа през 50-те години, инженерите на Ferrari добавят тук специален автоматичен съединител, включван с бутон.
 The most extraordinary Testarossa was produced by Ferrari as a gift for a very special person: Fiat owner Gianni Agnelli. That's why it's painted silver - like all his other cars. Because Agnelli had problems with his left leg as a result of a serious accident in the 1950s, Ferrari engineers added a special automatic clutch, activated by a button.

BMW Vision Alpina: Този ефектен прототип бе представен от BMW в чест на окончателното придобиване на марката Alpina
 BMW Vision Alpina: This spectacular prototype was presented by BMW to celebrate the final acquisition of the Alpina brand

BMW M1 - специална версия на суперколата, направена като подарък за Йохен Неерсплах, основателя на M-поделението
 BMW M1 - a special version of the supercar, made as a gift for Jochen Neerspach, the founder of the M division

Pegasso Z-102 Touring - изключително рядък испански спортен автомобил, произведен само в 83 бройки малко след Втората световна война
 Pegasso Z-102 Touring - an extremely rare Spanish sports car, produced in only 83 units shortly after World War II

Jaguar XJ220 - най-бързата кола в света в началото на 90-те, преди да се появи McLaren F1
Jaguar XJ220 - the fastest car in the world in the early 90s, before the McLaren F1 appeared

Isotta Fraschini 8C Monterosa. Допреди Втората световна война, Isotta Fraschini е най-големият конкурент на Rolls-Royce на върха в автомобилната пирамида. След войната, компанията се опитва да се възроди с 8C Monterosa - много напредничав автомобил с V8, дело на Аурелио Лампреди. За съжаление са произведени само пет прототипа от този модел, преди финансовите дела на компанията да се влошат безвъзвратно.
Isotta Fraschini 8C Monterosa. Until World War II, Isotta Fraschini was the biggest competitor to Rolls-Royce at the top of the automotive pyramid. After the war, the company tried to revive itself with the 8C Monterosa - a very progressive V8 car, designed by Aurelio Lampredi. Unfortunately, only five prototypes of this model were produced before the company's financial affairs deteriorated irreparably.

Mercedes CLK GTR

АГЕНТ ПОД ПРИКРИТИЕ

Новият Nissan Micra не е точно японски, и всъщност дори не е Nissan - което не ни попречи да го харесаме

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА, NISSAN

Мicra е една от най-успешните малки градски коли от Япония. Но чисто новото ѝ шесто поколение ни най-малко не е японско. И даже не е точно Nissan. Достатъчно е да го видите в профил, за да се сетите, че това е всъщност Renault 5 e-tech с нов дизайн на фаровете и броните. Феновете на Япония вероятно вече са готови да захвърлят гневно сушито си, ядосани от тази загуба на идентичност. Но това ще е прибрзано по две причини.

ПЪРВАТА ПРИЧИНА Е, ЧЕ MICRA, при всичките си успехи, никога не е имала кой знае

каква идентичност. Първото ѝ поколение бе с дизайн, създаден отначало за Fiat Uno и отхвърлен от италианците като твърде скучен. Второто поколение направи модела популярен в Европа с комбинацията от ниска цена и висока надеждност. Но се обзалагам, че в момента се мъчите да се сетите как изглеждаше. Третото поколение се опита да въведе малко по-отличителен дизайн, но едно изследване показва, че социалната група, която най-много го харесва, са жените над 55-годишна възраст. След което нещата тръгнаха наистина наголу за този автомобил. Настъпи SUV манията в Европа и горката Micra бе принудена да

си събере багажа от завода в Съндърланд, за да освободи място за новия Juice. Четвъртото поколение на суперминито се правеше в Индия и нямаше кой знае какви козове за пред европейските купувачи. После петото поколение се завърна в Европа, но като технологичен братовчед на Renault Clio, произвеждан от французите във Флен.

ТАКА ЧЕ, КАКТО ВИЖДАТЕ, всякакви жалвания от загубената японската идентичност са в най-добрия случай силно закъснели. Втората причина да не се оплакваме от новата Micra е, че макар тя да има същата платформа, задвижване, ба-

тери и интериорни системи като Renault 5, двете коли далеч не са еднакви.

Разликите в дизайна се виждат с просто око. Ние много харесваме новото Renault 5, което безскрупулно, но и много талантливо осребрява носталгията ни. Но Micra е за хората, които искат да гледат напред, а не назад.

Кръглите очертания на фаровете отпреди трябвало да намекват за третото поколение. Всъщност повече напомнят на героиня от японска анимация - нали се сещате, онези, чиито очи заемат две трети от лицето им. Изобщо шестата Micra може да се определи с гума, която никога

не сме използвали за първите пет: секси. От промените в дизайна има и по-практични ползи. Освободени от ретро зависимостите, стилистите на Nissan са постигнали малко по-добра аеродинамика. Което означава и малко повече пробег с едно зареждане. Micra е с 5 сантиметра по-дълга от Renault 5, и с над 2 см по-широка.

Недеите обаче да очаквате тези добавени сантиметри да ви дават повече място вътре, или повече товарен обем. Багажникът тук е същият като в петицата - 326 литра. Което пак е с 6 повече от първите поколения на Ford Focus.

В ИНТЕРИОРА НЯМА СЪЩЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ спрямо Renault 5, ако не броим малко по-сгържаните цветове. Което не е непременно лошо. Информационната система е базирана на услугите на Google, така че имате не само въграден Google Maps, но и достъп до десетки приложения през Google Play магазина.

Също толкова познато ще ви се стори и задвижването: с един синхронен електромотор без постоянен магнит, монтиран на предната ос и свързан с колелата чрез едностепенна трансмисия. Енергията идва от батерия, която може да е литий-желязофосфатна, с капацитет 40 kWh,

или литиево-йонна с NMC химия и 52 кВтч. Всъщност като шаси и задвижване Micra е толкова близка до Renault 5, че нямаше нужда дори да минава краш тестовете на EuroNCAP - организацията ѝ присъди същите пет звезди като на френския модел. В този сегмент не са много автомобилите, които имат независимо, многозвенно задно очакване. Освен това Micra, в особения свят на електромобилите, минава за доста лека - по-малко от тон и половина. Кое, съчетано с батерията в по-добрата и снижена в резултат център на тежестта, означава много добро пътно поведение. Дори на планински път със завои. Micra не е чак смайващо бърза - 8 секунди от 0 до 100 км/ч, но има светкавично ускорение и удивителна стабилност, благодарение и на изнесените към краищата колела. На моменти може да се почувствате като в спортен автомобил.

КОЛАТА, КОЯТО ТЕСТВАМЕ, е с по-голямата от двете батерии, с 52 кВтч капацитет. На теория той е достатъчен за 415 км - със 7 км повече от аналогичното Renault 5. В реалния живот, в един доста хладен майски ден, ни стигна за около 350 км. По-голямата батерия може да се зарежда с до 100 киловата на бърза зарядна станция, което ви дава от 10 до 80% заряд за точно 30 минути.

Освен това всички версии имат сериен термопомпа, така че дори през зимата обхватът няма да спада твърде много. Батерията е и най-доброто напомняне за специалната роля, която тази японска компания изигра за настъпването на електрическата ера. В наши дни сме склонни да го забравяме, но Nissan всъщност беше пионерът в електрическата мобилност. Компанията, която имаше сериен модел на пазара, още преди Tesla да направи Model S, и по времето, когато всички останали смятаха това за екстравагантна лудост на Карлос Гон. Micra е и една от съвсем малкото електрически коли на пазара в момента, в която батерията не е нито китайска, нито корейска. Nissan и Рено ползват батерии от японския си партньор AESC - не толкова голяма компания, но с много добра репутация. Всъщност AESC има един от най-ниските проценти на дефекти от всички производители в този сегмент. А на времето компанията започна като джойнт-венчър на Nissan, преди да се отдели. Излиза, че закачливите изображения на планината Фуджи, които японците са пръснали из интериора на тази кола, не са чак толкова незаслужени, колкото си мислехме отначало. Тази Micra си има и своите японски корени.

КЪМ КРАЯ Е ВРЕМЕ ДА СПОМЕНЕМ на бързо и цените: 28 500 евро за базовата

Nissan Micra

150

к. с. максимална мощност
hp maximum power

245

Нм максимален въртящ момент
Nm maximum torque

8.0

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

415

км пробег (WLTP)
km range (WLTP)

версия с малката батерия, почти 34,000 евро за средно ниво на оборудване с голямата батерия, и 36,000 евро за нашата тестова кола в ниво Evolve. На пазара ще намерите и доста по-евтини електрически градски коли - примерно от Stellantis. Но Micra вече не се мери с тях. Камо дизайн, качество на изработка и динамика, тази кола е конкурент по-скоро на Mini. Напълно разбираме икономическата логика, която подтикна японците да използват Renault 5 като основа. Говорим за сегмент, който е силен основно в Европа, в който конкуренцията е жестока, а маржовете на печалба - относително малки. На феновете на марката, разбира се, слабо им пука за икономическата логика и печалбата на Nissan. Но те могат да простят това решение по една друга причина: тази Micra, без всякакво съмнение, е най-добрата до момента. ■

А ТИ КАКВО ЧАКАШ

Взemi ипотечен кредит

ДОМ ЗА ТЕБ.

Времето е сега.

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

UNDERCOVER AGENT

The new Nissan Micra is not exactly Japanese, and in fact it is not even a Nissan - which did not prevent us from liking it

By KONSTANTIN TOMOV / Photography NISSAN

The Micra is one of the most successful small city cars from Japan. But its brand-new sixth generation is not Japanese in the least. And it is not even exactly a Nissan. You only need to see it in profile to realise that it is actually a Renault 5 e-tech with a new design of the headlights and bumpers. Fans of the Japanese car are probably already ready to throw away their sushi in anger, indignant at this loss of identity. But that would be hasty for two reasons.

THE FIRST REASON IS THAT THE MICRA, for all its success, never had much of an identity. Its first generation had a design originally created for the Fiat Uno and rejected by the

Italians as too boring. The second generation made the model popular in Europe with its combination of low price and high reliability. But I bet you're struggling to remember what it looked like right now. The third generation tried to introduce a slightly more distinctive design, but a study showed that the social group that liked it the most were women over 55. After that, things really went downhill for the car. The SUV craze hit Europe, and the poor Micra was forced to pack up its bags from the Sunderland factory to make way for the new Juke. The fourth generation of the supermini was made in India and didn't have much to tempt European buyers with. Then the fifth generation returned to Europe, but as a technological cousin of the

Renault Clio, built by the French in Flins.

So, as you can see, any complaints about the loss of Japanese authenticity are long overdue at best. The second reason not to complain about the new Micra is that while it shares the same platform, drivetrain, batteries and interior systems as the Renault 5, the two cars are far from identical.

THE DESIGN DIFFERENCES ARE VISIBLE to the naked eye. We really like the new Renault 5, which unscrupulously but very talentedly cashes in on our nostalgia. But the Micra is for people who want to look forward, not backwards.

ОТДАЙ СЕ НА ЛЯТНО СПОКОЙСТВИЕ

Застраховка „Защитен дом“
с 40% отстъпка.

Армеец

Винаги с Вас!

Застраховка „Защитен дом“ от ЗАД „Армеец“ осигурява пълно застрахователно покритие на движимо и недвижимо имущество срещу:

- Пожар, мълния, експлозия
- Природни бедствия
- Земеотресение
- Аварии от ВиК
- Късо съединение и токов удар
- Кражба и грабеж, злоумишлени действия на трети лица (вандализъм)
- Други рискове, в зависимост от конкретните нужди на застрахования.

Застраховка „Защитен дом“ е на промоционална лятна цена с 40% допълнителна отстъпка от 1 юни до 30 септември 2026 г.

За повече информация посетете интернет страницата на дружеството www.armeec.bg или се обадете на националния ни номер 0700 1 39 39.

The round outlines of the headlights at the front should hint at the third generation. In fact, they are more reminiscent of a Japanese anime heroine - you know, the ones whose eyes take up two-thirds of their face. In general, the sixth Micra can be described with a word that we never used for the first five: sexy.

There are also more practical benefits from the design changes. Freed from retro addictions, Nissan stylists have achieved slightly better aerodynamics. This also means a little more mileage on a single charge. The Micra is 5 centimetres longer than the Renault 5, and over 2 cm wider.

However, don't expect these added centimetres to give you more space inside, or more cargo volume. The trunk here is the same as in the R5 - 326 litres. Which is still 6 more than the first generation of the Ford Focus.

THERE ARE NO SIGNIFICANT CHANGES in the interior compared to the Renault 5, if we don't count the slightly more restrained colours (not necessarily a bad thing). The information system is based on Google services, so you have not only built-in Google Maps, but also access to dozens of apps through the Google Play store.

The drive will seem equally familiar to you: with a single synchronous electric motor without a permanent magnet, mounted on the front axle and connected to the wheels via a single-speed transmission. The energy comes from a battery, which can be lithium-iron phosphate, with a capacity of 40 kWh, or lithium-ion with NMC chemistry and 52 kWh. In fact, in terms of chassis and drive, the Micra is so close to the R5 that it didn't even need to pass the EuroNCAP crash tests - the organisation awarded it the same five stars as the French model.

IN THIS SEGMENT, THERE ARE NOT MANY CARS that have an independent, multi-link rear suspension. In addition, the Micra, in the special world of electric cars, is considered quite lightweight - less than a ton and a half. This, combined with the battery in the floor and the resulting lower centre of gravity, means very good road behaviour. Even on a mountain road with bends.

The Micra is not amazingly fast - 8 seconds from 0 to 100 km/h, but it has lightning-fast acceleration from a standstill and amazing stability, thanks to the wheels that are pushed to the corners. At times, you can feel like you are in a sports car.

The car we are testing has the larger of the two batteries, with a 52 kWh capacity. In theory, it is enough for 415 km - 7 km more than the similar Renault 5. In real life, on a rather cool May day, it lasted us about 350 km. The larger battery can be charged at up to 100 kilowatts at a fast charger, giving you a 10 to 80% charge in just

30 minutes.

In addition, all versions have a heat pump as standard, so even in winter, the range will not drop too much.

THE BATTERY IS ALSO THE BEST REMINDER of the special role that this Japanese company played in the advent of the electric age. Nowadays, we tend to forget it, but Nissan was actually the pioneer of electric mobility. They had a series model on the market, even before Tesla made the Model S, and at a time when everyone else considered it an extravagant madness of Carlos Ghosn. The Micra is also one of the very few electric cars on the market at the moment, where the battery is neither Chinese nor Korean. Nissan and Renault use batteries from their Japanese partner AESC - a not-so-big company, but with a very good reputation. In fact, AESC has one of the lowest defect rates of all manufacturers in this segment. It started as a joint venture with Nissan before it spun off. It turns out that the catchy Mount Fuji images that the Japanese have sprinkled throughout the interior of this car are not as undeserved

as we first thought. This Micra has its Japanese roots.

FINALLY, IT'S TIME TO QUICKLY MENTION the prices: 28,500 euros for the base version with the small battery, almost 34,000 euros for the mid-level trim with the large battery, and 36,000 euros for our test car in the Evolve trim level. You will also find much cheaper electric city cars on the market - for example, from Stellantis. But the Micra is no longer comparable to them. In terms of design, build quality and dynamics, this car is more of a competitor to the Mini.

We fully understand the economic logic that prompted the Japanese to use the Renault 5 as a basis. We are talking about a segment that is strong mainly in Europe, where competition is fierce, and profit margins are relatively small. Fans of the brand, of course, care little about the economic logic and profit of Nissan. But they can forgive this decision for another reason: this Micra is, without a doubt, the best one yet. ■

106 | **ЪГЪЛЧЕТО НА КАРТАТА**
THE CORNER OF THE MAP

90 | **МАЛКИ РАДОСТИ**
LITTLE WONDERS

114 | **ПИПЕРЪТ-САМОЗВАНЕЦ**
THE IMPOSTOR PEPPER

АФИШ

ФАНТАСТИКА

ДЕНЯТ НА ИСТИНАТА // Старият майстор Стивън Спилъбърг се връща към една от най-ранните и любими свои теми: контактите с извънземни. Трейлърите съзнателно не разкриха много детайли, но разбрахме достатъчно ясно, че става дума за пришълци, които се крият сред нас. Сценарист е Дейвид Кеп (Джурасик парк, Пътят на Карлито, Война на световните), а в ролите са Емили Блънт, Колин Фърт, Уайът Ръсел, Джош О'Конър. Това е първият филм за Спилъбърг от 4 години насам (от полуавтобиографичния "Семейство Фейбълман").

В кината от 12 юни

ДЖАЗ

МАРКО МЕСКИДА // Определен от мнозина като наследника на Кит Джарет, испанският пианист Марко Мескида е едно от най-свежите имена на европейската джаз сцена напоследък. Имахме удоволствието да го чуем соло в София през 2021, а сега роленият на Менорка музикант идва с триото си (Мартин Мелендес - чело и Алеиш Тобиас - перкусия), и с новия си албум Tactil, плод на над 10-годишното партньорство и взаимно допълване между тримата.

18 юни, София, кино "Люмьер"

АНИМАЦИЯ

ИГРАТА НА ИГРАЧКИТЕ 5 // При други поредици създаването дори на три епизода обикновено надхвърля възможностите на сценаристите. Но създателите на "Играта на играчките" досега не са ни разочаровали. В петата част познатите ни приятели Уди, Бъз Светлинна година и останалите ще се изправят пред най-страшния си съперник до момента - новите технологии (в лицето на един таблет). Кои ще надделе в битката за вниманието на децата? Конан О'Брайън се присъединява към екипа актьори, озвучаващи персонажите, начело с Том Хенкс и Тим Алън. За жалост това не се отнася до българските зрители.

В кината от 19 юни

EN

SCI-FI

DISCLOSURE DAY // Old master Steven Spielberg returns to one of his earliest and favorite themes: alien contact. The trailers deliberately did not reveal many details, but we understood clearly enough that we are talking about aliens hiding among us. The screenwriter is David Kepp (Jurassic Park, Carlito's Way, War of the Worlds), and the cast includes Emily Blunt, Colin Firth, Wyatt Russell, Josh O'Connor. This is Spielberg's first film in 4 years (since the semi-autobiographical "The Fablemans").

In theaters from June 12

JAZZ

MARCO MESQUIDA // Considered by many to be the successor to Keith Jarrett, Spanish pianist Marco Mesquida is one of the freshest names on the European jazz scene lately. We had the pleasure of hearing him solo in Sofia in 2021, and now the Menorcan-born musician comes with his trio (Martin Melendez - cello and Aleix Tobias - percussion), and with his new album Tactil, the fruit of over 10 years of partnership and mutual complementarity between the three.

June 18, Sofia, Lumiere Cinema

ANIMATION

TOY STORY 5 // In other series, creating even three episodes usually exceeds the capabilities of the screenwriters. But the creators of "Toy Story" have not disappointed us so far. In the fifth part, our familiar friends Woody, Buzz Lightyear and the rest will face their most formidable rival yet - new technologies (in the form of a tablet). Who will prevail in the battle for children's attention? Conan O'Brien joins the team of actors voicing the characters, led by Tom Hanks and Tim Allen. Unfortunately, this does not apply to Bulgarian viewers.

In theatres from June 19

POSTER

КЛАСИКА

МОЙЦА ЕРДМАН // Германското сопрано, прочуло се най-вече като изпълнителка на моцартови опери, ще гостува на Софийската филхармония с програма, която включва Неговършената симфония на Шуберт, Песни за сопран и оркестър от Рихард Щраус и ария „Ah! perfido“ от Бетовен. Ще дирижира нейният сънародник Кристоф Ешенбах, директор на 13 различни оркестъра в последните две десетилетия и носител на наградата Grammy.

25 юни, София, зала "България"

КИНО

КРИСТОФЪРИТЕ // Остроумна черна комедия с Йън Маккелън ("Властелинът на пръстените"), режисирана от Стивън Содърбърг ("Секс, лъжи и видео", "Бангата на Оушън")? Какъв по-хубав начин да посрещнем лятото? Героят на Маккелън е ексцентричен застаряващ художник, чиито деца кроят доста добри планове да го подмамят да довърши отдавна зарязана серия портрети (Кристофърите), за да ги продадат за много пари след смъртта му. В ролите са още Джеймс Кордън и Микаела Коел.

В кината от 19 юни

РОК

МАНДАЛОРЕЦЪТ И ГРОГУ // Феновете на "Междузвездни войни" най-после ще дочакат нов игрален филм от вселената на Джордж Лукас през май - първият след The Rise of Skywalker (2019). Замислен като продължение на сериала "Мандалорецът", филмът показва героя на Педро Паскал и ученика му Грогу като помощници на крехката Нова република след падането на империята. Сигърни Уийвър и Джъръми Алън Уайт ще им партнират на екрана.

София, Арена 8888, 1 юли

EN

CLASSICS

МОЙЦА ERDMANN // The German soprano, best known as a performer of Mozart operas, will be a guest at the Sofia Philharmonic with a program that includes Schubert's Unfinished Symphony, Songs for Soprano and Orchestra by Richard Strauss and the aria "Ah! perfido" by Beethoven. Her compatriot Christoph Eschenbach, director of 13 different orchestras in the last two decades and winner of a Grammy Award, will conduct.

June 25, Sofia, "Bulgaria" Hall

MOVIES

THE CHRISTOPHERS // A witty black comedy starring Ian McKellen ("The Lord of the Rings"), directed by Steven Soderbergh ("Sex, Lies and Video," "Traffic")? What better way to welcome summer? McKellen's character is an eccentric ageing artist whose children hatch some pretty dastardly plans to trick him into finishing a long-abandoned series of portraits (The Christophers) so they can sell them for a lot of money after his death. The cast also includes James Corden and Mikaela Coel.

In theaters from June 19

ROCK

DURAN DURAN // One of the greats of the 80s will finally step foot in Sofia - and practically in its classic lineup. Simon Le Bon, Nick Rhodes, John Taylor and Roger Taylor come with an entirely new and extremely spectacular (according to critics) show, in which they will remind us of some of their biggest hits, which brought them 100 million album sales and 2 Grammy Awards, they will present new material and some very unexpected covers.

Sofia, Arena 8888, July 1

ВАРНА ОТ СУТРИН ДО ВЕЧЕР

ДО 4 БЪРЗИ ПОЛЕТА ДНЕВНО ОТ/ДО СОФИЯ

Спести си времето и трафика и пътувай бързо и удобно до морето и обратно с България Еър!

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай сега на www.air.bg или в мобилното ни приложение.

СВЕТОВЕН ОПЕРЕН ЕЛИТ ВЪВ ВАРНА ПРЕЗ ЛЯТОТО

През юни, с началото на летния сезон, във Варна започва и 17-ото издание на фестивала Опера в Летния театър – формат, утвърден като притегателен център за артисти и публика от цял свят. В 19 вечери от 16 юни до 25 август жителите и гостите на града ще се насладят на опера, балет, концерти и мюзикъл от най-високо ниво.

Фестивалната програма тази година предлага незабравими срещи със световни звезди на операта. Публиката ще има привилегиата да се докосне до изкуството на носителите на оперни Осакри Сайоа Ернандес и Винченцо Костанцо (22.07), на изключителната белкантова прима Джесика Прам (8.08), както и до възхновяващото присъствие на Ермонела Яхо (29.07) – една от най-големите оперни диви на нашето време. Във Варна ще гостува и победителката в световния конкурс Опералия 2025 Екатеринбург Буачидзе (8.08). Сред звездните имена са водещите италиански тенори Рикардо Маси (8.08) и Франческо Мели (25.08), българската прима на европейската сцена Красимира Стоянова, водещото сопрано на Софийска опера Габриела Георгиева (23.07). Опера в Летния театър – Варна 2026 започва на 16 юни с премиерата на „Дон Карлос“ от Верди – мащабен и дълбоко въздействащ спектакъл в режисура на Нина Найденова, с диригент Григор Паликаров. Отличният солистичен състав включва Деян Вачков, Вале-

рий Георгиев, Йоана Железчева, Мария Радоева, Свилен Николов. Следващото заглавие в юнския афиш е хитовият мюзикъл „Красавицата и Звяра“ на 19 юни. Базиран на едноименния филм на Дисни, и реализиран в режисура на Петко Бонев, с диригент Страцимир Павлов, спектакълът е сред абсолютните фаворити на публиката от всички възрасти. Програмата продължава с премиерата на балета „Спартак“ на 24 юни. Творбата на Арам

Хачатурян е представена в пленителната хореография на Сергей Бобров, базирана на класиката на Григорович. Визуално и танцово пищен, балетният спектакъл разказва историята за въстанието на гладиаторите и робите, водено от тракиеца Спартак, и се базира на действителни събития от римската история. Спектакълът е съвместен проект на Държавна опера Варна и ММФ „Варненско лято“. Второто му представление за сезона е на 17 юли.

До края на лятото фестивалът продължава със силни оперни акценти, сред които са „Риголето“, „Турандот“ (стогодишнина от премиерата), специалната Вагнерова гала със сцени от „Валкюра“ и силен международен състав, „Норма“ от Белини – истински празник на белкантото, премиерната постановка на „Бал с маски“ от Верди. Премиерната мюзикълна гала със специалното участие на Орлин Павлов „Милион мечти“ ще представи най-доброто от жанра във Варненската опера за последните 12 години. Концертната програма на фестивала също предлага богато многообразие – от симфонични рок интерпретации в „The Best of Rock“ до възхновени от италианската и испанската музикална традиция вечери в „Музиката на Санремо“ и „Испански страсти“.

Пълната програма на фестивала е на Фејсбук страницата на Държавна опера Варна.

WORLD OPERA ELITE IN VARNA THIS SUMMER

In June, with the beginning of the summer season, the 17th edition of the Opera at the Summer Theatre festival begins in Varna – a format established as a magnet for artists and audiences from all over the world. In 19 evenings from June 16 to August 25, residents and guests of the city will enjoy opera, ballet, concerts, and musicals of the highest level.

The festival program this year offers unforgettable encounters with world opera stars. The audience will have the privilege of experiencing the art of Opera Oscar winners Saïoa Hernández and Vincenzo Costanzo (22.07), the exceptional bel canto prima Jessica Pratt (8.08), as well as the inspiring presence of Ermonela Jahovska (29.07) – one of the greatest opera divas of our time. Varna will also host the winner of the Operalia 2025 world competition, Ekaterine Buachidze (8.08). Among the stellar names are leading Italian tenors Riccardo Massi (8.08) and Francesco Meli (25.08), the Bulgarian prima of the European stage Krassimira Stoyanova, and the leading soprano of the Sofia National Opera, Gabriela Georgieva (23.07).

Opera at the Summer Theatre – Varna 2026 begins on June 16 with the premiere of Verdi's "Don Carlos" – a large-scale and deeply impactful production directed by Nina Naydenova, conducted by Grigor Palikarov. The excellent solo cast includes Deyan Vatchkov, Valeriy Georgiev, Joana

Zhelezcheva, Maria Radoeva, and Svilen Nikolov. The next title in the June program is the hit musical "Beauty and the Beast" on June 19. Based on the Disney film of the same name and realized under the direction of Petko Bonev, with conductor Stratsimir Pavlov, the show is among the absolute favorites of audiences of all ages. The program

continues with the premiere of the ballet "Spartacus" on June 24. Aram Khachaturian's work is presented in the captivating choreography of Sergey Bobrov, based on Grigorievich's classic. Visually and choreographically lavish, the ballet tells the story of the uprising of gladiators and slaves led by the Thracian Spartacus and is based on actual events from Roman history. The production is a joint project of the Varna State Opera and the "Varna Summer" International Music Festival. Its second performance for the season is on July 17. Until the end of the summer, the festival continues with strong opera highlights, among which are "Rigoletto," "Turandot" (centenary of the premiere), the special Wagner Gala with scenes from "Die Walküre" and a strong international cast, Bellini's "Norma" – a true celebration of bel canto, and the premiere production of Verdi's "Un ballo in maschera." The premiere Musical gala with the special participation of Orlin Pavlov, "A Million Dreams," will present the best of the genre at the Varna Opera from the last 12 years. The concert program of the festival also offers a rich variety – from symphonic rock interpretations in "The Best of Rock" to evenings inspired by Italian and Spanish musical traditions in "The Music of Sanremo" and "Spanish Magic."

The full festival program is available on the State Opera Varna Facebook page.

МАЛКИ РАДОСТИ LITTLE WONDERS

10 дестинации, където можете да избегнете капаните на глобализацията
в полза на автентичната местна кухня

10 of the most charming towns in Europe to visit instead
of the maddening metropolises

Текст КАЛИН НИКОЛОВ, КРИСТИНА НИГОХОСЯН / Фотография ISTOCK
By KALIN NIKOLOV, KRISTIN NIGOHOSSYAN / Photography ISTOCK

Човекът е човек, когато е на път, казваше големият български поет Пеню Пенев. Напоследък все повече от нас следват тази максима, както доказват и поредицата счупени рекорди за брой туристически пътувания в световен мащаб. 2026 вероятно ще гонесе ново най-добро постижение в тази област. Но това за съжаление значи, че популярни дестинации като Париж, Рим или Атина на моменти са буквално удавени от посетители - което води до по-високи цени, по-лошо обслужване и като цяло компромисно преживяване. Затова ви предлагаме десет по-компактни алтернативи - очарователни градчета, които също не остават напълно пощадени от туристическото цунами, но все пак са несравнимо по-спокойни.

A man is a man when he is on the road, said the great Bulgarian poet Penyo Penev. Lately, more and more of us have been following this philosophy, as evidenced by a series of record-breaking numbers of tourist trips worldwide. 2026 will probably bring a new best achievement in this area. But this unfortunately means that popular destinations such as Paris, Rome or Athens are at times literally drowned by visitors, which leads to higher prices, worse service and an overall compromised experience.

That is why we offer you ten more compact alternatives - charming towns that are not completely spared from the tourist tsunami, but are still incomparably calmer.

КОПРИВЩИЦА

Пловдив, културна столица на Европа за 2019 и, по всяка вероятност, най-старият все още обитаван град на континента, несъмнено заслужава внимание. Но ако искате да си починете от оживлението, можете да отскочите до Копривщица, на около 90 км в северозападна посока.

Това градче с едва 2500 жители е съхранило прекрасно атмосферата от българското Възраждане (XVIII-XIX век) и има цели 383 сгради, обявени за паметници на културата. Няколко интересни музея ще ви покажат какъв е бил животът на Балканите в онази епоха. Другото, което Копривщица е съхранила добре, е автентичната възрожденска кухня (прочутите местни специалитети са бръбой - тоест картофи - с месо, бохча тутманик и етреници, много специфични местни рогнини на сужука). А ако прекалите с храната, околностите на градчето предлагат няколко изумително красиви пешеходни маршрути, включително и до Богдан, най-висока връх в Средна гора. Веднъж на всеки пет години Копривщица е домакин и на великолепен международен фолклорен фестивал, но последното издание бе през 2025, така че ще трябва да почакаме за следващото.

KOPRIVSHITITSA

Plovdiv, the European Capital of Culture for 2019 and, in all likelihood, the oldest constantly inhabited city on the continent, is undoubtedly worth a visit. But if you want to take a break from the hustle and bustle, you can head to Koprivshtitsa, about 90 km to the northwest.

This town of just 2,500 inhabitants has beautifully preserved the atmosphere of the Bulgarian Renaissance (18th-19th centuries) and has 383 buildings declared cultural monuments. Several interesting museums will show you what life was like in the Balkans during that era. Another thing that Koprivshtitsa has preserved well is its authentic Renaissance cuisine (famous local specialties include braboy (potatoes with meat), bohcha tutmanik, and etrenitsi, very specific local relatives of sujuk).

And if you overindulge in the food, the town's surroundings offer several stunningly beautiful hiking trails, including one to Bogdan, the highest peak in Sredna Gora. Once every five years, Koprivshtitsa also hosts a magnificent international folklore festival, but the last edition was in 2025, so we'll have to wait a while for the next one.

АНСИ

Анси не е точно малко градче: столицата на департамента Савоя в югоизточна Франция е дом за над 125 000 души, от които 51,000 - в самия град, останалите в предградията. Но някак си тук липсват напрежението и изнервеността на големите градове. Анси е разположен на брега на едноименното - и поразително красиво - езеро, а течашката през стария град река се разделя на няколко живописни канала и обяснява сравненията с Венеция (другата прилика между двата града е пролетният фестивал с маски).

Тук обаче вместо застоялите канали и миризма на мухъл, които често развяват разходката из Венеция, имате кристално чиста алпийска вода, патици и лебеди. Романтичната атмосфера малко контрастира с местната кухня, която набляга на питателни и калорични ястия. Но пък тъкмо Анси е от малкото места извън Швейцария, които се гордеят със свое собствено фондю, приготвяно от прочутото местно сирене реблошон. Не пропускайте посещението и в шоколадовото ателие в центъра - щом опитате, ще разберете какво имаме предвид.

ANNECY

Anncy is not exactly a small town: the capital of the Savoie department in southeastern France is home to over 125,000 people, 51,000 of whom live in the city itself, the rest in the suburbs. But somehow, the tension and nervousness of big cities are absent here.

Anncy is located on the shores of the eponymous - and strikingly beautiful - lake, and the river flowing through the old town is divided into several picturesque canals, explaining the comparisons to Venice (the other similarity between the two cities is the spring mask festival). Here, however, instead of the stagnant canals and musty smell that often spoil a walk in Venice, you have crystal clear Alpine water, ducks and swans.

The romantic atmosphere contrasts a bit with the local cuisine, which emphasises nutritious and high-calorie dishes. But Anncy is one of the few places outside of Switzerland that boasts its own fondue, made from the famous local Reblochon cheese. Don't miss a visit to the chocolate workshop in the centre - once you try it, you'll know what we mean.

ВЕХЕР ДЕ ЛА ФРОНТЕРА

Севиля, Гранада и Ронда са класическите атракции за туристите в Андалусия, най-южната и най-интересна испанска провинция. Но понякога е по-приятно просто да зареете поглед из пейзажа и да се отбиете от пътя, когато видите нещо любопитно. Точно така постъпихме и ние преди десетина години, при вида на едно ослепително бяло градче, кацнало над един хълм над морето по пътя от Малага към Кадис.

Вежер де ла Фронтера (с население 13 000 души) е старинно градче, процъфтявало още под властта на маврите и повторно завладяно от християните при Фердинанд Кастилски през XIII век. В архитектурата се усеща ислямското влияние; в местната кухня пък, която можете да опитате в гузина приветливи и спокойни ресторантичета, се усеща близостта на морето. Както навсякъде в Испания, и тук седмицата на Великден е специално преживяване, а в 13:00 следобед на самото Възкресение по тесните улички се пускат два бика за допълнителни емоции. Във всички останали дни от годината това е спокойно, идилично градче. На площада можете да опитате автентично мароканско кафе, а от Мирадор де ла Кабухада се открива приказна гледка към градчето и Средиземно море.

VEJER DE LA FRONTERA

Seville, Granada and Ronda are the classic attractions for tourists in Andalusia, the southernmost and most interesting Spanish province. But sometimes it's more pleasant to just look around the landscape and pull off the road when you see something interesting. That's exactly what we did about a decade ago, at the sight of a dazzling white town perched on a hill above the sea on the road from Malaga to Cadiz.

Vejer de la Frontera (population 13,000) is an ancient town that flourished under Moorish rule and was reconquered by Christians under Ferdinand of Castile in the 13th century. The architecture shows Islamic influence; the local cuisine, which you can sample in a dozen friendly and relaxed restaurants, reflects the proximity of the sea. As everywhere in Spain, Easter week is a special experience here, and at 1:00 p.m. on Easter Sunday itself, two bulls are let loose through the narrow streets for added excitement. At all other times of the year, it is a peaceful, idyllic town. In the square, you can try authentic Moroccan coffee, and from the Mirador de la Cabujada, there is a fabulous view of the town and the Mediterranean.

ЕГЕР

Унгария има три прочути винени региона. Вилани, на юг до границата с Хърватия, се слави с червени вина, напомнящи бордо; в Токай, на североизток, се произвеждат несравними десертни вина. Но най-интересната дестинация за винените туристи е Егер, на около 140 км източно от Будапеща. Тукашната средновековна крепост е сцена на една от най-значимите битки срещу османските нашественици. Според легендата малобронните защитници на стените честичко се подкрепяли с по глътка червено вино, а нападателите, незнаещи какво е това, сметнали, че пият бича кръв. Оттогава най-прочутото местно вино, купаж на основаната на сорта кекфранкош (blaufrankisch), се нарича именно Bikaver - бича кръв. Крепостта, както и обширните подземни изби на архиепископския дворец, са задължителни за посетителите, но още по-задължително е да отскочите до намиращата се в близост Долина на хубавите жени, където в пещери в самия хълм се подслоняват цели 45 различни изби. Местната кухня винаги е била леко засенчвана от виното, но незаслужено - тукашната версия на гулаш е незабравима, струва си също да опитате Halaszle, ароматна рибена чорба, и Túros Csusza - унгарската версия на паста, която, то се знае, съдържа изобилие от бекон.

EGER

Hungary has three famous wine regions. Villány, in the south next to the Croatian border, is famous for its red wines reminiscent of Bordeaux; Tokaj, in the northeast, produces incomparable dessert wines. But the most interesting destination for wine tourists is Eger, about 140 km east of Budapest. The medieval castle here is the scene of one of the most significant battles against the Ottoman invaders. According to legend, the few defenders of the walls often supported themselves with a sip of red wine, and the attackers, not knowing what it was, thought they were drinking bull's blood. Since then, the most famous local wine, a blend based on the Blaufrankisch variety, has been called Bikaver - bull's blood. The fortress, as well as the extensive underground cellars of the Archbishop's Palace, are a must for visitors, but it is even more mandatory to go to the nearby Valley of Beautiful Women, where 45 different cellars are housed in caves in the hill itself. The local cuisine has always been slightly overshadowed by wine, but undeservedly so - the local version of goulash is unforgettable, it is also worth trying Halaszle, a fragrant fish soup, and Túros Csusza - the Hungarian version of pasta, which, not surprisingly, contains plenty of bacon.

НАФЛИО

Това градче на полуостров Пелопонес, разположено изключително живописно на Арголическия залив, всъщност има пълното право да се мери с Атина, защото тъкмо то е първата столица на независима Гърция след освобождението от османска власт. В същото време то си остава приятно малко и уютно, наброявайки не повече от 35 000 души заедно с околните селца. Надвисналата над него венецианска крепост Паламиди и укреплението насред самия залив му придават особен чар. Освен това Нафплио, благодарение на усилията на един местен архитект, е от съвсем малкото гръцки селища, избегнали масовото събаряне на стари къщи през 50-те и 60-те години. Съвсем наблизо са някои от най-големите атракции на Древна Гърция, като останките от град Микена и внушителния амфитеатър в Епидавър. От венецианското присъствие са останали няколко местни специалитета, базирани на необичайни видове паста, а околностите на градчето са безкрайни портокалови градини. А ако разполагате с време, използвайте Нафплио като база за по-дълги разходки до Южен Пелопонес и места като средновековното укрепено градче Монемвасия, Спарта и живописните руини на Мистра.

NAFPLIO

This town on the Peloponnese peninsula, situated in an extremely picturesque location on the Argolic Gulf, actually has every right to compete with Athens, because it was the first capital of independent Greece after its liberation from Ottoman rule. At the same time, it remains pleasantly small and cosy, numbering no more than 35,000 people together with the surrounding villages. The Venetian fortress of Palamidi looming over it and the fortification in the middle of the bay itself give it a special charm. In addition, Nafplio, thanks to the efforts of a local architect, is one of the very few Greek cities that avoided the mass demolition of old houses in the 1950s and 1960s. Some of the greatest attractions of Ancient Greece are very close by, such as the remains of the city of Mycenae and the impressive amphitheatre in Epidauros.

Several local specialities based on unusual types of pasta have remained from the Venetian presence, and the surrounding the town are endless orange groves. If you have the time, use Nafplio as a base for longer trips to southern Peloponnese and places like the medieval fortified town of Monemvasia, Sparta, and the picturesque ruins of Mystras.

ПРИМОЩЕН

Сплит, с неговото оживление и с неповторимата възможност да изпиете сутрешното си кафе в двореца на император Диоклециан, определено си заслужава да му се отдели време. Но повечето посетители на Далмация го правят за сметка на други, не по-малко очарователни градчета - като например Примощен, горе-долу по средата между Трогир и Шибеник. Днес тук живеят под три хиляди души, но някога е бил богат търговски град, разположен на остров и свързан със сушата с подвижен мост. През XVI век мостът е заменен с насип, окончателно свързал градчето с материка.

Над живописния хълм днес доминира построената през 1485 година църква "Свети Георги". Но най-голяма слава на съвременния Примощен дават неговите лозя, от които се прави доста приятно бяло вино. През лятото може да улучите и друга прочута местна традиция: надпревара с магарета. Като капак градът разполага и два чудесни плажа, единият от които, Мала Радуца, беше обявен за един от десетте най-красиви на Адриатическо море. Тук е и една от най-големите статуи на Богородица в света, с височина 17 метра (тази в Хасково е почти двойно по-голяма, но в много други отношения Примощен е за предпочитане).

PRIMOŠTEN

Split, with its liveliness and the unique opportunity to drink your morning coffee in the palace of Emperor Diocletian, is definitely worth spending time in. But most visitors to Dalmatia do so at the expense of other, no less charming towns - such as Primošten, about halfway between Trogir and Šibenik. Today, fewer than three thousand people are living here, but it was once a wealthy trading town, located on an island and connected to the mainland by a drawbridge. In the 16th century, the bridge was replaced by an embankment, finally connecting the town to the mainland.

Today, the picturesque hill is dominated by the church of St. George, built in 1485. But modern Primošten is most famous for its vineyards, from which a very pleasant white wine is made. In the summer, you can also catch another famous local tradition: a donkey race. To top it off, the town also has two wonderful beaches, one of which, Mala Raduca, was declared one of the ten most beautiful on the Adriatic. It also has one of the largest statues of the Virgin Mary in the world, at 17 meters high (the one in Haskovo, Bulgaria, is almost twice as large, but in many other respects, Primošten is preferable).

ГИМАРАЕШ

Редовните полети на "България Еър" до Лисабон и Порто правят една от най-красивите страни в Европа по-достъпна отвсякога. За повечето туристи Португалия се изчерпва именно със столицата, толкова модерна напоследък ("новият Париж", според Vanity Fair) и околностите му. По-просветените посетители отделят време и на Порто с неговия непринуден чар. Но за истинската, автентична Португалия трябва да изминете още петдесетина километра на север, и да видите Гимараеш - мястото, където тази страна се е родила преди близо хилядолетие.

Други градове имат отделни сгради или площи, които са паметници на световното културно наследство на UNESCO. В Гимараеш паметник е целият стар град - съвършено запазен, и в същото време обитаем и жив. Каменните му улички и старите къщи имат неописуемо отпускащо въздействие върху сетивата, а ако и те не ви отърват от натрупания през зимата стрес, тук сте в областта, в която се прави легендарното португалско vinho verde, или "зелено вино". Родено от прохладния атлантически климат, който не позволявал на гроздето да узрее навреме, vinho verde е едновременно достъпно, леко и великолепно средство за прогонване на всякакви грижи.

GUIMARAES

Regular flights by Bulgaria Air to Lisbon and Porto make one of the most beautiful countries in Europe more accessible than ever.

For most tourists, Portugal is limited to the capital, so modern lately ("the new Paris", according to Vanity Fair) and its surroundings. More enlightened visitors also spend time in Porto with its casual charm. But for the real, authentic Portugal, you have to travel another fifty kilometres north and see Guimaraes - the place where this country was born almost a millennium ago.

Other cities have individual buildings or squares that are UNESCO World Heritage Sites. In Guimaraes, the entire old town is a monument - perfectly preserved, and at the same time habitable and alive. Its stone streets and old houses have an indescribably relaxing effect on the senses, and if they don't relieve you of the stress accumulated during the winter, here you are in the area where the legendary Portuguese vinho verde, or "green wine", is made.

Born from the cool Atlantic climate that prevented grapes from ripening in time, Vinho Verde is both affordable, light and a great way to banish all worries.

ПИСТОЯ

Флоренция е толкова пословично богата на културни забележителности, че Стендал бе припаднал от претоварване на сетивата при първата си обиколка из нея. Но в наши дни Флоренция е също една от най-натоварените туристически дестинации в света, с всички негативи, произлизащи от това.

Пистоя, разположена на 30 км в северозападна посока, изглежда като умалено копие на Флоренция - със същия централен площад, същата катедрала и баптистерий, но без помен от пълчищата фотографиращи се посетители. Това означава нормални цени, чудесна храна и любезни ресторанти и хотелиери. Вместо типичния хотел, можете да изберете и някой пансион с красиви старинни балдахини и изрисувани тавани. А през лятото площадът пред катедралата приютивя много приятния фестивал Pistoia Blues, на който са свирили легенди като Боб Дилън, Дейвид Боуи и Би Би Кинг. Тази година хедлайнери са британските прогресив величия Jethro Tull.

Не пропускайте да разгледате катедралата San Zeno, на повече от 1000 години, и нейната 67-метрова камбанария. Наблизо е и болницата Ospedale del Ceppo, построена по времето на Иван Асен II.

PISTOIA

Florence is so famously rich in cultural attractions that Stendhal fainted from sensory overload on his first tour of the city. But these days, Florence is also one of the busiest tourist destinations in the world, with all the negatives that come with that.

Pistoia, located 30 km to the northwest, looks like a miniature copy of Florence - with the same central square, the same cathedral and baptistery, but without the hordes of tourists taking photos.

This means reasonable prices, great food and friendly restaurateurs and hoteliers. Instead of the typical hotel, you can also choose a pension with beautiful old canopies and painted ceilings.

During the summer, the square in front of the cathedral hosts the very pleasant Pistoia Blues festival, which has featured legends such as Bob Dylan, David Bowie and B.B. King. This year, the headliners are British progressive greats, Jethro Tull.

Don't miss the 1,000-year-old San Zeno Cathedral and its 67-meter bell tower. Nearby is the Ospedale del Ceppo hospital, built during the age of Ivan Assen II.

РЮДЕСХАЙМ

Франкфурт, финансовата столица на Европа си има своите добри страни. Но този път охотно бихме ги пропуснали в полза на симпатичните винарски градчета по поречието на Рейн, сред които най-любопитно несъмнено е Рюдесхайм. Част от цял район, обявен за културно наследство на UNESCO, това място може да се похвали с над две хилядолетия история. А също и с фантастичен ризлинг. Германските туристи не пропускат патриотичния монумент Niederwalddenkmal, до който се стига със специална гондола. Но ние лично предпочетохме Siegfrieds Mechanisches Musikabinett - удивителен музей за механични музикални инструменти, и също местния музей на виното, погослонен от датиращия от X век замък Бръмсербург. Или със столетие по-стария Бузенберг, чиито каменни стени са по три метра дебели, а 38-метровата стражева кула се извисява над всички други постройки в градчето и до ден-днешен. След реставрацията през 1991, Бузенберг не е достъпен за посетители, но можете да си направите чудесна разходка до него и да се насладите на отлични гледки. След което се насладете с вечеря в заведение-то със странното име Quetschkommod - Erlebniswirtschaft.

RUEDESHEIM

Frankfurt, the financial capital of Europe, has its good sides. But this time we would gladly skip them in favour of the charming wine towns along the Rhine, the most interesting of which is undoubtedly Ruedesheim. Part of an entire region declared a UNESCO World Heritage Site, this place boasts over two millennia of history.

And also a fantastic Riesling. German tourists don't miss the patriotic Niederwalddenkmal monument, which can be reached by a special gondola. But we personally preferred Siegfried's Mechanisches Musikabinett - an amazing museum of mechanical musical instruments, and also the local wine museum, sheltered by the 10th-century Brömserburg castle.

Also, do not miss the 9th-century-built Buesenberg, whose stone walls are three meters thick, and the 38-meter watchtower towers above all other buildings in the town to this day. After restoration in 1991, Buesenberg is not open to visitors, but you can take a wonderful walk to it and enjoy excellent views. After that, enjoy dinner at the strangely named Quetschkommod - Erlebniswirtschaft.

РАЙ

Това кокетно градче с 4 000 жители (9000 с околните села) е съществувало още през XI век, а една от все още работещите страно-приемници в него, The Mermaid Inn, е датирана от 1156 година. Разположено е в Източен Съсекс, на 2 км от морето при сливането на три реки, и на около стотина километра юго-източно от Лондон.

Някога е било богато търговско градче. Днес се издържа най-вече от туризъм - но не се тревожете, макар и оживено, мястото не привлича чак тълпи. Рай си има неголяма риболовна флотилия, която задоволява нуждите на посетителите, и един госта приятен за небцето едноседмичен Фестивал на стригите, провеждан обикновено през март. През останалото време можете просто да се лутате из старинните му, неизразимо очарователни улечки. Или из пясъчните дюни край морето. Старинният замък Рай предлага любопитен музей, посветен на местната история. Градчето е прочуто също с антикварните си магазини, а най-подходящата следваща стъпка след изследването им е да седнете за чаша автентичен английски чай (отгледан, разбира се, в Индия) в очарователната чайна Cobbles Tea Room. Можете и да изкачите камбанарията на 900-годишната църква "Сейнт Мери" за гледка отвисоко.

RYE

This pretty town of 4,000 inhabitants (9,000 with the surrounding villages) has been around since the 11th century, and one of its still-operating inns, The Mermaid Inn, dates back to 1156. It is located in East Sussex, 2 km from the sea at the confluence of three rivers, and about 100 km southeast of London.

It was once a prosperous trading town. Today it survives mainly on tourism - but don't worry, although lively, the place doesn't attract huge crowds. Rye has a small fishing fleet to cater to visitors, and a rather palate-pleasing week-long Oyster Festival, usually held in March. The rest of the time, you can just wander around its ancient, indescribably charming streets. Or around the sand dunes by the sea.

The ancient Rye Castle offers an interesting museum dedicated to local history. The town is also famous for its antique shops, and the perfect next step after exploring them is to sit down for a cup of authentic English tea (grown in India, of course) at the charming Cobbles Tea Room. You can also climb the steeple of the 900-year-old St. Mary's Church for a bird's-eye view.

★★★★★
GRAND HOTEL SVETI VLAS
This is a Pulse Hotel

Set on the first line of the sea, **Grand Hotel Sveti Vlas** intertwines infinity with precisely constructed elegance. The hotel creates a world with a different rhythm - slower, lighter and entirely devoted to the art of pleasure. It is a place where every guest embraces the effortless ease of their stay and that rare sense of completeness - among incredible SPA areas created for deep relaxation, spacious recovery areas, panoramic views that overflow beyond the horizon, culinary experiences presented with finesse and a sense of taste. Here, care is not stated, it is felt.

Grand Hotel Sveti Vlas is more than a destination - it is a complete experience, where every detail is thoughtfully curated to create a feeling of calm and luxury. Here, a stay is not just accommodation, but a carefully composed experience. At the heart of this sense of wholeness lies the fully renewed SPA centre - a modern oasis of recovery where body and mind find their natural balance. For those drawn to an active lifestyle, the 3 000 sq.m Pulse Fitness Club offers inspiring panoramic views of the endless sea, transforming every workout into an experience defined by its own rhythm and energy.

Younger guests, in turn, find their own world at the Happy Kids Club - a space designed with imagination, care, and a spirit of carefree joy.

Open throughout every season, the hotel holds a special appeal - a place that does not belong to a specific time, but to a state of mind.

ALL IN.
ALL YOURS.

ЪГЪЛЧЕТО НА КАРТАТА

Често подминаваме българския югозапад, устремени към плажовете на Гърция - и напразно

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK, АРХИВ

Често профучаваме с висока скорост през тази част на България, устремени по магистрала "Струма" към гръцките плажове. Което е тъжно, защото югозападното ъгълче на България - общините Петрич, Сандански и Струмяни - има какво да предложи, дори да не броим чудесния климат, горещите минерални извори и средно 2450-те часа слънчево греене в годината. Така че настоячиво ви препоръчваме следващия

път да оставите магистралата и да отделите на това ъгълче на България времето, което то заслужава.

САНДАНСКИ

Този град се гордее с над три хилядолетия история. Основан от траките (според една от теориите тук е родното място на Спартак), после градът е владян от гърци, римляни и българи. Но истинският му разцвет започва през XX век, подхранван от туризма и от сла-

вата на мястото с най-здравословния въздух в България.

Минералните басейни съвсем не са единствената му атракция: тук можете да разгледате уникалния археологически музей, създаден върху останките от раннохристиянска базилика; да посетите старинния манастир "Св. Св. Козма и Дамян", или да се разходите из градския парк – втория най-голям в България след Варненската Морска градина.

Само на 12 км е местността Руните с

въздействащия храм, построен от Баба Ванга и изрисуван от Светлин Русев. Можете да посетите и дома на знаменитата пророчица и да разгледате огромната колекция от снимки и вещи, подарявани от безбройните ѝ посетители.

МЕЛНИК

Най-малкият (181 жители) и един от най-очарователните градове в България.

Предполага се, че е създаден като гранична българска крепост - може би още по времето на хан Пресиян, в средата на IX век. Първите сигурни сведения са от XI век, а върха на славата си Мелник постига още две столетия по-късно, когато западнородопският владетел геспот Алексий Слав го прави своя столица.

Въпреки малките размери, в Мелник има какво да се види - като се започне от

Музея в Пашовата къща и се приключи с датиращата от X век Болярска къща, която според някои учени е най-старата жилищна постройка в България (без това уточнение едва ли ще привлече погледа ви - днес от нея са оцелили само няколко порутени стени). Съвсем наблизо са Мелнишките пирамиди - фантастично изваяни от вятъра колони от местния светъл камък, които според академик Иван Дуичев е дал името на мястото. А на седем километра е сел-

цето Рожен с гроба на Сангански и с изумителния местен манастир - сред най-старите у нас.

ВИНОТО

Всеки българин свързва Мелник най-вече с прочутото местно вино - но малцина познават историята му. Мелнишкото винарство започва да се прочува през XVII и XVIII век, когато керваните го откарват до Дубровник, Будапеща, Виена, дори до Мадрид и Лондон. Ако се отбие в Кордопуловата къща - дома на богатия гръцки винар Манолис Кордопулос - ще добиете представа за мащабите на тази индустрия през XVIII век. Привидно безкрайните лабиринти на избата под дома са побирали до 250 хиляди литра вино. Богато украсеният горен кат на къщата е красноречива демонстрация за богатствата, които търговията е носела.

Упадъкът на мелнишкото вино започва през XX век - първо с филоксерата, която унищожава местните лозя (според легендата я донесли френски винарskonкуренти), а после и с балканските

войни. Но днес винарството в района отново е в подем, с чудесни нови и възродени изби в Хотово, Хърсево, Зорница и другите околни села.

АЛИ БОТУШ

Ако пък искате да избягате от всички признаци на цивилизацията, можете да посетите биосферния резерват Али Ботуш в планината Славянка, на около 50 км от Сангански в югоизточна посока. Тук ще откриете старинното село Голешово, в което времето сякаш е спряло, а около него – девствена природа с безброй редки растителни видове, включително и 17, което се среща само тук.

В резервата Конгура край Петрич пък можете да се разходите из кестенови гори, някои от дърветата в които са над петстотингодишни. Популярна дестинация в този район е и националният парк "Самуилова крепост" – мемориал в памет на злополучната битка през 1014 година, след която войската на българския цар Самуил била ослепена от византийците.

ВРЪХ КОНГУР

За много българи планината Беласица е само последната гледка преди границата с Гърция - но те не знаят какво пропускат. Тази стръмна стена, която задържа топлия средиземноморски въздух от южната си страна, е в същото време едно от най-богатите на животни и растения кътчета от България. Климатът е далеч по-мек, отколкото в останалите български планини, и това ви дава шанс да се разходите сред разкошни кестенови, дъбови и букови гори на височина, на която другаде растат само иглолистни.

Най-високата точка е връх Рагомир, 2029 метра над морското равнище, но спокойно можете да се задоволите и с Конгур (1951 метра). Обичайната отправна точка е хижа Конгур, до която покойно се стига с автомобил. В хижата можете и госта вкусно да похапнете. При умерено темпо изкачването до върха ще ви отнеме към два - два и половина часа. Накрая ще бъдете възнаградени с приказна гледка към цялата долина на Струмишница на север, и към изкуственото езеро Керкени на юг. ■

ХЕРАКЛЕЯ СИНТИКА – ЧУДОТО НА БАЛКАНИТЕ, КОЕТО РАЗКРИВА ТАЙНИ СЛЕД 1600 ГОДИНИ

Хераклея Синтика е голямото чудо на археологията на Балканите през XXI век. Градът, основан от Филип II Македонски е свързан с култа към Херакъл и е локализиран в подножието на хълма Кожух, в местността Рупите, само на 12 км от Петрич.

Преломен момент настъпва през 2002 г., когато случайна находка, предназначена за незаконен износ и задържана от полицията, променя историческите представи за региона. Дотогава се е смятало, че градът се намира по поречието на р. Струма или дори на територията на днешна Гърция.

Артефактът се оказва писмо на император Галерий до жителите на Хераклея Синтика. Преводът от латински е направен от доц. Георги Митрев (ПУ „Паисий Хилендарски“), което окончателно потвърждава местоположението на града и слага край на дългогодишен научен спор.

От 2012 г. започват системни археологически проучвания под ръководството на проф. Людмил Вагалински (НАИМ–БАН), а от 2016 г. те се провеждат ежегодно. Разкритията

включват отлично запазени архитектурни структури, градоустройство, скулптури и инженерни съоръжения, включително функционираща и до днес система от отводнителни канали.

Сред най-значимите резултати са мащабната градска структура, високото ниво на античното изкуство и инженерна прецизност, сравнима с водещи европейски примери.

Днес обектът е отворен за посетители и всяко лято историята оживява. Проф. Вагалински представя най-новите открития и бъдещи обекти – театър, римски терми и храм

на Херакъл.

Античният град съществува близо десет века (IV в. пр. Хр. – VI в. сл. Хр.) и продължава да разкрива своите тайни. Най-ценните артефакти са изложени в Исторически музей Петрич. В летните месеци това е изключителна възможност обектът да бъде посетен, а туристите да се запознаят с археологическите открития.

ИСТОРИЧЕСКИ
МУЗЕЙ
ПЕТРИЧ

HERACLEA SINTICA – THE WONDER OF THE BALKANS UNVEILING SECRETS AFTER 1 600 YEARS

Heraclea Sintica is one of the great archaeological wonders of the Balkans in the 21st century. The city, founded by Philip II of Macedonia, is associated with the cult of Heracles and is located at the foot of Kozhuh Hill, in the Rupite area, just 12 km from Petrich.

A turning point came in 2002, when an artifact prepared for illegal export and seized by the police changed the historical understanding of the region. Earlier assumptions placed the city along the Struma River or even in present-day Greece.

The artifact turned out to be a letter from Emperor Galerius to the citizens of Heraclea Sintica. The Latin translation was made by Assoc. Prof. Georgi Mitrev (Plovdiv University “Paisii Hilendarski”), confirming the city’s exact location and ending a long-standing debate.

Since 2012, systematic excavations have been led by Prof. Lyudmil Vagalinski (NAIM–BAS), with annual campaigns since 2016. Discoveries include remarkably preserved architecture, urban planning, sculptures, and engineering systems, including drainage

channels still functioning today.

Highlights include large-scale urban structures, refined ancient art, and engineering precision comparable to leading European examples.

Today, the site is open to visitors, and every summer history comes alive.

Prof. Vagalinski presents ongoing discoveries and future excavation targets such as a theatre, Roman baths, and a temple of Heracles.

The ancient city existed for nearly ten centuries (4th century BC – 6th century AD) and continues to reveal its secrets. The most important artifacts are exhibited in the Historical Museum of Petrich. During the summer months, this is an exceptional opportunity to visit the site and explore the archaeological discoveries.

THE CORNER OF THE MAP

We often pass by the Bulgarian southwest, heading for the beaches of Greece, and in vain

By KALIN ANGELOV / Photography ISTOCK , ARCHIVE

We often speed through this part of Bulgaria, heading along the Struma highway towards the Greek beaches. Which is sad, because the southwestern-most corner of Bulgaria - the municipalities of Petrich, Sandanski and Strumyani - has a lot to offer, not to mention the wonderful climate, hot mineral springs and an average of 2450 hours of sunshine per year. So we strongly recommend that you leave the highway next time and give this corner of Bulgaria the time it deserves.

SANDANSKI

This city boasts over three millennia of history. Founded by the Thracians (according to one theory, this is the birthplace of Spartacus), the city was then ruled by Greeks, Romans and Bulgarians. But its real flourishing began in the 20th century, fueled by tourism and the new fame as the place with the healthiest air in Bulgaria.

The mineral pools are not its only attraction: here you can see the unique archaeological museum, created on the remains of an early Christian basilica; visit the ancient monastery "St. Cosmas and Damian", or take a walk through the city park - the second largest in Bulgaria after the Varna Sea Garden.

Only 12 km away is the Rupite area with the impressive temple built by Baba Vanga and painted by Svetlin Rusev. You can also visit the home of the famous prophetess and see the huge collection of photographs and items donated by her countless visitors.

MELNIK

The smallest (181 inhabitants) and one of the most charming cities in Bulgaria. It is assumed that it was created as a borderline Bulgarian fortress - perhaps as early as the time of Khan Presiyan, in the middle of the 9th century. The first reliable information dates back to the 11th century, and

Melnik reached the peak of its fame two centuries later, when the Western Rhodope ruler Despot Alexiy Slav made it his capital. Despite its small size, there is a lot to see in Melnik - starting with the Museum in the Pashov House and ending with the Boyar House dating back to the 10th century, which, according to some scholars, is the oldest residential building in Bulgaria (without this clarification, it is unlikely to catch your eye - today only a few dilapidated walls have survived from it). Very nearby are the Melnik Pyramids - fantastic wind-carved columns of the local light limestone, which, according to academician Ivan Duychev, gave the place its name. Further 7 kilometres away is the village of Rozhen with the tomb of the national hero Yane Sandanski and the amazing local monastery, among the oldest in Bulgaria.

WINE

Every Bulgarian associates Melnik mostly

with the famous local wine, but few know its history. Melnik winemaking began to become famous in the 17th and 18th centuries, when caravans took it to Dubrovnik, Budapest, Vienna, even Madrid and London. If you stop by the Kordopoulos House - the home of the wealthy Greek winemaker Manolis Kordopoulos - you will get an idea of the scale of this industry in the 18th century. The seemingly endless labyrinths of the cellar under the house held up to 250 thousand litres of wine. The richly decorated upper floor of the house is an eloquent demonstration of the riches that the trade brought.

The decline of Melnik wine began in the 20th century, first with phylloxera, which destroyed the local vineyards (according to legend, it was brought by French winemakers-competitors), and then with the Balkan Wars. But today, winemaking in the area is booming again, with wonderful new or revived wineries in Hotovo, Harsevo, Zornitsa

and other surrounding villages.

ALI BOTUSH

If you want to escape all signs of civilisation, you can visit the Ali Botush Biosphere Reserve in the Slavyanka Mountains, about 50 km southeast of Sandanski. Here you will find the ancient village of Goleshovo, where time seems to have stopped. It is surrounded by pristine nature with countless rare plant species, including 17 that are found only here.

In the Kongura Reserve near Petrich, you can walk through chestnut forests, some of the trees in which are over five hundred years old. A popular destination in this area is also the Samuel Fortress National Park - a memorial to the ill-fated battle in 1014, after which the whole army of the Bulgarian Tsar Samuil was blinded by the Byzantines.

KONGUR PEAK

For many Bulgarians, Belasitsa Mountain

is just the last sight before the border with Greece - but they don't know what they're missing. This steep wall, which keeps the warm Mediterranean air from its southern side, is at the same time one of the richest places in Bulgaria in terms of animals and plants. The climate is far milder than in other Bulgarian mountains, and this gives you the chance to walk among magnificent chestnut, oak and beech forests at a height where only conifers grow elsewhere.

The highest point is Radomir Peak, 2029 meters above sea level, but you can also easily make do with Kongur (1951 meters). The usual starting point is Kongur Hut, which can be reached easily by car. You can also have a pretty tasty meal at the hut. At a moderate pace, the climb to the top will take you about two to two and a half hours. Finally, you will be rewarded with a fabulous view of the entire Strumitsa valley to the north, and the artificial lake Kerkini to the south. ■

ЛЕТИ СПОКОЙНО И СИГУРНО С HONEYWELL UV ПОЧИСТВАНЕ

Всички самолети на България Еър се дезинфекцират с помощта на системата Honeywell UV Treatment System:

ДОКАЗАНО УНИЩОЖАВА ВИРУСИТЕ
И БАКТЕРИИТЕ ДО 99.9%

ОСИГУРЯВА ВИСОКО НИВО НА
СИГУРНОСТ ЗА ПЪТНИЦИТЕ

СПЕЦИАЛНО РАЗРАБОТЕНА ЗА
НУЖДТЕ НА АВИАЦИЯТА

www.air.bg

POSOKA.COM

НАВАГИО, ГЪРЦИЯ

ТОЗИ ЗАШЕМЕТЯВАЩ ПЛАЖ СЕ НАМИРА
НА О-В ЗАКИНТОС И МОЖЕТЕ ДА ГО
ДОСТИГНЕТЕ САМО ПО ВОДА.

Резервирай своето вълнуващо
пътуване на www.posoka.com или
се свържи с нас на 0700 17 107

ПИПЕРЪТ-САМОЗВАНЕЦ

Най-характерната китайска подправка няма общо нито с черния пипер, нито с чушките

Съчуанският пипер е вероятно най-характерната подправка за китайската кухня. Само че имайте предвид, че той не е точно съчуански - и изобщо не е никакъв пипер.

Замисляли ли сте се някога защо използвате една и съща гума за черния пипер (изсушени плодове от растението *Piper Nigrum*), и за чушките (независимо дали пресни или сушени и стрити, сладки или люти)? Езиковедите проследяват произхода на тази гума до древна Индия, където на санскрит "пипали" наричали т. нар. "дълъг пипер" (*Piper Longum*) - подправка, сходна, но не идентична с черния пипер. После по плахо прокараваните търговски пътища пиперът стигнал до Персия, където гумата се трансформирала в "пипил", и оттам - до Гърция и древния Рим, където станала съответно "пепери" и "пипер". Междувремево оригиналният "дълъг пипер" бил изместен от по-ароматния и по-лют черен пипер.

КОГАТО КОЛУМБ И КОЛЕГИТЕ МУ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ открили лютите чушки в Новия свят, естествено ги нарекли с името на единствената подправка с подобен вкус, която познавали. Затова и

чушките днес са "пипер", макар те да са от семейство Картофови, а не от Пиперови като *Piper Nigrum*.

Объркването става още по-голямо, когато в играта се намеси и съчуанският пипер. Той няма нищо общо нито с пипера, нито с чушките - всъщност е от семейство Седефчови, към което принадлежат цитрусовите плодове. Всъщност подправката представлява изсушената кора на ситните плодчета на три гръбчета от вида *Zanthoxylum*. Семената, които са прекалено твърди и с неприятен вкус, се изхвърлят или се използват за приготвянето на олио.

В КИТАЙ СЪЧУАНСКИЯТ ПИПЕР се нарича "хуаджу" и, в зависимост от вида на плодовете, може да е червен, зелен, или "бамбуков" (без да има нищо общо с бамбука). Изсушените кори се смилат и добавят към прословутите "пет подправки" - истински стожер на китайската кулинария, или се комбинират със затоплено олио и сушени люти чушки за получаването на знаменития сос "мала".

В действителност "хуаджу" не е люта подправка: вместо това тя дава странно изтръпнало усещане в устата, като

от слаб токов удар. Това се дължи на съединението хидрокси-алфа-саншол. На практика нито една друга подправка в света не действа по този начин. В добавка, съчуанският пипер придава на ястията специфичен аромат, наподобяващ донакъде на цитрус и странно пристрастяващ.

ИМЕТО "СЪЧУАНСКИ" МУ Е ДАДЕНО от английски търговци, но всъщност подправката далеч не е характерна само за Съчуан - среща се и в провинциите Гуейджу, Юнан и особено в Гансу, а в наши дни е на практика завладяла цял Китай. Много популярна е и във високите Хималаи - в Непал и Бутан - където други подправки не виреят. Използва се също в Япония и Виетнам.

В китайската народна медицина, "хуаджу" е на почит като средство срещу най-различни проблеми - от стомашни болки и зъбобол до кожни екзема. Няма обаче научни доказателства да помагат в тези случаи. Изпитания върху животни показват известни болкоуспокояващи и антивъзпалителни свойства. Но главноното достойнство на тази подправка е Вкусът ѝ - вкус като никои друг в света. ■

THE IMPOSTOR PEPPER

The Most Characteristic Chinese Spice Has Nothing to Do with Black Pepper or Chili

Sichuan pepper is probably the most characteristic spice of Chinese cuisine. But keep in mind that it is not exactly Sichuanese - and it is not pepper at all.

Have you ever wondered why we use the same word for black pepper (dried fruits of the *Piper Nigrum* plant) and for chili peppers (regardless of whether they are fresh or dried and ground, sweet or hot)? Linguists trace the origin of this word to ancient India, where in Sanskrit "pipali" was the name of the so-called "long pepper" (*Piper Longum*) - a spice similar, but not identical, to black pepper. Following the timidly paved trade routes, pepper reached Persia, where the word was transformed into "pilpil", and from there - to Greece and ancient Rome, where it became "peperi" and "piper", respectively. In the meantime, the original "long pepper" was replaced by the more aromatic and hotter black pepper.

WHEN COLUMBUS AND HIS FELLOW EXPLORERS discovered chili peppers in the New

World, they naturally named them after the only spice with a similar taste that they knew. That is why chilly peppers are now "pepper", even though they are from the Potato family, and not from the Piperaceae family.

The confusion becomes even greater when Sichuan pepper enters the game. It has nothing to do with black pepper or chilly peppers - in fact, it is from the *Perilla* family, which includes citrus fruits. In fact, the spice is the dried peel of the small fruits of three trees of the *Zanoxylum* species. The seeds, which are very hard and have an unpleasant taste, are discarded or used to make oil.

IN CHINA, SICHUAN PEPPER is called "huajiao" and, depending on the type of fruit, can be red, green or "bamboo" (without having anything to do with real bamboo). The dried peels are ground and added to the infamous "five spices" - a real pillar of Chinese cuisine, or combined with warmed oil and dried chili peppers to obtain the famous "mala" sauce.

In reality, "huajiao" is not a hot spice: instead, it

gives a strange tingling and numbing sensation in the mouth, as if from a mild electric shock. This is due to the compound hydroxy-alpha-sanshool. Virtually no other spice in the world works in this way. In addition, Sichuan pepper gives dishes a specific aroma, somewhat reminiscent of citrus and strangely addictive.

THE NAME "SICHUAN" WAS GIVEN to it by English traders, but the spice is far from being unique to Sichuan - it is also found in the provinces of Guizhou, Yunnan and especially Gansu, and nowadays it practically dominates all of China. It is also very popular in the high Himalayas - in Nepal and Bhutan - where other spices do not grow. It is also used in Japan and Vietnam. In Chinese folk medicine, "huajiao" is revered as a remedy for a variety of problems - from stomach aches and toothaches to eczema. However, scientific evidence does not confirm a healing effect. Animal tests show some pain-relieving and anti-inflammatory properties. But the main advantage of this spice is its taste - a taste like no other in the world. ■

Bulgaria - Sofia

Two restaurants serving traditional national dishes.
Live folklore music!
Summer gardens.

Hadjidragan's restaurants take you on a culinary journey through time without leaving the capital. Two restaurants in the heart of Sofia function as museums, with original exhibits donated by old Bulgarian families. Thousands of household items from ancient Bulgarian villages will be brought to life before your eyes, together with stunning costumes, painted carts, a weaving loom, and more.

Come and sample some traditional Bulgarian dishes including freshly Charcoal-grilled lamb chops, slow-cooked and lightly charcoal-smoked whole pork knuckle - Mehandjiski, Banitsa and Salad Bulgare or for large groups, you can also order the massive Voevodska Platter, which serves 10 people with a wide variety of dishes. Choose one of our two welcoming restaurants, relax and enjoy delicious food, complemented by Bulgarian brandy, wine or our amazing homemade cherry liqueur (Vishnovka), as well as any of our desserts.

HADJIDRAGANOVITE KASHTI

tel.: + 359 899 917 837 | www.kashtite.com
N75, Kozloduy street (near Lion's bridge)

HADJIDRAGANOVITE IZBI

tel.: + 359 898 775 936 | www.izbite.com
N18, Hristo Belchev str. (next to Vitoshka str.)

НОВИНИТЕ ON AIR

следете Всеки ден

централна
емисия

18:30

късна
емисия

21:30

ON AIR
БГ

bgonair.bg

180 DEGREES

Kabakum | Varna | Bulgaria

Carpe Diem
complex

Balchik | Bulgaria

Beachfront properties for sale

Learn more +359 888 323 432
www.my-home.bg

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона. Броят, теглото и размерите на позволения регистриран багаж за всеки пътник зависи от избраната класа на пътуване - бизнес или икономична, както и тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиакомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на регистрирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатно: Икономична класа - 1 бр. ръчен багаж до 10 кг. и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максимално общо тегло на двата багажа е 12 кг. При надвишаване на допустимата норма ръчният багаж ще бъде поставен в багажното отделение на самолета и ще бъдат приложени такси за свръхбагаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:
> Предварително заявяване: 50 EUR / 97,79 BGN за международни линии; 30 EUR / 58,67 BGN за вътрешни
> Заявяване на летище: 70 EUR / 136,90 BGN за международни линии; 50 EUR / 97,79 BGN за вътрешни
> В случай на по-тежък, по-обемен или допълнителен регистриран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.
> Регистриран багаж може да бъде заявен онлайн в процеса на резервация на полет, онлайн след издаване на билет чрез функцията "Проверка на резервацията" през сайта или мобилното приложение, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, чрез офисите на Авиакомпанията в страната и в чужбина или чрез агента, издател на билета.
> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без включен такъв, не подлежи на възстановяване.
> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен регистриран багаж, когато билета е издаден по тарифа без включен такъв.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.
За пътуване от Лондон посочените такси се преваљутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.
При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажното отделение на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см всеки) и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см, 2 броя регистриран багаж до 32кг и до 158 см* всеки

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг с размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максималното общо тегло на двата багажа е 12кг., 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class
Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Shermetievo)
Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens
Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/.

For travel originating from London, the applicable charges will be converted into GBP; for departures from Zurich – into CHF; and for departures from Tel Aviv – into USD, based on the exchange rate on the day of payment.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/.

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки***

Бебета от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастния, придружаващ бебето, позволява 1 брой регистриран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой регистриран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя регистриран багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на е-мейл callfb@air.bg, офисите на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен регистриран багаж по тарифа без багаж. Правото на два броя багаж за притежател на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг:

Предварително заявен - 80 EUR / 156,46 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

За големина на багажа между 155 см и 203 см:

Предварително заявен - 80 EUR / 156,46 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

За големина на багажа между 203 см и 280 см:

Предварително заявен - 120 EUR / 234,69 BGN

Заявен на летище: 120 EUR / 234,69 BGN

Втори регистриран багаж до 23 кг и 158 см:

Заявен предварително: 70 EUR / 136,90 BGN

На летище: 100 EUR / 195,58 BGN

Трети регистриран багаж до 23 кг и 158 см:

Заявен предварително - 120 EUR / 234,69 BGN

Заявен на летище - 150 EUR / 293,37 BGN

*За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 и 32 кг:

Предварително заявен - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

За големина на багажа между 158 см и 203 см:

Предварително заявен - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

За големина на багажа между 203 см и 280 см:

Предварително заявен - 70 EUR / 136,90 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

Втори регистриран багаж:

Заявен предварително - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

Трети регистриран багаж:

Заявен предварително - 70 EUR / 136,90 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg.

Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203**cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

* For travel originating from London, the applicable charges will be converted into GBP; for departures from Zurich – into CHF; and for departures from Tel Aviv – into USD, based on the exchange rate on the day of payment.

**The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* – 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* – 60 euros

Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm* – 30 euros

Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm* – 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm**.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

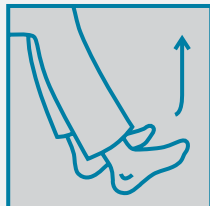
For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме Ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

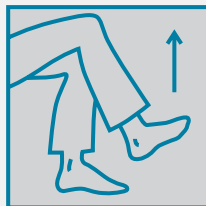
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

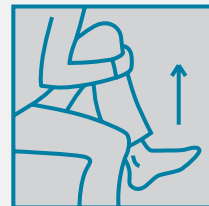
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стезнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храна в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Еър“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Еър“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекарства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и изтощен, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Еър“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Еър“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Еър“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си етикети, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, аримове, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски изарачки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарозасителни / електрошокери уреди / брадви, секири, сатъри, томахакиви / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кърпи за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, щекли и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амунizioni, дрзанами, миши, военни експлозиви / детонатори / газ и азоти контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина / PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща 80 EUR / 156,46 BGN на посока за международни линии и 50 EUR / 97,79 BGN за вътрешни при предварително заявяване. При заявяване на летище, таксите са съответно 90 EUR / 176,02 BGN за международни линии и 60 EUR / 117,34 BGN за

вътрешни. За пътуване от Лондон посочените такси се преваутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиакомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено до и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиакомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на чек-ин документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да е отоваря на общоприетия международен образец.

За повече информация и размер на таксите за услугата превоз на животни посетете официалния сайт на Авиакомпанията www.air.bg

Because we know that they are part of your family – take advantage of our pet transportation services!

In the passenger cabin (PETC), the maximum permitted weight of the animal is 8 kg, and the cage dimensions are 48 x 35 x 22 cm. Services fees:

EUR 80 / BGN 156,46 per direction for international routes (prior request)

EUR 50/ BGN 97,79 per direction for domestic routes (prior request) If requested at the airport:

EUR 90 / BGN 176,02 per direction for international routes

EUR 60/ BGN 117,34 per direction for domestic routes

For departures from London, the above fees are converted into GBP; from Zurich – into CHF; from Tel Aviv – into USD, according to the exchange rate on the day of payment. In the cargo hold (AVIH) there is no weight limitation for the pet, and the cage dimensions are 110 x 65 x 70 cm.

Pet transportation is subject to mandatory confirmation by the airline.

Only dogs are accepted for transport. The service is not

available to and from the UK. Fighting and dangerous breeds are accepted only in the cargo hold.

Passengers travelling with a pet (dog or cat) must familiarize themselves in advance with the airline's pet transportation instructions at www.air.bg and comply with all requirements of Regulation (EU) No 576/2013, which is mandatory for all EU Member States. At check-in, the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the internationally accepted standard format.

For more information and detailed fees, please visit the airline's official website: www.air.bg

Upgrade до бизнес класа, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade до бизнес класа.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства като приоритетна регистрация за полет и отвеждане към самолета, допълнителен

регистриран багаж, достъп до бизнес салон на отпратното летище, 4 - степенно меню и повече точки в програмата за лоялност FLY MORE. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 3 часа преди планирания час на излитане от София, за да гарантираме, че ще се насладите на 4-степенното меню като част от изживяването Ви на борда. Таксата за услугата Upgrade е 80 EUR / 156,46 BGN на посока за вътрешни линии и 150 EUR / 293,37 BGN за международни.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на e-mail на callfb@air.bg,

както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета.

*За пътуване от Лондон посочените такси се преваутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

Upgrade to business class for the perfect trip

Bulgaria Air gives you the opportunity to upgrade the comfort of your flight with its Business Class Upgrade service.

Upgrades can be purchased between 24 hours and 40 minutes before departure, subject to availability. In addition to convenience and comfort, the service offers several other benefits, such as priority check-in and boarding, additional checked baggage, access to the business

lounge at the departure airport, a 4-course menu, and more points in the FLY MORE loyalty program.

We advise you to request an UPGRADE at least 3 hours before the scheduled departure time from Sofia to ensure that you enjoy the 4-course menu as part of your onboard experience.

The fee for the Upgrade service is EUR 80 / BGN 156.46 per direction for domestic flights and EUR 150 / BGN 293.37 for international flights.

You can purchase the upgrade through the Customer Service

Center via email at callfb@air.bg, at Bulgaria Air offices, or through the ticket-issuing agent.

* For travel from London, the stated fees are converted into GBP; from Zurich into CHF; and from Tel Aviv into USD, according to the exchange rate on the day of payment.

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

До прозорец или до пътека? С повече пространство за краката или до Вашите близки? Чрез услугата "Избор на място" гарантирате предпочитано място за борда за Вас и Вашето семейство.

Услугата е налична за всички директни полети, оперирани от Авиакомпанията. Можете да заявите и заплатите своето място в

процеса на резервация на сайта или чрез мобилното приложение, след издаване на билета чрез функцията "Проверка на резервацията" на сайта, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, офисите на Авиакомпанията в България и чужбина или чрез агента, издал на билета. Препоръчително е предварителното заявяване на услугата, за да се гарантира наличността. Пътниците са задължени да

се информират за условията и мерките за безопасност, предвидени при настъпване на аварийен изход.

* За повече информация и такси за услугата, моля посетете официалната страница на Авиакомпанията www.air.bg.

Add more comfort to your journey!

Window or aisle? Extra legroom or seats next to your loved ones? With the Seat Selection service, you can guarantee your preferred seat on board for you and your family.

The service is available on all direct flights operated by the airline.

You can request and pay for your seat during the booking process on the website or via

the mobile app, after ticket issuance through the "Manage Booking" function on the website, via the Customer Service Center at callfb@air.bg, at the airline's offices in Bulgaria and abroad, or through the ticket-issuing agent.

Advance seat selection is recommended to guarantee availability.

Passengers are required to familiarize themselves with the conditions and safety measures applicable to seating at

emergency exits.

* For more information and service fees, please visit the official airline website: www.air.bg.

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отпратното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс UM такса в размер на 70 EUR / 136,90 BGN на отсечка за международни полети и 40 EUR / 78,23 BGN за вътрешни полети. За пътуване от Лондон

посочените такси се преваутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата срещу заплащане на UM таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползват от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Пълните условия можете да намерите на официалния сайт на авиакомпанията www.air.bg

Unaccompanied minors flying

Trust Bulgaria Air's service for transporting unaccompanied minors and rest assured about your child during the flight!

• For children between 5 and 11 years of age, an employee will meet the child at the departure airport and hand them over to the person meeting them upon arrival. The child is charged the full fare without a child discount, plus a UM fee of EUR 70 / BGN 136.90 per leg for international flights and EUR 40 / BGN 78.23 for domestic flights. For travel from London, the above fees are converted into GBP, from Zurich into CHF, and from Tel Aviv into USD at

the exchange rate on the day of payment.

• At the parents' request, children aged 12 to 18 can also use the service upon payment of the UM fee. They are provided with the same service as children between 5 and 11 years of age. To take advantage of the service, you must submit your request at least 2 weeks before the flight to callfb@air.bg.

The full terms and conditions can be found on the airline's official website www.air.bg

THE FACE OF

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Airbus A320-214
fleet of 6

Airbus A220-300
fleet of 5

Airbus A220-100
fleet of 2

Embraer 190-100
fleet of 4

CODESHARE PARTNERS

Bulgaria Air's codeshare partnerships give our customers greater flexibility, more flight options, and access to a wider range of destinations. By working with leading international airlines, we make travel easier, more convenient, and seamlessly connected – all with the comfort and reliability of Bulgaria Air.

SOFIA - MADRID/BARCELONA
MADRID - LAS PALMAS/TENERIFE

VARNA/BURGAS/SOFIA - DOHA

A STAR ALLIANCE MEMBER

VARNA/BURGAS/SOFIA - ATHENS
ATHENS - BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN /
NICE / TBILISI / LARNACA

VARNA/BURGAS/SOFIA - BELGRADE / TEL AVIV
BELGRADE - GENEVA AND MORE
BELGRADE - GENEVA

VARNA/SOFIA - PARIS
VARNA - PARIS
PARIS - LYON

SOFIA - AMSTERDAM

VARNA/BURAS/SOFIA - ROME/MILAN
ROME - MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOVA / NAPLES /
PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA /
BARI / PALERMO / LAMECIA TERME / BRINDIZI / REGGIO
CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM /
LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA /
MALTA

VARNA/BURGAS / SOFIA - BUCHAREST

VARNA/BURGAS/SOFIA - RIGA
SOFIA - AMSTERDAM - RIGA
RIGA - STOCKHOLM/OSLO/HELSINKI/COPENHAGEN

AZERBAIJAN AIRLINES

SOFIA - BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

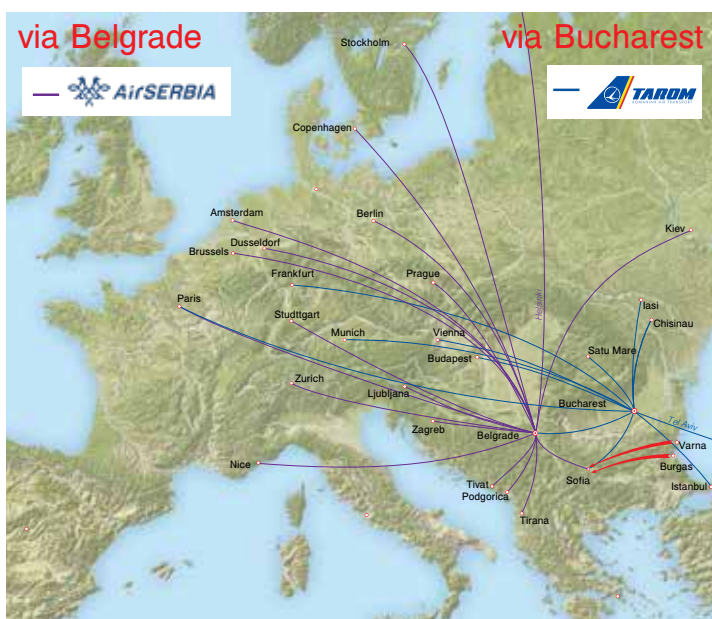
INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

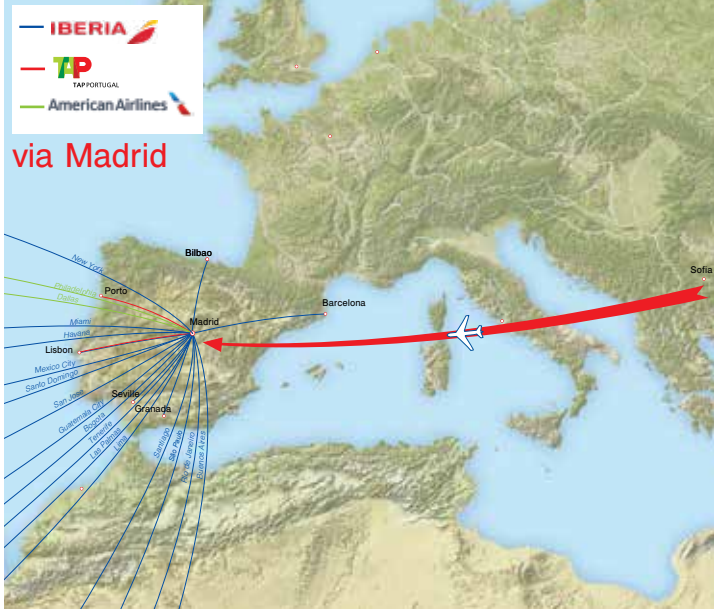
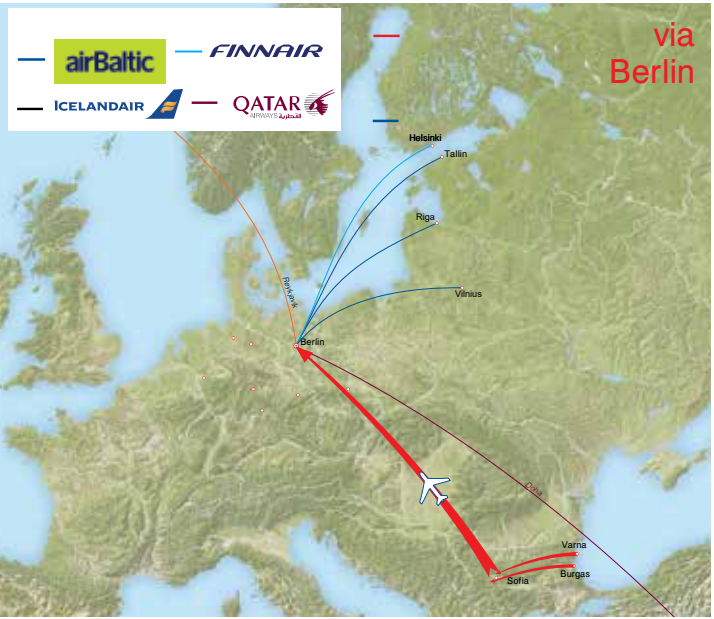
The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намериме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Every day 08:00-20:00 Local Time</i></p> <p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i></p> <p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00 - 17:30 Local time</i></p> <p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m. (lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</p> <p>+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior</i> <i>to scheduled departure</i></p> <p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00 - 17:00 Local time</i> <i>(lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</i></p> <p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. <i>Monday-Friday: 09:00-17:00</i></p> <p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-18:00 Local Time</i></p> <p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>

<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:30 - 17:30 Local Time</i></p> <p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> <i>Sunday - Thursday:</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p> <p>phone: +972 379 51 355 Viber & WhatsApp: +972 54 5066020 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday 9am - 5pm,</i> <i>Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</i></p> <p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Thursday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i> <i>Friday</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p> <p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>

Забравете света и открийте своя...

Райският залив на Къмпинг Градина ви очаква.

Резервирайте своето мечтано бягство в бунгало на метри от брега.

За повече информация и резервации:

+359 888 77 33 44

office@campinggradina.com

reservations@campinggradina.com

www.campinggradina.com

Виж повече на:

Taste the
Summer Freshness.

Frèzco The Lacrima children's series